

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**SABAHATTİN ALİ’NİN *KÜRK MANTOLU MADONNA*
ADLI ESERİNİN ARAPÇA ÇEVİRİLERİNDE YER
ALAN DEYİMLERİN ÇEVİRİ STRATEJİLERİ
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Nurdan ARSLAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Zeynep ARKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜTERCİM TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI

ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI

AĞUSTOS 2024

**SABAHATTİN ALİ’NİN *KÜRK MANTOLU MADONNA* ADLI
ESERİNİN ARAPÇA ÇEVİRİLERİNDE YER ALAN DEYİMLERİN
ÇEVİRİ STRATEJİLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Nurdan ARSLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MÜTERCİM TERCÜMANLIK ANABİLİM DALI

ÇEVİRİ VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR BİLİM DALI

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

AĞUSTOS 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı Çeviri ve Kültürel Araştırmalar Programı öğrencisi tarafından hazırlanan SABAHATTİN ALİ’NİN *KÜRK MANTOLU MADONNA* ADLI ESERİNİN ARAPÇA ÇEVİRİLERİNDE YER ALAN DEYİMLERİN ÇEVİRİ STRATEJİLERİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ başlıklı tez çalışması 09/08/2024 tarih ve saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak KABUL edilmiştir.

Kabul Ret

Danışman: Doç. Dr. Zeynep ARKAN / Ankara Hacı Bayram Veli Üniv. ☒ ☐

Üye: Prof. Dr. Gürkan DAĞBAŞI / Gazi Üniversitesi ☒ ☐

Üye: Doç. Dr. Yasin Murat DEMİR / Ankara Hacı Bayram Veli Üniv. ☒ ☐

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Nurdan ARSLAN

09.08.2024

SABAHATTİN ALİ’NİN *KÜRK MANTOLU MADONNA* ADLI ESERİNİN
ARAPÇA ÇEVİRİLERİNDE YER ALAN DEYİMLERİN ÇEVİRİ STRATEJİLERİ
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Nurdan ARSLAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Ağustos 2024

ÖZET

Deyimler toplumun kültürel değerlerini, sosyal normlarını ve tarihsel geçmişini yansıtan söz varlıklarıdır. Dil ve kültüre özgü unsur olan bu söz varlıkları, zamanla disiplinler arası bir yaklaşım hâline gelmiş ve birçok araştırmanın konusu olmuştur. Bu çalışmanın amacı, Sabahattin Ali’nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserinin dört ayrı çevirmen (Hacer Hayrî, Cihâd el-Amâsî, Merve Dağıstanlı Barsık ve Menâl Tahsîn el-Azzâvî) tarafından yapılan Arapça çevirilerinde deyim unsurlarını incelemek, kaynak dildeki deyimlerin nasıl ve ne derece korunarak hedef dile aktarıldığını ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra çevirmenlerin söz konusu deyimleri aktarırken tercih ettikleri stratejileri belirlemek ve alınan genel kararlara dair çıkarımlarda bulunmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için Mona Baker tarafından önerilen çeviri stratejileri (tam benzeştirme, kısmen benzeştirme, çıkarma/çevirmeme, açıklama) esas alınmıştır. Çalışmada deyim unsurları yorumlayıcı paradigma ve nitel araştırma yöntemi aracılığıyla yorumlanmıştır. Araştırma verilerinin elde edilmesi için doküman analizi tekniğine başvurulmuş, veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Bu veriler ışığında 332 deyim tespit edilmiş, bu deyimlerin belirtilen çeviri stratejileri bağlamında çevirmenler tarafından kullanım oranları saptanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda çevirmen Cihâd el-Amâsî ve Merve Dağıstanlı Barsık’ın *tam benzeştirme* stratejisini; çevirmen Hacer Hayrî ve Menâl Tahsîn el-Azzâvî’nin ise *kısmen benzeştirme* stratejisini ağırlıklı olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Bu çerçevede yapılan genel değerlendirmede, %42 oranla *kısmen benzeştirme* stratejisinin en fazla kullanılan strateji olduğu ortaya çıkmıştır. Söz konusu stratejilerin dışında kaynak dil deyimlerinin hatalı çeviriye maruz kaldığı durumların oranı ise %5’tir. Öte yandan elde edilen verilerden, *açıklama* yoluyla yapılan çeviri stratejisine hiçbir çevirmen tarafından başvurulmadığı anlaşılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde söz konusu bulgular değerlendirilmiş, bu alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için önerilerde bulunulmuştur.

BilimKodu	: 30501
Anahtar Kelimeler	: Deyimler, Deyim çevirisi, Çeviri stratejileri, Kürk Mantolu Madonna, Sabahattin Ali.
Sayfa Adedi	: 89
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Zeynep ARKAN

AN ANALYSIS OF THE IDIOMS IN ARABIC TRANSLATIONS OF
SABAHATTIN ALİ'S *MADONNA WITH FUR COAT* IN THE CONTEXT OF
TRANSLATION STRATEGIES

(M.Sc. Thesis)

Nurdan ARSLAN

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
August 2024

ABSTRACT

Idioms are lexical entities reflecting the cultural values, social norms, and historical background of a society. Being language and culture-specific elements, these lexical items have evolved into an interdisciplinary approach over time and have been the subject of numerous studies. The aim of this study is to examine the idiomatic elements in the Arabic translations of Sabahattin Ali's novel *Kürk Mantolu Madonna* by four different translators (Hajar Khairi, Jihad Amasi, Merve Dağıstanlı Barsık, and Manal Tahsin al-Azzawi), and to demonstrate how and to what extent idioms in the source language are preserved and transferred to the target language. Additionally, it aims to determine the strategies preferred by translators when transferring these idioms and to make inferences about the general decisions made. The translation strategies proposed by Mona Baker (complete equivalence, partial equivalence, omission/non-translation, and explicitation) have been used to achieve this objective. In the general evaluation made within this framework, it was found that the strategy of “partial correspondence” was the most used strategy with a rate of 42%. In the study, idiomatic elements were interpreted through an interpretive paradigm and qualitative research method. Document analysis technique was utilized to obtain research data, and the data were analyzed using descriptive analysis method. Based on these data, 332 idioms were identified, and the frequency of use of these idioms by translators was determined within the specified translation strategies. As a result of the findings, it was observed that translator Jihad Amasi and Merve Dağıstanlı Barsık predominantly used the literal translation strategy, while translator Hajar Khairi and Manal Tahsin al-Azzawi mainly used the partial translation strategy. In the general evaluation conducted within this framework, it was found that the partial equivalence strategy was the most frequently used strategy, with a rate of %42. . The rate of instances where source language idioms were subjected to mistranslation, aside from the aforementioned strategies, is %5. Moreover, it was found that none of the translators resorted to the “paraphrasing” strategy based on the obtained data. The conclusions drawn from the findings were discussed in the concluding section of the study, and recommendations were provided for researchers interested in working in this field.

Science Code	: 30501
Keywords	: Idioms, translation of idioms, translation strategies, Kürk Mantolu Madonna, Madonna in a Fur Coat, Sabahattin Ali.
Page Number	: 89
Supervisor	: Assoc. Prof. Dr. Zeynep ARKAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
TABLOLAR LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ.....	xi
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	11
2.1. Çeviri ve Kültür İlişkisi	11
2.2. Türkçe ve Arapçada Deyim Kavramı.....	13
2.2.1. Deyimlerin Özellikleri.....	15
2.2.1.1. Deyimlerin biçimsel (morfolojik) özellikleri	15
2.2.1.2. Deyimlerin anlamsal (semantik) özellikleri	17
2.2.1.3. Deyimlerin yapısal özellikleri	20
2.2.2. Deyim Çevirisi	24
2.2.3. Deyim Çevirilerinde Karşılaşılan Problemler	25
2.2.3.1. Metinde geçen deyimın farkında olmak	26
2.2.3.2 Kaynak dil deyimının hedef dilde karşılığının bulunmaması. 27	
2.2.3.4 Benzer biçime sahip kaynak ve hedef dil deyimlerinin farklı bağlamlarda kullanılması.....	28
2.2.3.5 Kaynak ve hedef dillerin metin normlarında deyimlerin farklı sıklıkta kullanılması.....	29
2.2.4 Deyim Çevirilerinde İzlenebilecek Stratejiler: Mona Baker Örneği.....	29
2.2.4.1 Benzer anlam ve benzer biçimle çeviri (Tam benzeştirme) ...	30
2.2.3.2 Benzer anlam, farklı biçimle çeviri (Kısmen benzeştirme)....	31
2.2.4.3 Açıklama yoluyla çeviri	32
2.2.4.4 Çıkarma yoluyla çeviri	33
2.2.4.5 Deyimi hatalı çevirme	34
2.3. Sabahattin Ali ve <i>Kürk Mantolu Madonna</i>	35

2.3.1. Sabahattin Ali'nin Yaşamı	36
2.3.2. Eserleri ve Edebî Kişiliği	37
2.3.3. Kürk Mantolu Madonna Roman Özeti	37
2.4. Çevirmen Profilleri	39
2.4.1. Çevirmen Cihâd el-Amâsî Hakkında	39
2.4.2 Çevirmen Merve Dağıstanlı Barsık Hakkında	40
2.4.3 Çevirmen Hacer Hayrî Hakkında	40
2.4.4 Çevirmen Menâl Tahsîn el-Azzâvî Hakkında	41
3. ARAŞTIRMA BULGULARI	43
3.1. <i>Kürk Mantolu Madonna</i> 'da Deyimsel Unsurların Tahlili	43
3.2. <i>Kürk Mantolu Madonna</i> Çevirilerinde Deyimsel Unsurlar ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular	66
3.2.1. Çevirmenlere Göre Çeviri Stratejilerinin Kullanım Oranları	66
3.2.1.1. Hacer Hayrî çevirisi	66
3.2.1.2. Cihâd el-Amâsî çevirisi	67
3.2.1.3. Merve Dağıstanlı Barsık çevirisi	67
3.2.1.4. Menâl Tahsîn el-Azzâvî çevirisi	68
3.2.2. Çeviri Stratejileri Bağlamında Çevirmen Tercihlerine Dair İstatistiksel Veriler	68
4. TARTIŞMA	71
5. SONUÇ	75
KAYNAKLAR	79
EK 1. Sabahattin Ali'nin <i>Kürk Mantolu Madonna</i> Romanının Arapça Çevirilerinin Kapak Görselleri	84
EK 2. Sabahattin Ali'nin <i>Kürk Mantolu Madonna</i> Adlı Romanında Geçen Deyimlerin Çevirileri ve Bu Deyimlerin Çevirisinde Kullanılan Çeviri Stratejileri ve Hatalı Çeviriler (Derlemde Örnekler)	85
ÖZGEÇMİŞ	89

TEŞEKKÜR

Öncelikle tez yazma sürecinde desteğini esirgemeyen, kıymetli kılavuzluğuyla yolumu açan, bana hep güç vermiş olan değerli danışman hocam Doç. Dr. Zeynep ARKAN'a içtenlikle teşekkür ederim.

Öte yandan lisans eğitimimden bugüne yetişmemde emekleri olan gerek Gazi Eğitim Fakültesi Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalındaki gerekse yüksek lisans eğitimim esnasında Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Çeviri ve Kültürel Çalışmalar bölümünde ilim ve irfanlarından istifade ettiğim başta Prof. Dr. Musa YILDIZ, Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN, Prof. Dr. Erdiç DOĞRU, Doç. Dr. İbrahim ÖZAY, Prof. Dr. Muammer SARIKAYA, Prof. Dr. Murat ÖZCAN, Prof. Dr. Gürkan DAĞBAŞI ve Doç. Dr. Yasin Murat DEMİR olmak üzere tüm değerli hocalarıma teşekkür borçluyum.

Ayrıca eğitim hayatım boyunca beni desteklemiş sevgili anneme, babama ve ablalarım sonsuz destekleri için minnettarım.

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1 Deyim Oldukları Kolaylıkla Ayırt Edilebilecek Bazı Deyimler	26
Tablo 2 Anlamca ve Biçimce Benzerlik Gösteren Deyimler	30
Tablo 3 Benzer Anlam, Farklı Biçimle Oluşturulan Deyimler	32
Tablo 4 Çıkarma Yoluyla Yapılan Çeviri	34
Tablo 5 Deyimi Hatalı Çevirme	35
Tablo 6 Çevirmen Hayrî'nin Deyim Çevirisinde Kullandığı Stratejiler ve Hatalı Çeviriler.....	66
Tablo 7 Çevirmen Amâsî'nin Deyim Çevirisinde Kullandığı Stratejiler ve Hatalı Çeviriler.....	67
Tablo 8 Çevirmen Barsık'ın Deyim Çevirisinde Kullandığı Stratejiler ve Hatalı Çeviriler.....	67
Tablo 9 Çevirmen Azzâvî'nin Deyim Çevirisinde Kullandığı Stratejiler ve Hatalı Çeviriler.....	68
Tablo 10 Çevirmenlere Göre Çeviri Stratejilerinin ve Hatalı Çevirilerin Frekans Değeri.....	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1 Çeviri Stratejilerinin ve Hatalı Çevirilerin Yüzdelik Oranları.....	69

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmada aşağıda belirtilen transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

Arapça	Türkçe	Arapça	Türkçe
ا	a,e,i,u	ع	‘
ب	B	غ	ğ
ت	T	ف	f
ث	s	ق	k
ج	C	ك	k
خ	h	ل	l
ح	h	م	m
د	d	ن	n
ذ	z	و	v
ر	r	ه	h
ز	z	ي	y
س	s	ء	’
ش	ş	آ، إ..	â
ص	ş	و..	û
ض	ž	ي...	î
ط	ţ	ة	t
ظ	ẓ	تش	ç

Harf-i ta‘rîf (ال) sözcük başında küçük harfle yazılmıştır: el-Amâsî, el-Azzâvî gibi.

Harf-i ta‘rîften sonra gelen şemsî ve kamerî harfler, okundukları şekilde yazılmıştır:

el-Meydânî, Mecme‘u’l-Emsâl gibi.

1. GİRİŞ

Küreselleşen dünyada bilgi ve bilgi kaynaklarındaki hızlı gelişim, farklı toplumlar ve kültürler arasındaki ilişki ve etkileşimi de artırmaktadır. Çağın vazgeçilmez bir faaliyeti olan çeviri, toplumlar arası bu etkileşimin sağlanmasında temel unsur olarak görülmektedir. Nitekim dili bilinmeyen, birbirine çok uzak toplumları tanımak, onların kültürlerini anlayabilmek, ancak çeviri aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu bağlamda çeviri, Köksal'ın da (1995) belirttiği gibi, “dış dünyayı görmemizi sağlayan bir pencere”dir (Köksal, 1995; s. 6).

İnsan olgusuyla yakından ilgilenen ve hayatının ayrılmaz bir parçası olan çeviri faaliyeti, insanlık tarihi kadar eski olsa da akademik bir disiplin olarak kabul edilmesi yirminci yüzyılın ikinci yarısına dayanmaktadır (Suçin, 2013; s. 25). Tarih boyunca bilim adamlarının uğraşısı hâline gelen ve hâlen ülkelerin, birçok kurum ve kuruluşların ilgi odağı olmaya devam eden bu faaliyet, çeşitli sebeplerden ötürü kendini sorgulamaya fırsat bulamamış ve diğer bilim dalları arasında özerk bir bilim dalı olarak yer edinememiştir (Yazıcı, 2005). Buna karşın 1964 yılında yayımlanan Eugene Nida'nın *Towards a Science of Translating* adlı eserinde bir kavram olarak çeviri bilimine dikkat çekilmiştir. Akademik düzeyde genç bir disiplin olan çeviri bilime ilişkin yapılan araştırmalar ve hakkında ortaya atılan kuram ve görüşler sayesinde ise çeviri, sadece diller arası bir faaliyet değil aynı zamanda kültürler arası bir olgu olarak da benimsenmiştir. Nitekim 20. yüzyılda Nida ve Taber (1982), çeviride kültürel öğelere vurgu yaparak bunların en az dilsel öğeler kadar önemli olduğunu belirtmişlerdir (Nida and Taber, 1982).

Öte yandan Alman çeviri bilimci Hans Vermeer tarafından ortaya atılan Skopos Kuramı'nda ise çevirinin amacına odaklanılarak farklı bir bakış açısı geliştirilmiştir. Bu kurama göre “çevirmenin sonuca gitmesi, yani okura hitap edecek bir ürün ortaya çıkarması onun amacına bağlıdır. Böylece amacına hizmet edecek yöntem ve stratejilerle uygun bir çeviri eseri üretmiş olur” (Tekalp, 2017).

Bu kapsamda deyim yerindeyse “uzman” olarak görülen çevirmen, kaynak metin amacını doğru anlayıp, söz konusu amacın hedef metin düzeyinde ne derece uygulanabilir olduğunu tespit etmek durumundadır. Özellikle deyim gibi kültürel unsurları barındıran kaynak metinlerde, çevirmenin daha fazla sorumluluk

üstlendiğini söylemek ise yanlış olmayacaktır. Zira başarılı bir çeviri eseri üretmek isteyen çevirmen, kaynak metinde yer alan kültürel kodları hedef metne uygun bir şekilde aktarması gerekmektedir. Aksi hâlde bu durum metnin yeterince anlaşılmamasına ve hedef metin okuyucularında zihin karışıklığı yaşanmasına sebebiyet verecektir.

Araştırmanın konusu

Bu araştırma kapsamında, Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı romanının dört farklı Arapça çevirilerinde yer alan deyimler, Mona Baker (1992) çeviri stratejileri bağlamında incelenmiş ve çevirmenlerin tercih etmiş olduğu stratejiler üzerine değerlendirmeler yapılmıştır.

Beş bölümden oluşan bu çalışmanın giriş bölümünde; araştırmanın konusu, amacı, kapsam ve sınırlılıkları belirtilmiş, söz konusu araştırma bağlamında literatür taraması yapılarak, çalışmanın önemine dikkat çekilmiştir. Son olarak verilerin elde edilmesinde izlenen yöntem hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Kuramsal çerçevenin yer aldığı ikinci bölümde; çeviri ve kültür ilişkisine değinilmiş, ardından çalışmanın odak noktasını oluşturan “deyim” kavramı hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Bunun yanı sıra deyim çevirisi ve bu sırada karşılaşılan problemler ele alınmış, akabinde çalışmada başvuru olan çeviri stratejilerinden bahsedilmiştir.

İki gruptan oluşan bulgular bölümünde ise; ilk olarak çevirmenlerin benimsedikleri stratejiler kapsamında deyim incelemesi yapılmıştır. Ardından yapılan incelemeler doğrultusunda, stratejilerin çevirmenler tarafından kullanım oranlarını gösteren nicel veriler belirtilmiştir.

Tartışma bölümünde; bu alanda yapılmış olan benzer çalışmalar incelenerek bu araştırma ile aralarında bulunan benzer ve farklı yönler üzerinde durulmuştur.

Sonuç bölümünde ise konu genel olarak değerlendirilmiş ve ulaşılan bilgiler doğrultusunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

Çalışmanın amacı

Bu araştırmanın amacı, Sabahattin Ali'nin Türkçeden Arapçaya çevrilen *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserini deyim unsuru açısından inceleyip, kaynak ve hedef

dildeki kültürel farklılıkların çeviriye nasıl yansıdığına ve çevirmenler tarafından benimsenen çeviri stratejilerinin tespit edilerek, alınan genel kararlara dair çıkarımda bulunmaktadır.

Kapsam ve sınırlılıklar

Çalışmanın kapsamını, Sabahattin Ali'nin 1943 yılında yazılan *Kürk Mantolu Madonna* adlı eseri ve aynı eserin Arapça çevirileri oluşturmaktadır. Çalışma, Hacer Hayrî (2012), Cihâd el-Amâsî (2016), Merve Dağıstanlı Barsık (2020) ve Menâl Tahsîn el-Azzâvî (2021) tarafından yapılan Arapça çeviriler ile sınırlı tutulmuştur (Bkz. Ek 1). Ayrıca söz konusu eser ve çevirilerinde yer alan deyimsele ifadeler dışındaki ögeler, çalışma kapsamında değerlendirilmemiştir.

İlgili araştırmalar ve çalışmanın önemi

Alan yazın taraması yapıldığında deyim çevirisine dair birçok çalışma öne çıkmaktadır.

Bu kapsamda öne çıkan bir çalışma Doğru (2004) tarafından ortaya konmuştur. Doğru, “*Modern Arapçadaki Deyimlerin Dilbilimsel Açıdan İncelenmesi ve Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri*” adlı doktora çalışmasında deyimlerin yapısal ve anlamsal özelliklerini incelemiş ve Arapça öğretimindeki yeri ve önemine değinmiştir. Ayrıca çalışmasında deyim ve atasözü kavramlarını ele alarak, klasik dönemde bu kavramlar yerine kullanılan ifadelerle dikkat çekmiştir. Çalışma “*Dilin Derin Devleti Deyimler*” (2011) adıyla kitaplaştırılmıştır.

Bir başka araştırma Özcan (2013) tarafından hazırlanan, “*Kur'an-ı Kerîm'deki Bazı Deyimlerin Çeviri Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezidir. Özcan çalışmasında; Kur'an-ı Kerîm meallerinde yer alan deyimleri Mona Baker ve genel çeviri stratejileri bağlamında incelemiş, deyimlerdeki eşdeğerliğin arka plan analizini yapmıştır. İnceleme sonucunda araştırmacı, çevirmenlerin en fazla biçimsel aktarım yoluyla deyim çevirisi yaptıklarını saptamış, buna karşın meal çevirilerinde izlenen yöntemlerin tutarlılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Bir başka araştırma ise Eray'ın (2018), “*Diriliş Ertuğrul Dizisinin Arapça Altyazı Çevirilerinde Deyimsel Aktarım*” adlı yüksek lisans tezidir. Eray çalışmasında deyimleri görsel-işitsel çeviri kapsamında incelemiş ve söz konusu dizinin altyazı çevirilerindeki deyimsele ifade aktarımını, Mona Baker çeviri

stratejileri bağlamında ele almıştır. İncelemeye göre araştırmacı, “Benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin diğer stratejilere göre daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca incelenen deyimler neticesinde araştırmacı, bazı çevirilerin hatalı olduğunu gözlemlemiş, bu durumun ise çevirmenlerin Türkçeye hâkimiyetinin yeterli olmamasından kaynaklandığını ileri sürmüştür.

Konu kapsamında bir diğer çalışma Aslan (2019) tarafından hazırlanmıştır. “Yaşar Kemal’in ‘Yer Demir Gök Bakır’ Adlı Romanının Türkçeden Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi” adlı doktora tezinde, deyimleri Mona Baker çeviri stratejileri ve eşdeğerlik açısından değerlendiren Aslan (2019), çalışmasında en fazla “anlamca farklı kelimelerle eşdeğer” ve “açıklama” yoluyla çeviri stratejisinin kullanıldığını saptamıştır.

Öte yandan Shurafa’nın (2022) “Sabahattin Ali’nin Kürk Mantolu Madonna Adlı Romanının Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Yönünden İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde araştırmacı, deyimleri Mona Baker çeviri stratejileri ve eşdeğerlik açısından incelemiştir. Araştırmacı toplam dört çeviriden yalnızca birini irdelemiştir. Araştırmanın sonucunda “benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin diğer çeviri stratejilerine oranla daha fazla kullanıldığı tespit edilmiştir.

Konu çerçevesinde yapılan alan yazın taramasında tezlerin yanı sıra makaleler de incelenmiştir. Bu çerçevede Dönmez (2018); hazırlamış olduğu “Orhan Pamuk’un Sessiz Ev Romanındaki Atasözü ve Deyimlerin Arapça Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi” adlı makalesinde atasözü ve deyimleri birlikte ele almış ve kullanılan stratejileri değerlendirmiştir. Çalışmada altı atasözü ve 168 deyim tespit eden araştırmacı, inceleme sonucunda en fazla “Benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin tercih edildiğini saptamıştır. Ayrıca çalışmanın daha net anlaşılması için hedef dil olan Arapçadan kaynak dil Türkçeye geri çeviri yapılmıştır.

Bir diğer araştırma, Düzgün ve İlhan (2020) tarafından hazırlanan “Corci Zeydan’ın ‘Selâhaddîn Eyyubî’ Romanındaki Deyimlerin Türkçe Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi” adlı makaledir. Çalışma kapsamında, kaynak dil Arapçadan ve ara dil İngilizceden hedef dil Türkçeye deyimlerin aktarılma yöntemi incelenmiştir. Araştırmada on dört deyimle en fazla “benzer

anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin kullanıldığı; buna karşın “açıklama” yoluyla çeviri stratejisine hiç yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Konu kapsamında öne çıkan bir diğer araştırma Bildik (2022) tarafından gerçekleştirilmiştir. “*Mustafa Kutlu’nun “Ya Tahammül Ya Sefer” Adlı Hikâyesinin Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi*” adlı makalesinde Bildik (2022); değerlendirdiği deyimleri Mona Baker çeviri stratejileri çerçevesinde ele almıştır. İncelemeye göre araştırmacı, genel eğilimden farklı olarak deyimlerin en fazla “benzer anlam, benzer biçim” yoluyla çevrildiğini tespit etmiştir.

Son olarak güncel çalışmalar arasında yer alan “*Teysir Halef’in “Darwin’in Serçeleri” Romanındaki Deyimlerin Çevirilerinin Mona Baker’in Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi*” adlı makalesinde Hengil (2023), kaynak dil Arapçadan hedef dil Türkçeye aktarılan deyimleri incelemiştir. Çalışmada yirmi örnek ele alan araştırmacı, %45 oranla en fazla “benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin kullanıldığını saptamıştır.

Yapılan alan yazın taramasında deyim çevirileri için çoğunlukla Mona Baker (1992) çeviri stratejilerine başvurulduğu dikkat çekmektedir. Bu yönde yapılan araştırmalarda “benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin daha sık tercih edildiği fark edilmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmanın genel eğilim doğrultusunda olup olmadığı tartışma bölümünde ele alınmıştır.

Öte yandan Türk edebiyatının önemli romanlarından biri kabul edilen Sabahattin Ali’nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserinin farklı dillerdeki çevirileri de birçok çalışmaya konu olmuştur. Söz konusu romanın, Pekbak (2021) tarafından Almanca çevirisi, Ortaç (2019) tarafından İngilizce çevirisi ve Diushenkulova (2018) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezlerinde Kırgızca çevirisi ele alınarak kültürel unsur ve hedef dildeki aktarım sorunları, çeşitli strateji ve metotlarla değerlendirilmiştir. Yapılan taramada eserin birden fazla Arapça çevirileri mevcut olmasına rağmen sadece birine yönelik çalışmanın bulunduğu gözlemlenmiştir.

Bu çalışma, Sabahattin Ali’nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı romanının dört farklı Arapça çevirisini araştırma kapsamına alması açısından farklılık arz etmekte ve veri çeşitliliği açısından araştırmanın güvenilirliğini ve geçerliğini artırmaktadır.

Çalışmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. *Kürk Mantolu Madonna*'nın Arapça çevirilerinde, deyimisel ifadeler hangi stratejiler kullanılarak çevrilmiştir?
2. Çevirmenlerin yaptıkları çeviriler arasında ne tür benzerlikler ve farklılıklar bulunmaktadır?
3. Çevirmenler tarafından tercih edilen çeviri stratejilerinin istatistiksel verileri nedir?
4. Çevirmen tercihleri nasıl açıklanabilir?

Çalışmanın yöntemi

Araştırma deseni

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerine başvurulmuştur. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama teknikleri kullanılmaktadır. Bu teknikler sayesinde araştırılmak istenen olay ve olguların gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021; s. 37).

Bu bilgiler ışığında çalışmada, Türkçe-Arapça dil çiftinde yer alan, kaynak ve hedef dildeki yazılı eserler konu kapsamında ayrıntılı olarak incelenmiş ve deyimisel ifadelerin çevirileri yorumlanmıştır.

Evren ve örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Sabahattin Ali'nin Arapçaya çevrilmiş eserleri oluşturmaktadır. Örneklemine ise yazarın *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserinin; Hacer Hayrî (2012), Cihâd el-Amâsî (2016), Merve Dağıstanlı Barsık (2020) ve Menâl Tahsîn el-Azzâvî (2021) tarafından yapılan Arapça çevirileri oluşturmaktadır.

Veri toplama teknikleri

Bu araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman analizine başvurulmuştur. Yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmeye yarayan bu yöntemde tanımlanmış bazı aşamalar bulunmaktadır (Kıral, 2020; s. 1-20). Yıldırım ve Şimşek (2021), bu aşamaları “dokümanlara ulaşma, orijinalliğini kontrol etme, dokümanları anlama, veriyi analiz etme, veriyi kullanma” olarak beş madde hâlinde aktarmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021; s. 194).

Bu bağlamda ilk olarak, araştırmanın kuramsal çerçevesini ortaya koymak için konuyla ilgili literatür taraması yapılmış ve çalışmada yararlanılan dokümanlara ulaşılmıştır. Çalışmada kaynak eser olarak, Sabahattin Ali’nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserinin Ekim 2019 yılında Yapı Kredi Yayınları tarafından çıkarılan 99. baskısı kullanılmıştır.

Değerlendirilen Arapça çeviriler ise şöyledir (Bkz. Ek 1):

- a) Hacer Hayrî tarafından TEDA projesi kapsamında çevrilen ve Mısır’da Vikâlet Sfinks yayınevi tarafından yayımlanan çevirisi.
- b) Cihâd el-Amâsî’nin Suudi Arabistan’da Dâr Eser tarafından yayımlanan çevirisinin ikinci baskısı.
- c) Merve Dağıstanlı Barsık tarafından çevrilen ve İstanbul’da Mukaddime Yayınları tarafından yayımlanan çeviri.
- d) Irak’ta Dâr Bağdâdî tarafından yayımlanan Menâl Tahsîn el-Azzâvî çevirisi.

Bu kapsamda öncelikle ulaşılan dokümanların orijinalliği kontrol edilmiştir. Ardından kaynak ve hedef dildeki eserlerde yer alan deyimler göz önüne alınarak incelenmiştir. İnceleme sonucunda elde edilen veriler belirli başlıklar altında sınıflandırılarak tablo hâlinde verilmiştir. Son olarak veriler, Mona Baker (1992) ve geliştirilen yeni çeviri stratejileri doğrultusunda çevirmen tercihleri tespit edilerek yorumlanmıştır.

Verilerin analizi

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada, konu ile ilgili veriler, gerekli araştırma ve incelemelerin ardından belirli bir tasnife tabi olacağı için, betimsel analiz yöntemi

kullanılmıştır. Bu yöntemle göre analiz yapılabilmesi için bazı aşamalar izlenmiştir (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2010, s. 322).

Bu doğrultuda öncelikle kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeve, kaynak ve hedef dildeki eserlerden tespit edilen konu dâhilindeki verilerle işlenmiştir. Buna göre deyimisel ifadeler dışında kalan veriler, araştırma kapsamında tutulmamıştır.

Hedef dil Arapça çevirilerde saptanan deyimisel ifadeler, temelde Mona Baker'ın (1992) belirlediği sınıflandırmalar doğrultusunda incelenmiştir. Bu bağlamda çevirmenlerin izledikleri yollar ve tercih ettikleri stratejiler kaydedilerek, elde edilen veriler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

Son olarak strateji analizlerine dair veriler incelenmiş ve çevirmen tercihleri yorumlanarak bulguların anlamlandırılması sağlanmıştır.

Öte yandan elde edilen verilerin hesaplanmasında pivot tablo tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, verilere ilişkin raporların oluşturulmasını ve çevirmen stratejilerine dair genel bir karşılaştırma yapılmasını kolaylaştırmıştır.

Geçerlik ve güvenilirlik

Geçerlik ve güvenilirlik, akademik bir araştırmada bulunması gereken önemli kriterler arasında sayılmaktadır. Zira bir araştırmada yapılan gözlemin tarafsızlığından ve elde edilen bulguların doğruluğundan emin olunması için bu kriterlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu bağlamda bu araştırmanın geçerliğini arttırmak için dört ana başlık altında belirtilen belli kurallar dikkate alınmıştır (Lincoln and Guba, 1986, s. 73-84).

Başlıklardan inandırıcılık ile ilgili olarak konu kapsamında literatür taraması yapılmıştır ve alana dair akademik eserlerden faydalanılmıştır. Ayrıca yöntemin değerlendirilmesi amacıyla bir alan uzmanına başvurulmuş ve araştırma sürecinde uzman ile istişarede bulunulmuştur.

Aktarılabirlik bağlamında; kaynak ve hedef dildeki eserler, araştırmanın amacı doğrultusunda incelenmiştir ve çalışmanın sınırlılıkları belirlenmiştir. Çalışmada başvuru yöntem ve veri toplama teknikleri hakkında detaylı açıklamalar yapılmıştır.

Güvenilebilirlik için değerlendirmeye alınan deyim unsuru ile kaynak ve hedef dildeki eserlerden elde edilen veriler karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Son olarak araştırmanın onaylanabilirlik ve güvenilirliği için iki alan uzmanının görüşlerine başvurulmuştur. Bu bağlamda çalışma yeniden yapılandırılmıştır. Sınırlılıkların dışında kalan konular elenmiş ve anlaşılması güç ifadeler dönüştürölmüştür.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmanın odak noktasını oluşturan konular çerçevesinde bazı kavramların açıklamaları yapılmıştır. Bu bağlamda öncelikle, çeviri ve kültür ilişkisine dair genel bilgiler verilmiş, konu ile ilgili kavramlar açıklanmıştır. Ardından çalışmada esas alınan “deyim” konusu irdelenmiştir. Türkçe ve Arapçada geniş yer tutan deyim kavramının tanımları yapılmış, tarih boyunca bu kavram yerine kullanılan farklı ifadeler hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanı sıra deyimlere ait belirli özellikler, Türkçe ve Arapça örneklerle ilişkilendirilerek açıklanmıştır. Son olarak deyim çevirisi ve bu çeviride karşılaşılan zorluklara değinilmiş, akabinde çalışmada yararlanılan çeviri stratejileri hakkında bilgiler sunulmuştur.

2.1. Çeviri ve Kültür İlişkisi

Çeviri, insanlık tarihi boyunca iletişimin en önemli araçlarından biri olmuştur. Birbirinden farklı gelenek göreneklere, dil, din ve kültürlere sahip olan medeniyetlerin birbirini tanımada, toplumlararası etkileşimin sağlanmasında evrensel bir araç olan çeviriye ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim insanoğlu sosyo-kültürel bir varlık olması sebebiyle kendi kültür, düşünce ve yaşantısından farklı olanları merak eder ve onlarla iletişime geçmek ister (Yücel, 2016; s. 11). Bu merak ve istek, çevirinin insan yaşamında elzem bir faaliyet olarak değerlendirilmesini ve farklı medeniyetlere açılan bir kapı olarak görülmesini sağlamıştır.

Toplumların hayatında bu kadar etkin bir rol üstlenen çeviri, tarihsel açıdan oldukça eskilere dayanmaktadır. Zira yazının bulunması, çeşitli dillerin ortaya çıkması ve kutsal metinlerin farklı dillere aktarılması gibi sebepler, çevirinin tarihi sürecinin belirlenmesinde etkili olmuştur. Çevirinin bu süreç içerisinde aktif bir eylem olması ise, kavram üzerine pek çok tanım getirilmesine imkân sağlamıştır. Bu bağlamda Göktürk (1994), en kısa hâliyle çeviriyi “tek tek diller ötesinde bir ortak dil; dillerin dili” şeklinde tanımlamıştır (Göktürk, 1994; s. 15). Vardar’a göre (1982) bu kavram, “değişik toplumlardan bireyleri birbirine yaklaştıran, ekinler arası bir iletişimidir” (Vardar, 1982; s. 18). Kuran ise (1993) çeviriyi “dar anlamıyla bir yazın yapıtını şekil, anlam, ileti ve biçim düzeylerinde kaynak dilden hedef dile aktarma; geniş anlamıyla ise bir kültür ürününü başka bir kültürün alımlamasına sunma, hatta

bu ürünün hedef kültür dizgesi içinde bir yer edinmesine, o dizgedeki diğer eserlerle hesaplaşmasına zemin sağlama” şeklinde belirtmiştir (Kuran, 1993; s. 1). Çeviri kuramcılarının Newmark’ın (1981), bakış açısına göre ise çeviri, “bir metnin anlamının, yazarın özgün dilde yarattığı yolla başka bir dile aktarılmasıdır” (Newmark,1981; s. 7).

Çeviri dilbilimsel bir eylem olmasının yanı sıra kültürel bir çalışmadır. Nitekim çevirinin ilişkili olduğu disiplinler arasında en kapsamlı yeri kültür almaktadır (Yalçın, 2015; s. 35). Bu önem sebebiyle kültür, birçok kuramcının tartıştığı bir kavram olmuştur. Bu bağlamda kültürel antropolojinin kurucusu Edward Tylor (1871), kültürü “insanlar tarafından toplumun bir üyesi olarak kabul edilen bilgi, inanç, sanat, ahlak, yasalar, örf, âdetler ve diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren bir disiplin” olarak ifade etmiştir (Taylor, 1871; s. 1). Riley’e göre (2007) “kültür, bir grubun gelenek göreneklerini, ortak tarihini, inançlarını, değerlerini, düşünce ve davranışlarını, dilini kapsayan bir bilimdir” (Riley, 2007; s. 36). Davies (2003) ise kısa bir ifadeyle kültürü, “bir grup tarafından paylaşılan ve öğrenilerek nesilden nesile aktarılan değerler, tutum ve davranışlar bütünü” olarak tanımlar (Davies, 2003; s. 68).

Kültürün sosyolojik açıdan değerlendirilmesinin yanı sıra, çeviriyle olan ilişkisine değinen Akdağ ise (2010) “kültür, nesnelerin dışında ve onların kullanımını yöneten devingen bir yapı olarak ortaya çıkar. Kültür, her çeviri işleminin alımlanmasını yöneten uzlaşımları belirler. Yani, kültür metnin yorumunu yönlendirir” ifadesiyle kavram hakkında görüşlerini belirtmiştir (Akdağ, 2010; s.91).

Bu kapsamda, çevirinin kültürle doğrudan ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Zira Tahir Gürçağlar’ın (2014) belirttiği üzere çeviriler bir boşlukta üretilmemektedir. Onları üreten insanlar ve bu insanların içinde bulundukları bir toplum, kültür ve zaman vardır. Bunlar, çevirinin kültüre ve döneme ait bir olgu olduğunu göstermektedir (Tahir Gürçağlar, 2014; s. 32).

Her dilin içinde bulunduğu toplumdan izler taşıdığı bilinmektedir. Dolayısıyla üretilen her metin de o toplumun yaşam stilini, örf ve âdetlerini içeren kültürel öğeler barındırmaktadır (Yalçın, 2015; s. 38). Bu bakımdan çeviri eyleminin iki dil dolayısıyla iki kültür arasında gerçekleşmesi beraberinde de birtakım sorunları

meydana getirmektedir. Özellikle deyim gibi kültürel ağırlığı bulunan söz öbeklerinin, farklı kültürden bir hedef dile aktarılması oldukça güçtür. Zira toplumların sosyo-kültürel yapısını iyi tanımayan, o dillere yeterince hâkim olmayan çevirmen, edebiyata ve her iki kültür dünyasına yeterince katkıda bulunamamaktadır (Baykan, 2005; s. 194). Bu sebeple çevirmenlerin kaynak ve hedef kültürdeki deyimlerin farkında olması, bu deyimlerin yapısal, biçimsel özelliklerini ve anlamlarını bilmesi deyimisel ifade aktarımında büyük önem taşımaktadır.

2.2. Türkçe ve Arapçada Deyim Kavramı

Dilin söz varlığında önemli bir unsur olan deyimler, tarih olarak oldukça eskilere dayanmaktadır. Geçmişten günümüze değin toplumların değişkenlik göstermesine rağmen, deyimler dilde varlığını sürdürmüştür. Dilin gizli bir hazinesi olarak görülen deyimler, Türkçede de kendisine sağlam bir yer edinmiştir. Nitekim Hengirmen (2011), Türkçede 70.000 dolaylarında söz varlığının bulunduğunu ve içerisinde yaklaşık 10.000 kadar deyim barındırdığını belirtmiştir (Hengirmen, 2011; s.23).

Dil ile gelişen ve dilin ayrılmaz bir parçası hâline gelen deyimler gerek yazı gerekse konuşma dilinde başvurulan, en iyi anlatım yollarından biri kabul edilmiştir. Günlük hayatta duygu ve düşünceleri aktarmada, ifadeye netlik kazandırması amacıyla kullanılagelen bu söz varlıkları zaman içinde dildeki hâkimiyetini korumuştur. Bu esas itibariyle de deyimler üzerine çeşitli tanımlar ileri sürülmüştür. Bu kapsamda yapmış olduğu önemli çalışmalarla bilinen Aksoy (1993), deyimî “Bir kavramı veya durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından farklı bir anlamı bulunan kalıplaşmış kelime grupları” olarak tanımlarken (Aksoy, 1993; s. 52); Parlatır (2008), “En az iki söz varlığından oluşan ve gerçek anlamları dışında mecazi anlam ile pekiştirilen kalıplaşmış söz öbeklerine” deyim adını vermiştir (Parlatır, 2008; s. 1). Püsküllüoğlu (1995) deyimleri, anlatıma akıcılık katan ve çoğunun gerçek anlamından uzak bir anlamı bulunan, genellikle de birden çok sözcüklü dil ögesi olarak ifade etmiştir (Püsküllüoğlu, 1995; s.7). Aksan (1990) ise çoğunluğun aksine deyimlerde farklı bir hususa değinerek, nadiren de olsa tek bir sözcüğün yan anlamda kullanılmasıyla deyim olarak kabul edileceğine dikkat çekmiştir (Aksan, 1990; s. 37).

Semantik açıdan incelenen deyim kavramına etimolojik yaklaşıldığında, tarih boyunca bu kavram yerine farklı isimlerin kullanıldığı bilinmektedir. Dillerin birbirleriyle olan etkileşimi sayesinde, Türkçe ve Arapçada ortak kelimeler kullanılmıştır. Arapça kökenli “mesel” kelimesi cumhuriyet dönemine kadar uzun süre kullanılmış, daha sonra bu terimin kapsamı daraltılarak “ta’bîr” ifadesi yer almış ve en son 1935 yılında Türk Dil Kurumunun teklifi ile “deyim” kelimesi dile yerleşmiştir (Sinan, 2015, s.17). Ne var ki Türkçede kullanılan bu kavramın, Arapçada kullanımın sınırları tam olarak belirgin olmadığı anlaşılmaktadır. Kavram Arapçada *mesel* (مثال), *mustalah* (مصطلح), *ta’bîr* (تعبير), *ta’bîr istilâhî* (تعبير اصطلاحی) gibi çeşitli kelime ve terkiplerle ifade edilmeye çalışılmıştır (Bilgin, 2014; s.35). Arap toplumunda yaygın olarak kullanılan ve genel bir terim olan “mesel” sözcüğü deyimleri içerse bile daha çok atasözleri için kullanılan bir kavramdır (Doğru, 2011; s.27). Nitekim Durmuş (2004), İslâm Ansiklopedisi’nde bu kavram için şöyle bir tanım getirmiştir:

“Mesel, atalardan gelen ve onların yüzyıllar içindeki deneyim ve gözlemlerine dayalı düşüncelerini değişmez kalıp ve klişeleşmiş özlü sözlerle öğüt ve hüküm içerecek biçimde yansıtan, lafzî ve anlamı beğenilerek nesilden nesile aktarılan, çoğunlukla aslî durumuna benzeyen halleri açıklamak ve örneklemek amacıyla kullanılan anonim mahiyetteki özdeyiştir” (Durmuş, 2004; s. 293).

İbnu’l-Mukaffa‘ da (v.142/759), “*mesel olarak kabul edilen sözün, bahsedilen olayı en iyi açıklayan, kulağa en hoş gelen ve en kapsamlı*” olduğunu belirtmiştir (ts; s.27).

Çağdaş yazarlardan İmîl Nâsîf (1994) ise “mesel”i: “*İnsanların şekil ve içerik bakımından beğendikleri ve bu nedenle insanlar arasında yayılan, sonrakilerin öncekilerden değişiklik yapmaksızın naklettiği, ilk söyleyeni bilinmese de ilk ortaya çıkışına sebep olan olaya benzer bir olay olduğunda tekrarlanan özlü sözdür*” şeklinde tanımlamıştır (akt. Koç, 2018). Bu bağlamda “mesel” kavramının deyim tanımıyla örtüşmediği, daha çok atasözlerini temsil eden hikmetli sözler için kullanıldığı dikkat çekmektedir. Zira öğüt ve hüküm içeren ifadelerin yer alması atasözlerine ait özelliklerdendir.

Arapçada “deyim” ifadesine karşılık olarak önerilen, diğer bir kelime ise “mustalah” olmuştur. Türkçede “terim” anlamına gelen bu kelime, Arapçada genel

kabul görmüş sözcük veya kelime grupları manasına gelmektedir. Bu kapsamda Doğru (2011), “*Bazı terimlerin kendi bilim veya sanat dallarının sınırlarını aşıp halk arasında yaygınlaşarak deyimleşmiş birer terim*” hâline geldiğini belirterek, bu kavramın “deyim” için kullanılabileceğine işaret etmiştir (Doğru, 2011; s. 21).

Bunun yanı sıra modern dönemde kullanılmaya başlanan “ta‘bîr” ve “ta‘bîr istilâhî” terimleri Arapça sözlüklerde deyim sözcüğünün karşılığı olarak geçmektedir. Nitekim Dâvud (2003) hazırladığı “*Mu‘cem et-Teâ‘bîr el-Istîlâhiyye fî’l-Arabiyye el-Mu‘âsira*” adlı sözlükte anlatımın kısa, açık ve net bir şekilde ifade edilmesinde bu kavramların önemine değinerek, bir nevi deyim tanımına vurgu yapmıştır (Dâvud, 2003; 3).

Bu bağlamda yapılan değerlendirmeler doğrultusunda, deyimlerin ait olduğu dilden izler taşıyan, yapı taşı mahiyetindeki söz öbekleri olduğu anlaşılmaktadır. İki veya daha fazla sözcükten oluşan ve genellikle mecaz anlam barındıran, az söz ile ifadeye çarpıcı bir anlam katan bu söz öbekleri, dilden dile farklı kavramlarla ifade edilse de taşıdığı anlam itibarıyla her dilde aynı olduğu görülmektedir.

2.2.1. Deyimlerin Özellikleri

Bu grupta Türkçe ve Arapçada yer alan deyimlerin biçimsel (morfolojik), anlamsal (semantik) ve yapısal özellikleri tasnifler hâlinde belirtilmiştir. Ele alınan Türkçe örnekler için Hengirmen’in (2011) Deyimler Sözlüğü; Arapça örnekler için ise Uysal (1997) tarafından hazırlanan Arapça-Türkçe-İngilizce Deyimler Sözlüğü kitabına başvurulmuştur.

2.2.1.1. Deyimlerin biçimsel (morfolojik) özellikleri

Deyimler; asırlardır kullanılan, topluma mal olan kalıplaşmış sözlerdir. Deyimlerde yer alan kalıplaşmış sözcüklerin sözdizimi değiştirilemediği gibi, benzer anlam taşısa dahi yerine herhangi bir sözcük kullanılamaz (Aksoy, 1988; s.38). Söz gelimi “*süt dökmüş kedi gibi*” deyimini “*süt dökmüş köpek gibi*” şeklinde söylenemez. Yine “*göze girmek*” deyimini “*burna girmek, kulağa girmek*” biçiminde ifade edilemez. Bazı sözcüklerin eş anlamları bulunmasına karşın, deyimlerde bu sözcüklerin de değişikliğe uğramadığı görülmektedir. Örneğin “*akla karayı seçmek*”

yerine eş anlamlarını tercih ederek “*beyazla siyahı seçmek*” şeklinde bir kullanım yapılmamaktadır. Bu söylem aynı anlamı içerse dahi deyim olarak kabul görmemektedir. Bunun yanı sıra deyimlerdeki sözcüklerin yerleri de sözdizimi açısından değiştirilmemektedir. “*Delik büyük, yama küçük*” deyimini “*yama küçük, delik büyük*” biçiminde ifade edilmediği gibi, “*tut kelin perçeminden*” deyimini de “*kelin perçeminden tut*” şeklinde söylenmemektedir.

Öte yandan deyimler her ne kadar kalıplaşmış söz grupları olsa da Sinan (2015), bu kurala daha esnek bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Sinan’a göre deyimlerde kelimelerin yakın anlamlı başka bir kelime ile yer değiştirmesi mümkündür. Bunun ardındaki en önemli sebep, kelimeler değişse dahi işlevlerini kaybetmemesidir. Zira yazar, bütünün verdiği genel anlamı bozmayacak bir değişikliğin söz konusu olduğunu düşünmektedir (Sinan, 2015; s. 95).

Böylece Sinan (2015), dilin esnek yapısını göz önünde bulundurarak, benzer anlam verebilecek kelimelerin deyim içerisinde kullanılabileceğine, ancak deyimde anlamsal bir fark oluşturmaması gerektiğine dikkat çekmiş ve deyimlerin hem biçimsel hem de anlamsal özelliklerine vurgu yapmıştır. Sinan bu yaklaşımını “*Aradaki buzu çözme /Aradaki buzları eritmek; Kafadan kovmak / Kafadan çıkarmak, atmak*” gibi örneklerle açıklamaktadır (Sinan, 2015; s. 95).

Hengirmen (2011) ise genel olarak deyimlerde sözcüklerin değişmeyeceğini savunsa da yöreden yöreye değişkenlik gösteren deyimlerin var olduğuna işaret etmiştir. Bu kapsamda “*tepesi atmak*” yerine “*beyni atmak*”, “*avuç açmak*” yerine “*el açmak*”, “*sütü bozuk*” yerine de “*mayası bozuk*” deyimleri farklı yörelerce kullanılan ifadeler olmuştur (Hengirmen, 2011; s.8).

Deyim kavramına dair yapılan çeşitli tanımlarda sunulan ve deyimlerin en az iki kelimeden oluşan söz öbekleri olduğu açıklamasına ek olarak Aksoy (1988), deyimleri “sözcük öbeği ve tümce durumunda” olmak üzere biçim yönüyle de iki gruba ayırmaktadır (Aksoy, 1988; s. 38).

Sözcük öbeği durumundaki deyimlerden kastedilen, deyimlerin tek bir sözcükten oluşmaması, iki veya daha fazla kelime grubundan meydana gelmesidir. Buna Türkçede “*gizli kapaklı, parmak hesabı, hâli vakti yerinde*” örnekleri verilebilir. Arapçada ise “*sağ kolu*” anlamında “*اليد اليمنى*”, “*hayatın baharı*”

anlamında "ربيع العمر", ve "A'dan Z'ye" anlamında "من الألف إلى الياء" örneklerini vermek mümkündür. Bu örnekler incelendiğinde gerek biçim gerekse anlam bakımından Türkçe karşılığıyla benzerlik gösterse de diller arasındaki farklılık ya da deyimlerin dile farklı yerleşimleri sebebiyle, deyimlerde kullanılan sözcükler değişmektedir. Bu sözcüksel değişim, deyimın içerdığı anlama etki etmemektedir. Zira "Sağ kolu" anlamındaki "اليد اليمنى" deyiminde geçen "يد" kelimesi Türkçede "el" manasına gelmektedir. Deyimin literal çevirisi "sağ el" olarak yapılsa da her iki dilde de deyim "güvenilecek kimse" anlamına gelmektedir. Öte yandan Uysal (1997), söz konusu deyim sözlüğünde "ذراعه اليمنى" olarak yer vermiş ve deyim kelimelerin tam karşılığıyla oluşturmuştur. (Uysal, 1997; s. 206). Bu ifade, Uysal'ın Türkçe mantığı birebir gözettiğini de göstermektedir.

Biçimsel yönüyle ele alınan tümce durumundaki deyimler ise genellikle çekimli fiil ya da mastarla biten cümle formundaki deyimler olarak bilinir. Bu gruba Türkçe ve Arapçada benzer biçimleriyle dikkat çeken, "dili tutulmak" anlamına gelen "انعقد لسانه" ve "bir taşla iki kuş vurmak" anlamına gelen "ضرب (فلان) عصفورين" "حجر" deyimleri örnek olarak verilebilir.

Bir diğer yönden Hengirmen (2011), söz gruplarıyla oluşturulan deyimlerin haricinde mecaz anlam içeren, tek sözcükten oluşan deyimlerin de var olduğunu belirtmiştir (Hengirmen, 2011; s.10). Türkçede bu deyimler "gözde, pişkin, bacaksız, akşamcı" olarak sıralanırken, Arapçada bu yapıda örnekler pek rastlanmamaktadır. Buna karşın günlük dilde kullanılan "هو ثعلب" ifadesinin deyimleştiği söylenebilir. Zira ifadede yer alan "ثعلب" sözcüğü "tilki" anlamına gelse de kastedilen anlamın "ماكر" yani "kurnaz" olduğu anlaşılmaktadır. Bu yönüyle iki kelime arasında mecazî bir ilişki kurulmaktadır.

2.2.1.2. Deyimlerin anlamsal (semantik) özellikleri

Deyimler, anlatımı hantallıktan kurtaran dinamik söz varlıklarıdır. Bu anlatımı sağlayan sözcük grupları, genellikle kendi anlamı dışında kullanılsa da bazı deyimlerde gerçek anlamını korumaktadır. Herhangi bir söz sanatına başvurulmadan, kelimenin sadece sözlük anlamının kullanılmasıyla oluşan birçok deyim vardır. Söz gelimi "çoğu gitti, azı kaldı", "para ile değil, sıra ile", "özrü kabahatinden büyük",

“alan razı, satan razı” gibi deyimlerde kelimeler gerçek anlamından uzaklaşmamıştır. Bu deyimlerde aktarılan mesajlar doğrudan verilmektedir. Arapçada ise, “tepeden tırnağa kadar” anlamındaki "من قمة رأسه إلى أخمص قدميه" deyimini mecaz anlam içermediği için bu grupta değerlendirilebilir (Uysal, 1997; s. 403).

Öte yandan sözcüklerden bir veya birkaçının gerçek anlamından sıyrılıp, mecaz anlam barındırmasıyla oluşan deyimler Türkçede oldukça fazladır. Bu grupta yer alan deyimlerde anlatılmak istenen soyut ifadeler, genellikle somut kavramlarla aktarılmaktadır. Örneğin, “göze batmak” deyimini, gerçek anlamıyla herhangi bir cismin gözün içine batması olarak düşünülebilir, fakat bu söz öbeği cümle içerisinde deyim olarak kullanıldığında, anlatılmak istenen durum tamamen farklı olmaktadır. Bu deyimle hâl ve davranışların uygunsuz görünmesi ya da dikkat çekici bir şekilde görünür olması belirtilmektedir.

Bu kapsamda değerlendirilen bu tür deyimlerde çeşitli anlam olayları meydana gelmektedir. Aksan (2004) semantik açıdan bu deyimleri beş alt başlıkla kategorize etmektedir (Aksan, 2004; s. 177). Bu kategoride yer alan deyimler Türkçe-Arapça dil çiftinden örneklerle karşılaştırma yapılarak gösterilmiştir.

Benzetmeler

Bir durum ya da nesnenin, başka bir durum ya da nesneyle ilişkilendirilmesi yoluyla oluşturulan bu deyimler hem Türkçe hem de Arapçada yer almaktadır. Söz gelimi “tereyağından kıl çeker gibi” deyimini herhangi bir işi kolaylıkla yapmak anlamında kullanılan bir ifadedir. Söz konusu bu deyim, Arapçada "كما تسل الشعرة من العجين" şeklinde ifade edilmektedir. Deyimde geçen “عجين” kelimesi Türkçede “hamur” manasına gelmektedir. Tam çevirisi “hamurdan kıl çeker gibi” olsa da, deyim Arapçada aynı anlamı karşılamaktadır. Bir diğer örnek ise, “tarağın dişleri gibi (eşit)” ifadesidir. Bu deyimde de anlatımı güçlendirmek için benzetme yoluna başvurulmuştur. Aynı deyim Arapçada "كأسنان المشط" ifadesi ile kelimelerin tam karşılığıyla oluşturulmuştur.

Deyim Aktarmaları (Somutlaştırma)

Soyut olayların anlatımında kalıcılığı sağlamak amacıyla, somut kavramlara başvurularak oluşturulan deyimlerdir. Aksan, bu tasnif içerisinde Türkçede en çok *somutlaştırma* türünde deyimlerin var olduğunu belirtmiştir. Örneğin, küçük bir

olayın büyütüldüğünü, konunun abartıldığını anlatmak için Türkçede “pireyi deve yapmak” deyimini kullanılırken, Arapçada bu deyim "صنع من الحبة قبة" ifadesiyle “habbeyi kubbe yapmak” olarak kullanılmaktadır. Her iki dilde de deyim aynı mantık çerçevesinde yer almakta ve aynı anlamı taşımaktadır. Bu türe ait başka bir örnek de “yangına körükle gitmek” deyimidir. Bir anlaşmazlık hâlinde gerginliği tırmandırma anlamına gelen bu deyim Arapçada "صب الزيت على النار" yani “ateşe yağ dökmek” şeklinde dile yerleşmiştir. Bu ifadeyle de deyim somutlaştırılarak benzer anlam verdiği anlaşılmaktadır.

Ad Aktarmaları

Bu grupta yer alan deyimler, anlatımı etkili kılmak amacıyla bir kavram ya da olayın, başka bir kavramla dolaylı bir şekilde anlatılması yoluyla meydana gelirler. Söz gelimi “ölmek” kavramı doğrudan söylemek yerine, “*Hakk’ın rahmetine kavuşmak*” ya da “*Refik-i âlâya ulaşmak*” şeklinde deyimse bir ifadeyle aktarılır. Deyimlerdeki bu tür anlam olayları Arapçada da mevcuttur. Aynı deyim "انتقل (فلان)" "انتقل إلى الرفيق الأعلى" ya da "إلى رحمة الله" şeklinde kullanılmaktadır. Bir diğer ifade ise, çok yaşlanmayı anlatan ve ölümü çağrıştıran “*bir ayağı çukurda olmak*” deyimidir. Bu deyim Arapçada da benzer formda kendisine karşılık bulmaktadır. Arapçada "رجله في القبر" yani “*bir ayağı kabirde*” olarak çevrilen deyimle kastedilen anlam dolaylı şekilde anlatılmaktadır.

Çeviri Yoluyla, Kavram Aktararak Oluşturulanlar

Dilin canlı bir varlık olması ve dillerin birbirleriyle sürekli etkileşim hâlinde olması sebebiyle, bazı deyimler çeviri yoluyla dile kazandırılmıştır. Aksan, İngilizcenin güçlü etkisiyle bazı kavram aktarmalarının arttığını da vurgulamaktadır. Bu bağlamda İngilizcede kullanılan “to give the green light” deyimini Türkçeye “*yeşil ışık yakmak*” olarak geçmiştir. Aynı deyim Arapçaya da "أعطاه الضوء الأخضر" olarak çevrilmiştir. Yine İngilizcede kullanılan “to break a record” deyimini Türkçeye bire bir çevirisiyle “*rekor kırmak*” olarak geçmiştir. Aynı deyim dil ve kültürel alışveriş sayesinde Arapçada da "حطم الرقم القياسي" ya da "ضرب الرقم القياسي" olarak kullanılagelmıştır.

Sözcükleri Göndergesel Anlamda Kullanılan, Aynı Zamanda Deyimleştirme Gösteren Kalıplaşmış Anlatım Birimleri

Aksan, bu kategorideki örneklerin hem deyim olarak hem de deyim dışında, göndergesel anlamlarla kullanılabileceğine dikkat çekmektedir. Örneğin “ateşle oynamak” ifadesi deyimsel anlam dışında kullanılabilir. Bu durumda herhangi bir kimsenin ateşle oynadığı düşünülebilir. Öte yandan aynı ifade deyim olarak kullanıldığında, “riskli bir iş yapmak” anlamına gelmektedir. Söz konusu deyim Arapçada ise "اللعب بالنار" ifadesiyle yer almaktadır. Türkçedeki yapıya benzer biçimde oluşturulan bu deyim Arapçada da benzer anlamlarda kullanılmaktadır.

2.2.1.3. Deyimlerin yapısal özellikleri

Biçimsel olarak sözcük öbeği ve tümce olarak ikiye ayrılan deyimler, sentaktik (sözdizimi) açıdan da kendi içerisinde çeşitli gruplara ayrılmaktadır. Bu bağlamda Aksoy (1988), özellikle sözcük öbeği durumunda olan deyimlerin sınıflandırılmayacak kadar çok farklı biçimlerde olduğunu belirterek, daha çok iki sözcüklü deyimlerin yapısal özelliklerine değinmiştir (Aksoy, 1988; s. 43). Aksan (2004) ise buna ek olarak sınıflandırmayı daha kapsamlı bir çerçevede ele almış ve tümce durumunda olan deyimlerin yapısal özelliklerini de incelemeye almıştır (Aksan, 2004; s. 174).

Bu kapsamda her iki dilbilimcinin öngördüğü tasnifler birlikte ele alınmış, Türkçe ve Arapça deyimlerle örneklendirilmiştir.

İsim Tamlaması Durumundaki Deyimler

Bu grup ekli ya da eksiz olması fark etmeksizin en az iki isimden oluşan deyimleri içermektedir. Örneğin “aslan payı” deyimini en büyük parçayı anlatmak için kullanılan bir ifadedir. Aynı deyim Arapçada "نصيب الأسد" şeklinde birebir çevirisiyle ifade edilmektedir. Bir diğer örnek ise evli çiftler için kullanılan “*hayat arkadaşı*” ifadesidir. Arapçada "رفيق الحياة" ya da "رفيق العمر" şeklinde kullanılan bu deyim Türkçedeki anlam ve yapı benzerliği de dikkat çekmektedir.

Sıfat Tamlaması Durumundaki Deyimler

Aksan (2004), bu türde yer alan deyimleri genellikle insanların fiziksel ve ruhsal özelliklerini belirleyen aktarmalar olarak yorumlamaktadır (Aksan, 2004; s. 175). Türkçede bu tamlamayla oluşturulan deyimlere Arapçada da rastlamak mümkündür. Söz gelimi, hırsızlık yapan insanları nitelemek için kullanılan “*eli uzun*” tabiri tam karşılığıyla Arapçada “طويل اليد” olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine, uysal insanları tanımlamak amacıyla kullanılan “*yumuşak başlı*” deyimini ise Arapçada “لين العريكة” olarak yer almaktadır. Deyimde geçen “عريكة” kelimesi sözlük anlamıyla “huy”, “mizaç” anlamlarına gelse de bu durum deyimsel anlamda herhangi bir farklılık yaratmamaktadır.

Yüklemsel Olmayan Sözcük Bağdaştırmaları

Bu grupta yüklem kullanılmadan, eksilteli cümle formunda bırakılan deyimler yer almaktadır. Bu deyimlerden bazıları hem Türkçe hem de Arapçada benzer yapıyla oluşmaktadır. Nitekim bir şeyin tamamını ifade etmek amacıyla kullanılan “*tepeden tırnağa [kadar]*” ve “*baştan sona*” deyimleri, Arapçada “من قمة رأسه إلى” ve “من أوله إلى آخره” şeklinde belirtilmektedir. Bu deyimlerde geçen kelimeler bire bir anlamı karşıladığı gibi, yakın anlamlı kelimelerle benzer anlam oluşturulduğu da görülmektedir.

Eylemlikle Kalıplaşmış Yüklemsel Sözcük Bağdaştırmaları

Aksan (2004), bu tür deyimlerde eylemlerin çekilebilen, ancak diğer sözcüklerin değiştirilemeyen ögeler olduğunu belirtmektedir (Aksan, 2004; s. 176). Örneğin, bir yiyeceğin lezzetini anlatmak için kullanılan “*tadı damağında kalmak*” deyimini “*tadı damağımda kaldı*” şeklinde söyleyen kişiye göre farklı formlarda çekimlenebilmektedir. Ne var ki aynı deyim “*tadı dilimde kaldı*” biçiminde sözcüksel değişikliklerle ifade edilmemektedir. Bu tür deyimlere Arapçada da rastlanmaktadır. “*Ayağı kaymak, hata yapmak*” anlamlarında kullanılan “زلت قدمه” deyiminin farklı kişilere göre çekimi yapılabilmektedir. Aynı deyim, “*acak, ayak*” manalarına gelen “رجل” kelimesini kullanarak “زلت رجله” şeklinde ifade edilmemektedir. Bu deyimler kalıplaşmış ifadeler oldukları için benzer ya da aynı anlamdaki sözcüklerle dahi değişikliği yapılmamaktadır.

Yüklemli, Tümce Biçiminde Kalıplaşmış Deyimler

Bu grupta yer alan deyimler cümle biçiminde oluşturulmuş, sözcükleri değiştirilemeyen kalıplaşmış söz öbekleridir. Gerek Türkçede gerekse Arapçada bu tür deyimler sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, “yağmurdan kaçarken doluya tutulmak” deyimini “riskli bir durumdan sakınmaya çalışırken, daha riskli bir durumla karşı karşıya kalma” anlamında kullanılan bir ifadedir. Bu deyim “sağanak yağmurdan kaçarken doluya tutulmak” şeklinde sözcük eklenerek ifade edilemeyeceği gibi “yağmurdan kaçarken tipiye tutulmak” şeklinde sözcüksel değişikliğe de uğratılamaz. Arapçada ise bu deyim, farklı sözcükler kullanılarak oluşturulmuş ve deyimın Türkçe eşdeğerliği sağlanmaya çalışılmıştır. Suçin (2013), Suriye’de yaygın olan bu deyimini “هرب من الدبّ وقع في الجبّ” olarak belirtmiştir. Tam olarak Türkçe karşılığı “ayıdan kaçtı, kuyuya düştü” şeklinde yapılan bu deyimde de kalıplaşmış ifadeler yer aldığı için, cümle içerisinde herhangi bir değişikliğin yapılması mümkün değildir. Nitekim aynı deyim, Suçin’in (2013; s. 181) de ifade ettiği gibi, benzer ifadelerle de olsa “هرب من الذئب وقع في البئر” yani “kurttan kaçtı, kuyuya düştü” şeklinde kullanılmamaktadır.

Deyimleşmiş İkilemeler

İkilemeler anlatıma dinamizm katan söz gruplarıdır. Bu yönüyle Aksan (2002), Türkçede birçok ikilemenin deyimleştiğini vurgulamaktadır (Aksan, 2002; s. 106). Yakın anlamlı, karşıt anlamlı ya da aralarında ses benzerliği olup, anlam ilişkisi aranmayan sözcüklerden oluşan ikilemeler, Türkçe ve Arapçada anlatımı etkili hâle getirmek için kullanılan ifadeler olmuştur. Aksoy (1988) bu şekilde oluşturulan ikilemeleri deyim olarak kabul etmiş ve şu örnekleri vermiştir: “ev bark, karma karışık, er geç, ileri geri, kör topal, apar topar, süklüm püklüm, şaka maka” (Aksoy, 1988; s. 49).

Öte yandan Suçin (2010), bu yapıda oluşturulan ikilemelerin Arapçada da mevcut olduğunu belirtmiş ve bu ikilemeleri belirli gruplar hâlinde örneklendirmiştir (Suçin, 2010; s. 210). Yakın anlamlı kelimelerin yan yana gelmesiyle oluşan ikilemeler grubunda, deyim anlamı “gününü gün etmek, dilediğini yapmak” olan “سرح ومرح” ifadesi örnek olarak verilebilir. İfadenin tam karşılığı “hayvanın dolaşıp, otlaması” anlamına gelse de kelimeler beraber cümle içerisinde kullanıldığında sözlük anlamından sıyrılıp, mecazî bir anlama bürünmektedir. Bu yapıda

sayılabilecek bir diğer örnek ise “*hiçbir şeyi yok*” deyimisel anlamında kullanılan "بلا" "ولا زرع" ifadesidir. Birebir çevirisi “ekini ve sağılacak hayvanı olmaksızın” anlamına gelen bu ifadede de sözcükler gerçek anlamlarından uzaklaşıp, tamamen farklı bir şekilde kullanılarak deyimleşmişlerdir.

Bir diğer grupta ise karşıt anlamlı kelimelerin birlikteliğiyle oluşturulan ikilemeler yer almaktadır. Bu gruba örnek olarak, “*at izi it izine karışmak, karman çorman olmak*” deyimisel anlamlarında kullanılan "اختلط الحابل بالنابل" ifadesi yer verilebilir. Birebir Türkçe karşılığı “ağ kurarak avlayanla okla avlayan birbirine karıştı” anlamına gelen bu deyim, Arap kültüründe yaygın olan avcılık kavramlarıyla oluşturulmuş mecazî bir söylemdir.

Bunun yanı sıra Doğru (2011), bu kategoriye kitabında "كَلَّ مِنْ هَبٍّ وَدَبٍّ" örneğiyle yer vermiştir (Doğru, 2011; s. 113). Sözlük anlamı “*esen ve kımıldayan her şey*” anlamına gelen bu ifade, deyimisel olarak “*havada uçan karada kaçan, bütün insanlar*” anlamında kullanılmaktadır. Bu bağlamda deyimde yer alan "هَبٍّ" ve "دَبٍّ" kelimelerinin karşıt anlamlı olduklarını söylemek mümkündür. Zira “rüzgârın esmesi” anlamına gelen "هَبٍّ" fiili ile hızlı hareket edebilen canlılar; "دَبٍّ" fiili ile de ağır hareket eden canlılar kastedilmiştir.

Son grupta ise aralarındaki ses benzerliği ve anlam ilişkisi yönüyle ikilemeler, ele alınabilir. Türkçede olduğu gibi Arapçada da bazı ikilemeler anlamlı iki sözcükten oluşmaktadır. Buna "ما له دارٌ ولا عَقَارٌ" ifadesi örnek verilebilir. Tam karşılığı “*ne evi ne hurma ağacı var*” şeklinde çevrilen bu ifade, deyimisel anlamıyla “*yeri yurdu yok, evi barkı yok*” olarak dile geçmiştir. Bir diğer tür ise sözcüklerden birinin anlamlı olmasıyla meydana gelen ikilemelerdir. Suçin (2010), bu türe ait ikilemelere modern Arapçada pek rastlanmadığını, mevcut örneklerin klasik Arapçada yer aldığını ve zamanla onların da kullanılmaz hâle geldiğini belirtmiştir (Suçin, 2010; s. 215). Örneğin, “*dili damağına yapışmış, ağzı dili kurumuş*” deyimisel anlamında kullanılan "عطشان نطشان" ikilemesi buna örnektir. Deyimde geçen "عطشان" sözcüğü “susuz” anlamına gelirken, diğer ifade herhangi bir anlam taşımamaktadır. Öte yandan ikilemelerde anlam ilişkisinin yanı sıra, ses benzeşmesi de dikkat çekmektedir. “*Bir deri bir kemik*” anlamındaki "ضئيل بئيل" ile “*tadı tuzu yok*”

anlamında kullanılan "سليخ مليخ" ifadeleri aralarında ses benzerliği bulunan ikilemelerdir.

Bu bağlamda ele alınan örneklerde, Türkçe ve Arapçada benzer söz dizime sahip deyimleşen ikilemelere yer verilmiştir. Bu yönüyle ikilemelerin ortak bir yaklaşım esas alınarak oluşturulduğunu ve her iki dilde de benzer ikilemelerin bulunduğunu söylemek mümkündür.

2.2.2. Deyim Çevirisi

Yüzyıllardır çeviri, toplumlar arası iletişimin sağlanmasında, dil ve kültürel faaliyetlerin aktarılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Öyle ki insanoğlunun yaşadığı çevreyi anlaması, farklı kültür ve medeniyetleri tanınması çeviri sayesinde mümkün olmaktadır. Bilim, sanat, edebiyat gibi pek çok alanda aktif bir edim olan çeviri, topluma özgü kültürel unsurların aktarılmasında da adeta bir köprü vazifesi görmektedir. Ne var ki çeviri, özellikle de deyim ve kültüre bağılı ifadelerin çevirisi, her iki dile, kültüre ait ifadenin tam karşılığını bulma ve kastedilen anlamı iletme noktasında stratejik bilgi gerektirdiği için kolay bir iş değildir (Dweik and Thalji, 2016). Dil ve kültürün ayrılmaz bir bütün olduğu göz önüne alınırsa, kültürü anlamak o dili anlamak ile eşdeğer olarak yorumlanabilir. Bu kapsamda Howwar (2013), deyimlerin kültürel bağlamı olduğunu ve büyük bir çoğunluğu çeviriyi özgün kılan ve anlamayı zorlaştıran kültürel çağrışımlara sahip olduğunu belirtmiştir (Howwar, 2013).

Bu bağlamda kaynak metinde yer alan deyim ve kültürel elementler, hedef dilde büyük önem taşımaktadır. Zira çevirmen, bir dilden başka bir dile çeviri yaparken, o dilin kültürel yönlerine dikkat etmek ve metnin doğru karşılığını hedef dile yansıtmak durumundadır. Bu hususta dilbilimciler çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. Nitekim Catford (1965), çeviriyi “bir dildeki metinsel materyallerin, başka bir dildeki metinsel materyallerin eşdeğerleri ile değişimi” olarak belirtirken, genel olarak çevirideki kültürel unsurların önemini vurgulamaktadır (Catford, 1965; s.20). Kültüre bağılı ifadeleri ve deyimleri çevirirken, kültürel elementlerin önemini vurgulayan Newmark (1981) da bu tutumu destekler nitelikte bir tanım getirerek çeviriyi “bir dildeki mesajın veya ifadenin başka bir dildeki aynı mesaj veya ifadeyle değiştirme girişiminden oluşan bir zanaat” olarak açıklamıştır (Newmark, 1981; s.7).

Bunun yanı sıra Nida (1964) kültür odaklı çevirilerde, çevirmenin işlevine değinmiştir. Nida (1964), “Çevirmenin rolü mesajın, mananın ve kültürel öğelerin bir dilden diğerine aktarılmasını kolaylaştırmak ve alıcılara eşdeğer bir yanıt oluşturmaktır” şeklinde görüş belirtmiş, ayrıca kaynak dilden gelen mesajın, içerisinde meydana geldiği kültürel bağlam tarafından şekillendirildiğini ve iç içe geçtiğini ileri sürmüştür (Nida, 1964; s. 13).

Öte yandan deyim ve kültürel unsurların diller arası farklılıkları, çevirmenlerin deyimleri çevirme sürecini zor ve zahmetli bir hâle getirmektedir. Bu bağlamda Baker (1991), kalıplaşmış ifadeleri ve deyimleri aktif olarak kullanma yetkinliğine sahip olmanın kolay bir eylem olmadığını ve kolaylıkla da başarılı olunamayacağını belirtmiştir (Baker, 1991; s. 77). Nitekim söz konusu deyimler olduğunda, çevirmen belli zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu durumda çevirmenin deyimi fark edebilmesi, yorumlayabilmesi ve onu hedef dilin kültürel formuna uygun şekilde aktarabilmesi çeviride dikkat edilmesi gereken unsurlardan olmuştur.

2.2.3. Deyim Çevirilerinde Karşılaşılan Problemler

Kültür aktarımında temel rol oynayan deyim çevirisi, çevirmenleri birtakım sorunlarla karşı karşıya getirmektedir. Çevirilerde ifadeye uygun deyim kullanılması, deyim doğru anlaşılması bir çevirmenin en önemli sorumluluklarından biri olarak görülmektedir. Bu bağlamda Baker (1992), bir kişinin yabancı dildeki deyimleri kullanma yetisinin, o dilin anadil konuşucusuyla eşdeğer olmadığını ifade etmiş ve dilde hangi deyim kabul gördüğüne ancak o dile aşina olanın karar vereceğini belirtmiştir (Baker, 1992; s. 64). Sağlam (2001) bu durumun nedenini deyimlerde “gösterilen” ve “kastedilen” ilişkisiyle, gösterilenin ise her zaman kastedilen anlamı taşımadığıyla açıklamış ve çevirmenlerin anadillerine ya da aktif olarak konuştukları dile uygun şekilde çeviri yapmalarını destekleyen yaklaşım ileri sürmüştür (Sağlam, 2001; s. 47).

Bu doğrultuda çevirmenlerin deyim çevirilerinde karşılaştıkları temel sorunlar genel olarak iki durumla yakından ilişkilidir. Baker (1992; s.65) bu durumun ilkinin çevirmenin metinde geçen deyim farkına varması ve onu doğru bir şekilde yorumlama kabiliyetiyle ilişkilendirirken, ikincisini deyim çeşitli anlamsal yönlerinin çevirmen tarafından hedef dile aktarılması sürecinde karşılaşılan

problemler olarak ifade etmiştir. Suçin ise bu problemleri dört alt başlık hâlinde sınıflandırmıştır (2013; s. 183). Bu sınıflandırma ile ilgili detaylar aşağıda açıklanmıştır.

2.2.3.1. Metinde geçen deyim in farkında olmak

Söz konusu deyimler olduğunda çevirmenin dikkat etmesi gereken ilk husus, ele aldığı metindeki ifadelerin deyim olup olmadığını ayırt etmektir. Zira metinde geçen her deyim kendisini açıkça göstermeyebilir. Aşağıda el-Meydânî'nin *Mecmau'l-Emsâl* adlı eserinden alınan, deyim olduğu kolaylıkla anlaşılabilecek ifadeler tablo halinde verilmiştir (el-Meydânî, 1987).

Arapça Deyim	Birebir Çevirisi; Deyimsel Çevirisi	Deyimin Anlamı
بلغ السَّيْلُ الرَّبَى	Sel tümseklere ulaştı; <i>Bıçak kemiğe dayandı</i>	Bir olayın tahammül edilemez bir hâle geldiğini anlatmak için kullanılır
ذَهَبَ الْحَمَارُ يَطْلُبُ قَرْنَيْنِ، فَعَادَ مَصْلُومَ الْأَذْنَيْنِ	Eşek boynuz umarak gitti, kulakları kesik döndü; <i>Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak</i>	Sahip olunan varlıkla yetinmeyip, daha fazlasını elde etmek uğruna elindekileri kaybetmek
طلب الأبلق العفوق	Olmayacak duaya âmin demek	Gerçekleşmesi imkânsız olan işlerle meşgul olmak
اخْتَلَطَ الْخَائِرُ بِالرُّبَادِ	Lor yoğurtla karıştı; <i>Sapla saman birbirine karışmak, At izi it izine karışmak</i>	Genellikle iyi ve kötü iki durumun ayırt edilememesi hâlinde kullanılır.

Tablo 1 Deyim Oldukları Kolaylıkla Ayırt Edilebilecek Bazı Deyimler

Öte yandan bazı deyimler sözcüklerin sadece gerçek anlamlarıyla oluşmuştur. “Yükte hafif, pahada ağır”, “adını koymak”, “kimi kimsesi olmamak” bu tür deyimlere örnek verilebilir (Aksoy, 1993). Suçin (2013), bu ifadeleri “yarı-deyim” olarak nitelemiş, ifadelerin belli bir sözcüksel yorum içerdiğini ve metnin içerisinde herhangi bir deyimsel anlam taşımadığı için şeffaf görünebileceğini belirtmiştir (Suçin, 2013; s. 184). Baker (1992) ise İngilizcedeki ve olası tüm dillerdeki deyimlerin büyük bir çoğunluğunun hem sözcüksel hem de deyimsel anlam içerdiğini öne sürmüştür (Baker, 1992; s. 66). Örneğin “elinden tutmak” ifadesi

sözcüksel anlamıyla “*birisinin elini kavramak*” olarak kullanılırken, söz konusu ifade deyimisel olarak “*yardım etmek, kayırmak*” anlamlarına gelmektedir. Yine gerçek anlamı “*bir dilim kek*” olan İngilizcedeki “*a piece of cake*” ifadesi deyimisel olarak “*çocuk oyuncuğu*” anlamında kullanılmaktadır (Sieftring, 2004; s. 44). Bu tür deyimler genelde çevirmenler tarafından yönlendirilmeye açık ifadelerdir. Nitekim çevirmen karşılaştığı bir ifadedeki sözcük oyununu fark etmezse, hedef dile başarılı bir aktarım yapamayacaktır.

2.2.3.2 Kaynak dil deyiminin hedef dilde karşılığının bulunmaması

Kaynak dilde yer alan her deyimın hedef dilde tam karşılığı bulunmayabilir. Zira diller birbirlerinden farklı oldukları için, anlamları ifade etme biçimleri de farklıdır. Söz gelimi bir anlam bir dilde yalnız bir sözcükle aktarılırken, başka dilde aynı anlam sözcük öbekleriyle ifade edilebilir. Yine bir başka dilde ise aynı anlam deyimisel ifadeler kullanılarak açıklanabilir. Bu durumu Baker (1992), deyim ve ifadelerin hedef dilde eşdeğer karşılığını kolaylıkla bulmanın gerçekçi bir eylem olmadığı şeklinde ifade etmiştir (Baker, 1992; s. 68). Örneğin, Türkçede kullanılan “*şapka çıkarmak*” deyimini “*bir durum karşısında beğenisini göstermek*” anlamına gelmektedir (Akyalçın, 2012; s. 459). Arapçada ise söz konusu deyimın olası bir deyimisel karşılığı bulunmamaktadır. Bu durumda deyim anlamı daha açık bir ifadeyle “*قَدَّرَ فلان حقَّ التقدير*” şeklinde aktarılabilir (İşler ve Özay, 2008; s. 1023).

Öte yandan bazı deyimler, o dilin kültüründen izler taşıyan belli bir hikâyeye dayanmaktadır. Baker (1992), münferit sözcükler gibi deyimlerin de salt kültür odaklı olabileceğini ancak bu tür deyimlerin çeviriye bir engel oluşturmayacağını belirtmiştir (Baker, 1992; s. 69). Burada çevirmenlerin dikkat etmesi gereken husus, kültür odaklı deyimlerin anlam ve bağlam ilişkisini yakalamaktır. Örneğin, Arapçada kullanılan “*أَبْصَرَ مِنْ زَرْقَاءِ الْيَمَامَةِ*” ifadesi “*Zerka gibi görmek, Zerka gibi dikkatli olmak*” anlamlarında kullanılan deyimisel bir ifadedir. Efsaneye göre deyim, Yemen’in el-Yemame halkından Zerka adlı kadının keskin görüşü ve öngörüsüne dayanmaktadır. Üç günlük mesafedeki bir kişiyi bile görebildiği rivayet edilen Zerka, bu yönüyle bahsi geçen deyimın öznesi olmuştur (el-Meydânî, 1987). Buna karşın söz konusu deyimın Türkçede bir hikâyesi ve deyimisel karşılığı bulunmamaktadır. Bu durumda deyimini en yakın anlamsal karşılığıyla Türkçeye aktarmak yerinde

olacaktır. Bir başka Arapça örnek ise "وَافَقَ شَنْ طَبَقَةً" ifadesidir. Sözcük anlamı “Şenn, Tabaka’yla uyuştı” anlamına gelen deyim, Arap dâhilerinden biri olan Şenn’in kendisine uygun bir eş bulma isteğini ve sonunda Tabaka adındaki zeki bir kadınla evliliğini konu almaktadır (el-Meydânî, 1987). Bu deyime benzer ifade Türkçede “tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş” şeklinde karşılık bulmaktadır. Genellikle birbirine benzer kişilerin denk gelmesi durumunda söylenen deyim, her iki dilde de aynı anlamda kullanılmaktadır.

Bu doğrultuda verilen örneklerden anlaşılacağı üzere, kültürel farklılıklar ya da hikâyeler sebebiyle deyimlerin biçimi değişkenlik gösterse de kastettikleri anlamı hedef dile uyarlamak çoğunlukla mümkün olabilmektedir.

2.2.3.4 Benzer biçime sahip kaynak ve hedef dil deyimlerinin farklı bağlamlarda kullanılması

Kaynak dildeki bazı deyimlerin hedef dilde biçimsel eşdeğerlerine rastlamak mümkündür. Bununla birlikte bu durum, deyimlerin kullanıldıkları bağlamların da eşdeğer olacağı anlamına gelmemektedir. Söz gelimi İngilizcede kullanılan “have butterflies in your stomach” [midede kelekler uçuşmak] ifadesi, gergin hissedilen durumlarda kullanılan bir deyimdir (Siefring, 2004; s. 43). Aynı ifade Türkçe sözlüklerde deyim olarak yer almasa da “karnında kelekler uçuşmak” şeklinde biçimce benzer, kısmen deyimleşmiş bir ifade olarak kullanılmaktadır. Ancak söz konusu ifade her iki dilde aynı anlamı taşımamaktadır. Türkçede âşık olma, heyecan ve mutluluk gibi hisleri belirtmek için kullanılan ifade, bu yönüyle bağlamsal olarak İngilizcedeki kullanımdan tamamen farklıdır.

Bu kapsamdaki bir başka örnek “damarlarında kanı kaynadı, çok sinirlendi” anlamlarında kullanılan Arapça "غلى دمه في عروقه" deyimidir (Uysal, 1997; s. 330). Deyim Türkçede “kanı kaynamak” ifadesiyle biçimce benzer bir yapıda yer almaktadır. Aynı deyim bağlam açısından incelendiğinde ise “coşkun olmak, hareketli ve sevinçli olmak” anlamlarında kullanılarak, Arapça deyim ifade ettiği anlamdan çok farklı bir anlamı ifade etmektedir.

Yine Arapçada "طويل اليد" [eli uzun] deyimi, belli bir bağlamda “cömert, eli açık” anlamlarına geldiği gibi, farklı bağlamlarda “hırsız, eli uzun” anlamlarına da

gelebilmektedir (Uysal, 1997; s. 292). Türkçede biçimce benzer yapıya sahip bu deyim, yalnızca hırsızlık yapan kimseler için söylenen bir ifadedir.

Çevirmenin bu tür yanıltıcı durumlarda deyimlerin hangi bağlamda kullanıldığına karşı dikkatli olması ve hedef dile uygun şekilde aktarım yapması önem kazanmaktadır.

2.2.3.5 Kaynak ve hedef dillerin metin normlarında deyimlerin farklı sıklıkta kullanılması

Deyimler gerek yazılı ifadelerdeki kullanım sıklığı gerekse kullanıldıkları bağlamlar açısından kaynak ve hedef dillerde farklılık gösterebilir. Nitekim İngilizcenin birçok metin türünde deyimlere rastlanmaktadır. Baker, (1992) İngilizce deyimlerin gazete haberlerinde sınırlı kullanıldığını buna karşın reklam, tanıtım malzemeleri ve magazin basınında sıklıkla yer aldığını belirtmiş, bu durumun büyük oranda üsluba bağlı olduğunu vurgulamıştır (Baker, 1992; s. 71).

Öte yandan Suçin, yazılı ifadeleri üst düzey bir resmiyet içeren Arapça ve Çince gibi dillerde deyimlerin kullanılma sıklığının sözlü dile nazaran yazılı metinlerde daha az olduğunu belirterek, yazılı ve sözlü söylemler arasında bariz bir ayrıma dikkat çekmiştir (Suçin, 2013; s. 188).

Bu tarz durumlarda çevirmenin, deyimleri hedef dile uygun bir şekilde aktarmasının yanı sıra, kaynak ve hedef dil arasındaki retorik inceliklerin farkında olmasının gerekliliği öne çıkmaktadır.

2.2.4 Deyim Çevirilerinde İzlenebilecek Stratejiler: Mona Baker Örneği

Çeviri stratejisi “*Bir metni veya metnin bir kısmını çevirirken karşılaşılan problemleri çözme konusunda muhtemelen bilinçli şekilde kullanılan yöntem*” olarak tanımlanmaktadır (Loescher, 1991; s. 8). Dolayısıyla deyim çevirisi, kaynak dildeki bir deyimın hedef dilde karşılığının bulunup bulunmamasından ibaret bir eylem değildir. Zira bu eylem kendi içerisinde birçok faktöre dayanmaktadır. Kaynak dilde deyimı oluşturan söz öbeklerinin manipölasyona uğraması veya göz ardı edilmesi ya da kaynak metindeki bir deyimın hedef dil bağlamında uygun deyimse bir dil ile kullanılması bu faktörler arasında sayılabilir. Bu durumda hangi stratejinin uygun

olacağı ancak deyim çevirisi yapılırken anlaşılmaktadır. Bu sebeple tek bir ideal stratejiden bahsetmek de mümkün görünmemektedir. Çevirmen, kaynak dildeki bir deyim hedef dile aktarmadan önce gerekli yorumlamaları yaparak uygun stratejiyi belirlemek durumundadır.

Aşağıda deyim çevirilerinde sıklıkla başvurulanan Baker (1992) çeviri stratejileri alt başlıklar hâlinde örneklerle açıklanmaktadır.

2.2.4.1 Benzer anlam ve benzer biçimle çeviri (Tam benzeştirme)

Bu strateji, kaynak dilde yer alan bir deyimle hemen hemen aynı anlamı taşıyan ve eşdeğer sözcük gruplarıyla oluşan bir deyim, hedef dilde karşılığının bulunması olarak açıklanmaktadır. Bu sebeple kaynak ve hedef dil deyimlerinde anlamsal ve biçimsel benzerlik aranmaktadır. Doğru (2011), bu stratejideki deyimleri ya vücut organlarından birinin fonksiyonu ya da kültürel etkileşimler aracılığıyla oluşan, mantık, kurgu ve sözcük düzeylerinde eşdeğer deyimler olarak nitelemiş ve bu deyimlerin çeviri açısından en sorunsuz öğeler olduğunu ifade etmiştir (Doğru, 2011; s. 139). Örneğin Türkçede kullanılan “*dilini tutmak*” deyim, “sonunu düşünmeden, rastgele söz söylemekten sakınmak” anlamlarına gelmektedir (Aksoy, 1984; s. 602). Aynı deyim Arapçaya “أَمْسَكَ لِسَانَهُ” olarak birebir formda çevrilmiş ve Türkçedeki deyimsel anlamda kullanılmıştır (er-Ruhbân ve el-Muhannî, 2016; s. 110). Bu tür deyimler çoğunlukla mevcut olsa da her zaman başarılı bir eşleştirmenin gerçekleşmesi mümkün değildir.

Aşağıda Türkçe ve Arapçada kullanılan, anlamca ve biçimce benzerlik gösteren deyimler örnek olarak verilmiştir.

Kaynak Dil (Türkçe)	Hedef Dil (Arapça)
Gözünden düşmek	سَقَطَ مِنْ عَيْنَيْهِ
Kalbini (birisine) açmak	فَتَحَ قَلْبَهُ ل..
Dili uzun	طَوِيلَ اللِّسَانِ
(Birisinin) Yarasını deşmek	نَكَأَ جُرْحَ (فُلَانٍ)
Ümit kesmek	قَطَعَ الْأَمَلَ
Yıldızı sönmek	أَفْلَ نَجْمُهُ
Kendini tutmak	ضَبَطَ نَفْسَهُ

Tablo 2 Anlamca ve Biçimce Benzerlik Gösteren Deyimler

2.2.3.2 Benzer anlam, farklı biçimle çeviri (Kısmen benzeştirme)

Bu çeviri stratejisinde, genellikle hedef dilde kaynak dil deyim anlamını çağrıştıran ifadeler ya da kaynak dil deyimleriyle benzer anlama sahip olan, ancak farklı sözcük öbekleriyle kurulan deyimler bulunmaktadır. Bu türe ait deyimler, hedef dilde tamamen farklı sözcüklerden oluşabildiğı gibi, bazı sözcük öbeklerinin değışime uğraması ya da kullanılmaması gibi durumları da içermektedir. Sözelimi İngilizcede kullanılan “a drop in the ocean” [okyanusta bir damla] deyimini Türkçede “devede kulak” şeklinde ifade edilmektedir (Siefiring, 2004; s. 87). Aynı deyim Arapçada ise “غَيْضٌ مِنْ فَيْضٍ” [çoğun azı] olarak yer almaktadır (Uysal, 1997; s. 332). Söz konusu deyimler üç dilde de büyük bir olayın küçük bir parçasını belirtmek amacıyla kullanılan ifadelerdir. Bu ifadeler farklı kelime gruplarıyla oluşturularak benzer deyimsel anlamları taşımaktadırlar. Yine Türkçe ifade “suya yazı yazmak” ile Arapça ifade “كتب على الرمل” [kumun üzerine yazı yazmak], kalıcılığı olmayan işleri anlatmak için kullanılan, benzer anlamlı deyimlerdir (Doğru, 2011; s. 68). Bu deyimler ise bütünü aksine kısmi sözcüksel değışiklik yapılarak oluşturulmuş ifadelerdir. Deyimlerdeki bu değışiklikler için kültürel unsurların etkisinden söz etmek mümkündür. Zira söz konusu Arapça deyimde geçen “kum” kavramı, çöllerin hâkim olduğı Arap coğrafyası için önemli bir yer tutmaktadır. Dolayısıyla deyim, o kültürden izler taşımaktadır. Aynı deyim Türkçede ise daha aşına olan “su” kavramı ile oluşturulmaktadır. Böylece kültürün deyimlerdeki biçimsel etkilerine karşın, benzer anlamlı deyimler meydana gelmektedir.

Aşağıda bu gruba ait Arapça deyimler, birebir çevirisi ve Türkçe deyimsel karşılığıyla beraber tablo hâlinde gösterilmiştir.

Kaynak Dil (Arapça)	Birebir Çeviri (Türkçe)	Hedef Dilde Deyimsel Karşılık (Türkçe)
طَلَبَ الْيَبَسَ مِنَ الْيَمَسِ	Dağ gelinciğinden pekmez beklemek	Olmayacak duaya âmin demek
سحبها مثل الشعرة من العجين	Hamurdan kıl (çeker) gibi çekmek	Tereyağından kıl çeker gibi
كالمُستجير من الرمضاء بالنار	Yakıcı sıcaktan ateşe sığınan biri gibi	Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak
وقف مكتوف الأيدي	Elleri bağlı kalmak	Eli kolu bağlanmak
تدور ولدها وهي على كتفها	Kadın, omzundaki çocuğunu arıyor	Burnunun ucunu görmemek

Tablo 3 Benzer Anlam, Farklı Biçimle Oluşturulan Deyimler

2.2.4.3 Açıklama yoluyla çeviri

Bu strateji; kaynak dildeki deyimlerin hedef dilde uygun bir eşleşme göstermediği ya da iki dilin farklı üslup tercihleri sebebiyle deyimsel ifade kullanmanın elverişli olmadığı durumlarda tercih edilen çeviri stratejisidir. Bu yöntemde, çevirmenin kaynak ve hedef metin arasındaki kültürel, sosyal, sözcüksel farklılıklardan kaynaklanan anlamsal boşluğu doldurmak için kaynak dildeki ögenin anlam ve fonksiyonunu değiştirmeden hedef dile aktarması amaçlanmaktadır (Suçin, 2013; s. 222). Nitekim burada çevirmenin tecrübesi büyük önem kazanmaktadır. Zira kültür odaklı deyimlerin hedef dilde eşdeğer bir karşılığı her zaman bulunmayabilir. Yakın anlamlı deyimler yer alsada dahi, hedef dilde tam anlamı karşılaması mümkün değildir. Bu durumda anlam kayması ya da kaybı söz konusu olacağından, çevirmenin kaynak ve hedef dil metnini korumak adına bu tür deyimlerde açıklama yöntemini kullanması doğru bir tercih olarak görünmektedir (Doğru, 2011; s.144).

Bu konuya ilişkin kültürel deyimlerden "بين حانا ومانا ضاعت لحنانا" Arapça deyimini örnek verilebilir. Deyimin sözlüksel anlamı, "Hânâ ile Mânâ arasında bizde sakal kalmadı" şeklindedir. Sözlük anlamıyla yapılan bu çevirinin Türkçede herhangi bir kullanımı mevcut değildir. Zira söz konusu deyim bir hikâyeye dayanmaktadır. Hikâyeye göre, bir adam aynı anda iki kadınla evlidir. Yaşça büyük olan ilk eşinin adı Hânâ, genç olan ikinci eşinin adı ise Mânâ'dır. Mânâ, eşi kendisini her ziyaret edişinde, sakaldaki beyazlıklar görünmesin diye eşinin sakalındaki beyaz telleri koparırdı. Aynı şekilde Hana ziyaret edildiğinde, o da eşinin sakalından henüz

ağarmamış siyah telleri koparırdı. Bir gün adam aynaya bakar ve sakalında ne siyah ne de beyaz bir tel kalmadığını görür. Bunun üzerine öfkeyle “Hânâ ile Mânâ arasında bizde sakal kalmadı” sözünü söyler (er-Ra’y, 2022).

Bu hikâyeye göre deyim, iki durumdan birini tercih etmekle herhangi bir şeyi kaybetmek arasında yaşanan karışıklığı ifade etmek için kullanılır. Türkçede “aşağı tükürsen sakal, yukarı tükürsen bıyık” deyimini anlamsal olarak dolaylı yakınlık gösterse de söz konusu deyim tam anlamını karşıladığı söylenemez. Böyle bir durumla karşılaşan çevirmen, deyim anlamsal zarara uğratmadan, uygun açıklama biçimini kullanarak hedef dile aktarabilir.

Bu kapsamdaki bir başka örnek ise sözcüksel olarak “Sinimmar’ın cezası” ya da “birini Sinimmar cezasına çarptırmak” anlamlarına gelen "جزاء سينمار" Arapça deyimidir. Deyim hikâye olarak zeki bir mimar olan Sinimmar’ın, dönem hükümdarı adına görkemli bir saray inşa etmesi ve bunun üzerine hükümdarın başka hiç kimseye böyle eşsiz bir bina yapmaması için Sinimmar’ın ölümünü talep etmesine dayanmaktadır (el-Meydânî, 1987).

Buna göre deyim, bir iyiliğin güzel bir mükâfat yerine, ihanet ve nankörlükle karşılık bulması hâlinde kullanılmaktadır. Türkçede söz konusu deyim anlamsal olarak karşılayan, benzer hikâyesi olan bir deyim yok gibidir. Bu durumda da çevirmen, kaynak metinde yer alan ifadenin deyim olduğunu belirterek, dipnot yöntemiyle deyim öyküsünden hedef dilde bahsedebilir. Böylece kaynak dildeki kültürel bir deyim hedef dilde eşdeğeri bulunmasa dahi, anlam kaybına uğramadan hedef dile aktarılması mümkün olacaktır.

2.2.4.4 Çıkarma yoluyla çeviri

Deyim çevirilerinde, çevirisi yapılacak olan deyim hedef dilde eşdeğeri veya yakın bir karşılığının bulunmaması, deyim anlamının açıklama yöntemiyle ifade edilememesi ya da kaynak ve hedef dildeki üslup farklılıkları sebebiyle deyimler hedef dilden çıkarılabilir.

Özcan (2013), bu çeviri stratejisinin tercih edilmesindeki temel sebebi, kaynak metindeki hantallığı ortadan kaldırmak, hedef dildeki kültürel unsurları

belirginleştirerek hedef metnin hedef kitle tarafından rahat okunmasını sağlamak şeklinde ifade etmiştir (Özcan, 2013; s. 57).

Aşağıda kaynak dilde yer alan İngilizce cümlelerin, hedef dil Arapça karşılığı ve onun geri çevirisi örnek olarak verilmiştir.

Kaynak Dil İngilizce	It was bitter, but funny, to see that Professor Smith had doubled his own salary before recommending the offer from Fayed and added a pre-dated bonus <u>for good measure</u> .
Hedef Dil Arapça	وكان من المؤسف، بل ومن المضحك، أن يتمكن البروفسور سميت من مضاعفة راتبه مرتين قبل أن يتقدم بتوصيته لقبول عرض فايد، وأن يضيف إلى ذلك مكافأة يتحدد سلفاً موعد حصوله عليها.
Geri Çeviri	It was regrettable, even funny, that Professor Smith had been able to double his salary twice before offering his recommendation to accept Fayed's offer, and that he added to this a bonus, the date of which had been previously decided on.

Tablo 4 Çıkarma Yoluyla Yapılan Çeviri

Yukarıdaki tabloda kaynak dilde altı çizili olarak belirtilen “for good measure” ifadesi hali hazırda yapılmış veya verilmiş bir şeyin ekstrası anlamında kullanılan İngilizce bir deyimdir (Siefring, 2004; s. 186). Bu deyimın hedef dil Arapçadan yapılan geri çeviride, metinden tamamen çıkarıldığı ve hiç çevrilmediği görülmektedir (Baker, 1992; s.77-78). Söz konusu deyimın kültürel öğeler barındırmadığı dikkate alındığında, bu durumun ardında yatan sebebi, çevirmenin deyimini fark edememesi ya da hedef dilde benzer bir ifadenin bulunmaması şeklinde yorumlamak mümkündür.

2.2.4.5 Deyimi hatalı çevirme

Çeviride “hatalı çeviri” çevirmenin kasıtlı olarak izlediği bir strateji olmamasına rağmen yanlış stratejiler sonucunda ortaya çıkabilen bir durumdur. Hatalı çeviri çeşitli faktörler nedeniyle meydana gelebilir. Öncelikle hatalı çeviriler çevirmenin kaynak veya hedef dil, kültürel nüanslar veya deyimler ve özel terimler hakkındaki sınırlı anlayışından kaynaklanan hatalar veya yanlışlar sonucu ortaya çıkabilir.

Kültürel bağlamlar arasındaki farklılıklar ya da diller arasında eşdeğer ifadelerin olmaması hatalı çevirilere yol açabilir. Öte yandan çeviri bazen kaynak metnin anlamını en iyi nasıl aktaracağına dair öznel kararlar almayı gerektirebilir. Bu kararlar, özellikle deyimisel ifadelerde, orijinal niyetten farklı yorumlara yol açabilir. Ahlakî olmamakla birlikte bazı çeviriler belirli gündemleri desteklemek için kasıtlı olarak yanlış çevirebilir. Bu yaklaşım, okuyucunun anlayışını belirli bir yönde etkilemek amacıyla politik veya ideolojik bağlamlarda kullanılabilir.

Her çevirmen, kaynak metinden önemli ölçüde uyumlu ya da ayrışan seçimler yapar. Bu seçimler, mutlaka hatalı çeviriler olmasa da metnin hedef kitle tarafından nasıl algılandığını ve anlaşıldığını etkiler.

Aşağıda, çalışmada kaynak metin olarak kullanılan Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı eseri ile hedef dil Arapça çevirisi bu durum kapsamında örnek olarak ele alınmıştır.

Kaynak Metin (Türkçe)	“Pek yumuşak başlısınız... ” (Ali, 91)
Hedef Metin (Arapça)	كم أنت بريء... (العزاوي، 93)

Tablo 5 Deyimi Hatalı Çevirme

Yukarıda Türkçe kaynak metinde yer alan “yumuşak başlı” ifadesi hoşgörülü, yumuşak huylu, uysal kimseler için kullanılan bir deyimdir (Hengirmen, 2011; s. 584). Deyim, Arapça hedef metinde masum, suçsuz gibi anlamlara gelen "بريء" ifadesi ile sağlanmıştır. Söz konusu deyimın anlamı dikkate alındığında, hedef metinde kullanılan ifade ile örtüşmediği açıktır. Bu durumda çevirmenin, kaynak dildeki deyimı tam olarak anlamlandıramadığını, deyimı farklı anlamlarda kullanılan bir ifadeyle çevirmesi sebebiyle hatalı çeviri yaptığını söylemek mümkündür.

2.3. Sabahattin Ali ve *Kürk Mantolu Madonna*

Bu bölümde “*Kürk Mantolu Madonna*” eserini kaleme alan Sabahattin Ali ve eserin Arapça çevirilerini yapan çevirmenler hakkında bilgi verilmiştir.

2.3.1. Sabahattin Ali'nin Yaşamı

Sabahattin Ali, 1907 yılında Bulgaristan'da Gümölcine Sancağı'na bağlı Eğridere ilçesinde doğmuştur (Bezirci, 1994; s. 9). İlköğrenim hayatına Üsküdar Füyuzat-ı Osmaniye Mektebinde başlayan Ali, daha sonra babasının görevi gereği Çanakkale, İzmir, Edremit gibi yerlerde öğrenimini devam ettirmiştir. 1921'de Edremit İbtidâî Mektebi'ni bitirince bir yıl sonra Balıkesir'de Muallim Mektebi'ne girmiştir. Başarılı ve yetenekli bir öğrenci olmasına rağmen, yaşadığı sıkıntılı olaylar sebebiyle İstanbul'a nakledilen Sabahattin Ali, 1927 yılında İstanbul Muallim Mektebi'nden mezun olmuştur. Ardından dayısının da desteğiyle Yozgat Cumhuriyet Mektebi'ne atanmış ve orada bir yıl kadar öğretmenlik yapmıştır (Kutlu, 1972; s.1). Ne var ki ilk görev yeri olan bu şehir, Sabahattin Ali'de hoş bir izlenim bırakmamıştır. Zira yaşadığı manevi yalnızlık, onu günden güne şehirde yabancılaştırmıştır. Nitekim Yozgat'ta daha fazla kalamayan Sabahattin Ali, 1928 yaz tatilinde İstanbul'a gelmiştir. O sıralar, Maarif Vekâleti tarafından yabancı dil öğretmenleri yetiştirmek amacıyla Avrupa'ya öğrenci gönderildiğini öğrenmiş, sınavlara girmiş ve başarılı olmuştur (Bezirci, 1994; s. 23). Bir yıl Potsdam'da kaldıktan sonra Berlin'e geçmiş ancak öğrenimini tamamlayamadan 1930 yılında tekrar İstanbul'a dönmüştür. Aynı yıl içinde düzenlenen yabancı dil sınavını kazanarak Aydın Ortaokulu'na Almanca öğretmeni olarak atanmış ve daha sonra tayin edildiği Konya'da, Mustafa Kemal Atatürk'ü eleştirdiği gerekçesiyle bir yıla yakın hüküm giymiştir. Konya ve Sinop cezaevlerinde kalan Ali, 1933 yılında tahliye edilmiştir (Kutlu, 1972; s. 1-2).

Bir süre memuriyet ve öğretmenlik hayatına devam eden Sabahattin Ali, İstanbul'a gelerek gazeteciliğe atılmıştır. 1946-47 yıllarında Aziz Nesin ve Rıfat Ilgaz'la beraber *Marko Paşa*, *Malum Paşa*, *Merhum Paşa* ve *Alibaba* gazetelerinde çalışmış ancak siyasi görüşleri sebebiyle üç ay hüküm giymiştir (Kutlu, 1972; s.2). 2 Nisan 1948 tarihinde ise yurt dışına çıkmak için kendisine yardım eden kişi tarafından hayatına son verilmiştir.

2.3.2. Eserleri ve Edebî Kişiliği

Yayın hayatı şiirle başlayan Sabahattin Ali, ilk eserlerini *Irmak ve Çağlayan* dergilerinde yayımlamış, 1934 yılında da bu şiirlerini *Dağlar ve Rüzgâr* adlı kitabında toplamıştır. Daha sonra yabancı dil eğitimi için Almanya’da bulunduğu yıllarda çeşitli yazarları okuyarak hikâye türünde çalışmalara yönelmiştir. Hikâyelerini *Varlık*, *Resimli Ay*, *Atsız Mecmua* gibi dergilerde yayımlayan Sabahattin Ali, 1935 yılında çıkardığı ilk hikâye kitabı *Değirmen* ile büyük ilgi toplamıştır. Sabahattin Ali, bu türe ait başlıca eserlerinden *Kağnı* (1936), *Ses* (1937), *Yeni Dünya* (1943) ve *Sırça Köşk* (1947) ile “hikâyeci” olarak ün kazanmayı başarmıştır (Bezirci, 1994; s. 79). Bunun yanı sıra bir süre *Esirler* adlı bir piyes denemesi yapmış ancak bu onun ilk ve son çalışması olarak kalmıştır (Korkmaz, 2016; s. 76).

Hassas ve içine kapanık bir birey olarak yetişen Sabahattin Ali, çalkantılı bir hayat yaşamıştır. Yurdun çeşitli şehir ve kasabalarında bulunması, onun hayat görüşü ve eserlerinde oldukça etkili olmuştur. Dolayısıyla eserlerinde bireysel ve soyut konulardan sıyrılmış, yaşadığı çevreyi ve sıkıntıları konu almaya başlamıştır. Bu gözlemci-gerçekçi tavrı, Sabahattin Ali’nin Türk hikâye tarihinde “Anadolu’yu insan ve çevre olarak en çok işleyen yazar” olarak görülmesini sağlamıştır (Kutlu, 1972; s. 3). Hikâyelerinde sınıf farklılıkları ve bilhassa halk sorunlarını temel alan Sabahattin Ali, zamanla tenkidi bir tavır benimseyerek sosyal-gerçekçi bir kimliğe bürünmüştür. Nitekim edebiyat tarihinde de bu kimlikle tanınmış ve birçok eserinde bu tutumu ön plana çıkarmıştır. Hikâyelerini klasik bir olay örgüsü içerisinde, aşırılıktan uzak, açık ve duru bir üslupla kaleme alan Sabahattin Ali, eserlerinde halk dilini kullanarak deyim ve ikilemelere de sıkça yer vermiştir (Korkmaz, 2016).

Sabahattin Ali, hikâye yazarı olmasının yanı sıra roman türünde de eserler bırakmıştır. *Kuyucaklı Yusuf* (1937), *İçimizdeki Şeytan* (1940), *Kürk Mantolu Madonna* (1943) adlı bu eserler farklı konu, kişi ve içerikleriyle Türk edebiyatında yerini korumayı başarmıştır.

2.3.3. Kürk Mantolu Madonna Roman Özeti

Kürk Mantolu Madonna, Sabahattin Ali’nin diğer eserlerinden farklı olarak toplumsal sorun ve gerçeklere daha az yer verilen, hikâyesi genellikle aşk üzerine

kurulan bir romandır. Romanın ekseninde ana karakter Raif Bey ve Maria Puder'in aşk hikâyesi yer almaktadır. İki bölümden oluşan romanın birinci bölümünde Raif Bey'in yaşamını gözlemleyen ve hikâyeyi anlatan yazardan bahsedilirken; ikinci bölümünde Raif Bey'in anı defterindeki notlar ve aşk hikâyesine yer verilmektedir. Romanın özeti ise kısaca şu şekildedir:

Hikâyeyi anlatan yazar, uzun süredir iş aramaktadır. Bir gün eski okul arkadaşıyla karşılaşır ve ondan iş teklifi alır. Başarılı fakat küstah tavırlar gösteren arkadaşının bu teklifini maddi durumu sebebiyle kabul eder ve bir süre sonra işe başlar. Şirkette kendisiyle aynı odayı paylaşan Almanca çevirmenliği yapan Raif Bey ile tanışır. Raif Bey, kendisini işine adanmış; sessiz sakın ve kendi hâlinde bir adamdır. Tüm mesai arkadaşları tarafından horlanmasına rağmen Raif Bey, onlara hiçbir tepki göstermez. Bu durum kısa sürede yazarın dikkatini çeker ve Raif Bey'e yakınlık göstermesini sağlar.

Raif Bey'in kronik rahatsızlığı vardır, bu sebeple bazı zamanlar işe gitmez. Bu durumları fırsat bilen yazar, Raif Bey'in evine gider ve ailesiyle tanışır. Kalabalık bir ailesi olduğunu gören yazar, Raif Bey'in evde de aynı şekilde horlandığına şahit olur. Zamanla ikili arasında diyalog gelişir ve arkadaşlık kurarlar. Ancak Raif Bey mesafesini her zaman korur. Çok geçmeden Raif Bey'in hastalığı ağırlaşır ve işe gidemez. İş arkadaşından içinde anı defterinin de yer aldığı birkaç parça eşya getirmesini rica eder.

Hikâye bundan sonra defterde yazılanların okunması, akabinde Raif Bey'in ölümü ve onun yarım kalmış aşk hikâyesinin gün yüzüne çıkmasıyla devam eder.

Defterde Raif Bey'in Almanya'da geçirdiği hayatı yazılıdır. Eğitim almak ve ailesinin işlerini geliştirmek amacıyla Almanya'ya giden Raif Bey, orada bu amacından uzaklaşarak sanatsal faaliyetlerle ilgilenmeye başlar. Roman okuyan, sık sık sergi ve müze gezileri yapan Raif Bey, özellikle resme karşı büyük ilgi duyar. Bir gün sergide Maria Puder yani "Kürk Mantolu Madonna" portresi görür ve adeta ona çarpılır. Günlerce sergiye giderek o portreyi hayran hayran seyrederek.

Bir akşam Raif Bey, portredeki kadına sokakta rastlar. Hafif bir tebessümle Raif Bey'in yanından geçen kadın, kısa sürede gözden kaybolur. Ertesi gün Raif Bey, onu tekrar görebilme arzusuyla aynı yerde beklemeye başlar ve nitekim onu

görür. Gittiği eğlence mekânına kadar kadını gizlice takip eden Raif Bey, orada hayatının aşkıyla ilk kez tanışır.

Başta arkadaşlık düzeyinde ilerleyen ilişkileri zamanla aşka dönüşür. Raif Bey, Maria'ya sıırsıklam âşık olmuştur. Maria, kendisinden hiçbir şey beklenmemesi şartıyla bu arkadaşlığı kabul etse de Raif Bey'in karşılıksız sevgi ve şefkatinden etkilenir.

Bir gün Raif Bey, babasının vefat haberini alır ve akrabaları tarafından derhal memlekete çağrılır. Apar topar yurda dönen Raif Bey, Maria ile mektuplaşmaya devam eder, ancak bir süre sonra Maria'nın mektupları kesilir. Raif Bey, üzüntü içinde Maria'dan bir haber beklese de nafiiledir.

Birkaç yıl sonra evlenen ve çocukları olan Raif Bey, amaçsızca yaşantısına devam eder. Aradan uzun yıllar geçer. Bir gün Raif Bey, Almanya'daki pansiyon sahibesiyle karşılaşır ve ondan Maria'nın doğum sırasında vefat ettiğini, çocuğunun ise hayatta olduğunu öğrenir. O an, Maria'ya haksızlık yaptığını anlar, derin bir pişmanlık ve utanç duyar. Yaşama dair bütün inancını kaybeden Raif Bey, bir süre sonra hastalanır ve iyileşemez. Çok geçmeden de hayata gözlerini kapar.

2.4. Çevirmen Profilleri

2.4.1. Çevirmen Cihâd el-Amâsî Hakkında

Cihâd el-Amâsî, 1990 yılında Medine'de doğan Suudi Arabistanlı bir çevirmendir. Kral Fahd Petrol ve Maden Üniversitesi'nden mezun olan el-Amâsî, pazarlama alanında uzman olmasına rağmen çeviri faaliyetlerine yönelmiştir. Çevirmen olmayı planlamadığı halde arkadaşının teşvikiyle bu alana adım atan el-Amâsî, çeviri serüveninde hızla ilerlemeye başlamıştır.

Cihâd el-Amâsî özellikle edebî türde eserler çevirmektedir. Edebi çeviriyi kelimelerle yapılan bir sanat olarak gören çevirmen, ilk olarak Türk romanının öncü isimlerinden biri olan Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserini çevirmiştir. 2015 yılında Dâr Eser tarafından yayımlanan çeviri, Arap okuyucu ve eleştirmenlerin takdirini kazanmıştır. Birçok okuyucu için Türk edebiyatına giriş niteliğinde olan bu romanın ardından çevirmen, 2016 yılında aynı yazarın *Kuyucaklı*

Yusuf adlı eserini çevirmiştir. Bunun yanı sıra el-Amâsî, İhsan Oktay Anar'ın *Puslu Kıtalar Atlası* (2021), Orhan Pamuk'un *Veba Geceleri* (2021) ve Nahit Sırrı Örik'in *Kıskanmak* (2022) adlı eserlerini de Arapçaya çevirmiştir. Ayrıca *Kelebeğin Rüyası* adlı öykü antolojisini de 2018 yılında yayımlamıştır.

Cihâd el-Amâsî (2020), *el-Arabi el-Cedîd* gazetesinde kendisiyle yapılan bir söyleşide çeviri süresince birtakım ilkeleri göz önünde bulundurduğunu ifade etmektedir. Zira ele aldığı eserin yazarıyla fikren uyum içerisinde olması ve eserin ahlaki normlarla çelişmemesi gerektiğine inanan çevirmen, bu doğrultuda özellikle zevk aldığı eserleri çevirmeyi tercih etmektedir.

2.4.2 Çevirmen Merve Dağıstanlı Barsık Hakkında

Merve Dağıstanlı Barsık Suriye'de doğmuştur. Şam Üniversitesi Edebiyat ve Beşeri Bilimler Fakültesi'nde Fransız edebiyatı okuyan Barsık, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Dış İlişkiler Müdürlüğü'nde 5 yıl tercüman olarak görev yapmıştır. Uzun yıllar TRT Arapça kanalında çalışma hayatını sürdüren çevirmen, hâlen kanalın kültür ve sanat haberlerinin hazırlanmasında görev almaktadır. Bunun yanı sıra öğretim görevlisi olarak İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Arapça Mütercim-Tercümanlık bölümünde ders de vermektedir.

Çeviri alanında 20 yıldır var olan çevirmen, bu zamana kadar birçok araştırma ve eserin Arapça çevirilerini yapmıştır. Bu kapsamda Ramazan Kayan'ın *Vahyin Gölgesinde Kimlik İnşası* (2015) ve Türk düşünür ve yazar Rasim Özdenören'in *Müslümanca Düşünme Üzerine Denemeler* (2016) adlı eserlerini tercüme etmiştir. Son yıllarda Mukaddime yayınları tarafından yayımlanan Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* (2020) ile Namık Kemal'in *Vatan yahut Silistre* (2021) adlı eserlerini de Türkçeden Arapçaya tercüme etmiştir. Bununla beraber son çalışmaları arasında yer alan Türk Diyanet Vakfı İslami Araştırmalar Merkezi (İSAM) için Ebu Suud Efendi'nin hayatına dair bir araştırması bulunmaktadır (Barsık, 2021; s.7-8).

2.4.3 Çevirmen Hacer Hayrî Hakkında

Hacer Hayrî, *Kürk Mantolu Madonna* romanını Arapçaya çeviren ilk çevirmendir. TEDA projesi kapsamında çevrilen eser (2012), Mısır'da Vikâlet Sfinks

yayınevi tarafından yayımlanmıştır. Çevirmen hakkında gerekli araştırmalar yapılmış, iletişim kanalları kullanılarak yayınevi ile görüşülmüştür. Buna karşın çevirmene dair kayda değer bir bilgiye ulaşılamamıştır.

2.4.4 Çevirmen Menâl Tahsîn el-Azzâvî Hakkında

Iraklı çevirmen Menâl Tahsîn el-Azzâvî “*Kürk Mantolu Madonna*” romanının bilinen son Arapça çevirisini (2021) yapmıştır. Çevirmen hakkında bilgi almak amacıyla ilk olarak Dâr Bağdâdî Yayınevi ile iletişime geçilmiş, ancak yayınevi tarafından herhangi bir bilgi paylaşımı yapılmamıştır. Çevirmenin kendisi ile iletişim kurulabilmiş, çevirmen artık çeviri yapmadığını, çevirisinin bu eserle sınırlı olduğunu araştırmacıya bildirmiştir.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde veri analizi sonucu elde edilen bulgular, araştırma soruları doğrultusunda sunulmuştur. Bu kapsamda ilk olarak örnekler seçilmiş, çevirmenlerin deyim çevirileri incelenmiştir. Ayrıca çevirmenlerin tercih ettikleri stratejilerin benzer ve farklı yönlerine dikkat çekilmiştir. İkinci bölümde ise çevirmenler tarafından benimsenen çeviri stratejilerinin istatistik verileri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır ve genel durum değerlendirmesi yapılmıştır.

3.1. *Kürk Mantolu Madonna*'da Deyimsel Unsurların Tahlili

Bu bölümde *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserden tespit edilen deyimler, Mona Baker (1992) çeviri stratejileri bağlamında incelenmiştir. Çalışmada örnek olarak günlük hayatta sıkça kullanılan deyimlere yer verilmiştir. Ele alınan bu örneklerde çevirmenlerin deyimleri nasıl çevirdiğine ve hangi stratejiyi tercih ettiğine dair tespitte bulunulmuştur.

Örnek 1:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"Neyse ki o da ileri gitmedi." (Ali, 80)	الحمد لله أنها لم تذهب إلى بعيد. (خيرى، 140)	Hacer Hayrî
	لم تبلغ في ذلك على كل حال. (الأماسي، 108)	Cihâd el-Amâsî
	لحسن الحظ أنها لم تذهب أبعد من ذلك. (داغستاني، 114)	Merve Dağıstanlı Barsık
	—	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Kaynak metinde yer alan "ileri gitmek" deyimini "sözde veya davranışta ölçüyü aşmak" anlamına gelmektedir (Aksoy, 1988; s.740). Söz konusu deyim Arapça çevirileri ele alındığında, çevirmenlerin genel olarak deyimleri literal yorumlama yaparak hedef dile aktardıkları görülmektedir.

Bu bağlamda çevirmen Hacer Hayrî ve Merve Dağıstanlı Barsık tarafından yapılan çevirilerde, bahsi geçen deyim birebir sözcük çevirisi olan "لم تذهب أبعد / إلى" "uzaga gitmedi" ifadesi kullanılmıştır. Bu ifadenin kaynak dilde geçen deyimle şeklen örtüştüğü barizdir, ancak deyim Arapçada bu tür bir karşılığının bulunmaması sebebiyle iki ifade arasında anlamsal bir yakınlık olduğunu söylemek

güçtür. Burada çevirmenlerin tek yönlü benzeştirme yaparak deyimisel anlamdan uzaklaştıkları fark edilmektedir. Dolayısıyla deyimdeki mecazi anlamı dikkate almayarak bağlamdan uzak kalan çevirmenler, deyimini sadece gerçek anlamıyla çevirerek hatalı çeviri yaptıkları düşünülmektedir.

Bir diğer çeviride ise Cihâd el-Amâsî, deyimini "لم تبالغ" ifadesini kullanarak çevirmiştir. Arapçada “mübalaga yapmak, aşırıya kaçmak” anlamlarına gelen bu ifade, kaynak dildeki deyimle anlamsal bir tutarlılık göstermektedir. Buna karşın Uysal (1997), deyimler sözlüğünde “haddi aşmak, aşırı gitmek” anlamlarına gelen bu deyim, Arapçada tam benzerlik gösteren "جاوز الحد" ifadesiyle kullanıldığını belirtmiştir (Uysal, 1997; s. 149). Bu kapsamda çevirmenin, deyimleri biçimsel olarak benzeştirmese de anlamsal olarak kaynak metnin dışına çıkmadan çevirdiği ve “kısmen benzeştirme” stratejisini kullandığı anlaşılmaktadır.

Öte yandan Menâl Tahsîn el-Azzâvî’nin deyimini kullanmadığı gibi, cümleyi hedef dilden tamamen çıkardığı fark edilmektedir.

Örnek 2:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Yerimden fırladım, bu sefer, ne olacaksa bir an evvel olsun diye, süratle telgrafi açtım.” (Ali, 137)	أسرعت وأمسكت الورقة وفتحتها في عجلة. (خيرى، 252)	Hacer Hayrî
	—	Cihâd el-Amâsî
	قفزت من مكاني وفتحت التلغراف بسرعة وليكن ما يكون. (داغستاني، 198)	Merve Dağıstanlı Barsık
	قفزت من مكاني وفتحت البرقية بسرعة وفي داخلي أقول ليحدث ما يحدث لأتخلص من ما في داخلها. (الزواوي، 144)	Menâl Tahsîn el- Azzâvî

Kaynak metinde geçen “yerinden fırlamak” ifadesi, “oturduğu yerden hızla kalkmak” anlamında kullanılan bir deyimdir (Parlatır, 2008; s. 915). Söz konusu deyim Arapçada ise "قفز من مكانه" ifadesiyle, Türkçedeki bağlamla beraber kullanılmaktadır.

Deyimin hedef dil çevirilerine göz atıldığında, çevirmenlerin benzer ve farklı yaklaşımları dikkat çekmektedir. İlk olarak çevirmen Hacer Hayrî’nin cümlesinde, çevirmenin deyimini "أسرع" ifadesiyle hedef dile aktardığı görülmektedir. Arapçada “acele etmek” anlamına gelen bu ifade, belirtilen deyim tanımıyla tam örtüşmemektedir. Zira kullanılan ifade deyimisel bir anlam taşımamaktadır.

Çevirmenin bu ifadeyle biçimsellikten uzak, deyimî dolaylı yoldan anlamlandırarak çeviri yaptığı dolayısıyla “kısmen benzeştirme” stratejisini kullandığı anlaşılmaktadır.

Örnekte geçen diğer çevirilerde ise çevirmenlerin benzer strateji tercih ettikleri göze çarpmaktadır. Bu bağlamda çevirmen Barsık ve Azzâvî, cümlelerinde deyimî tam karşılığına yer vermişlerdir. Çevirilerinde "قفز من مكانه" ifadesini kullanan çevirmenler, bu ifadeyle hem anlamsal benzerlik hem de şekli benzerlik sağlayan bir ifade kullanarak deyimleri tam benzeştirme stratejisiyle hedef dile aktarmışlardır.

Cihâd el-Amâsî ise söz konusu deyimî hedef dile taşımayı tercih etmemiştir. Dolayısıyla çıkarma stratejisini tercih etmiştir.

Örnek 3:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Buna rağmen, evde zavallı ihtiyardan başka herkesin borusu ötüyordu. ” (Ali, 30)	ومع ذلك مثل هذا الرجل العجوز الفقير لا يقول لأحد في البيت كله أن راتبه قليل جداً. (خيري، 41)	Hacer Hayrî
	ورغم هذا كان لكل أفراد البيت كلمتهم المسموعة إلا العجوز المسكين. (الأماسي، 34)	Cihâd el-Amâsî
	مع ذلك كان جميع سكان الدار -فيما خلا العجوز المسكين- صاحب كلمة مسموعة. (داغستاني، 39)	Merve Dağıstanlı Barsık
	وبالرغم من هذا فإن الرجل العجوز لم تكن كلمته مسموعة في المنزل. (العزاوي، 26)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Örnekte geçen “borusu ötmek” deyimî, “sözü geçmek, yetkisi geniş olmak” anlamlarına gelmektedir (Parlatır, 2008; s. 204). Söz konusu deyim Dâvud (2003) tarafından hazırlanan Arapça sözlükte "مسموع الكلمة" ifadesiyle yer almaktadır (Dâvud, 2003; s. 501). Sözlük anlamı “sözü dinlenir” olan bu ifade, deyimî olarak Türkçedeki ile aynı anlamı taşımaktadır.

Bu bağlamda deyimlerin Arapça çevirileri incelendiğinde, çevirmen Amâsî, Barsık ve Azzâvî tarafından yapılan çevirilerde deyimlerin genel olarak sözlükte belirtilen ifadelerle çevrildiği fark edilmektedir. Çevirilerinde "(فلان) مسموع الكلمة" ifadesini kullanan çevirmenler, bu ifadeyle deyimî benzer anlamda Arapçaya aktarırken biçimsel olarak farklı kelimelerle uyarlamışlardır. Böylece çevirmenlerin deyimleri kısmen benzeştirerek çevirdikleri anlaşılmaktadır.

Çevirmen Hayrî tarafından yapılan çeviride ise, söz konusu deyimın hedef dilde karşılığı bulunmasına rağmen, deyimsele ifadeyi karşılayacak herhangi bir ifadenin kullanılmadığı görülmektedir. Bu durumda çevirmenin deyimı çıkararak cümleyi tamamen farklı yorumladığı anlaşılmaktadır.

Örnek 4:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Aradaki bu muazzam mesafe elimi kolumu bağılıyordu.” (Ali, 145)	المسافة الهائلة بيننا خضعتني للتقاعس عن العمل. (خيرى، 270)	Hacer Hayrî
	المسافة العظيمة التي بيننا كانت تقيد ذراعي. (الأماسي، 199)	Cihâd el-Amâsî
	هذا البون الشاسع الذي يباعد فيما بيننا جعلني مكتوف اليدين.. (داغستاني، 212)	Merve Dağıstanlı Barsık
	المسافة التي بيننا كانت تقيدني. (العزاوي، 153)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Örnekte geçen “eli kolu bağılı olmak” deyimı “bir kimsenin yapması gereken işi, engeller sebebiyle yapamaz durumda olması, çaresiz kalması” anlamlarında kullanılmaktadır (Aksoy, 1988; s. 633). Söz konusu deyimın Arapça çevirileri incelendiğinde, çevirmenlerin deyimı genel olarak farklı stratejiler kullanarak çevirdikleri dikkat çekmektedir.

Bu doğrultuda ilk cümlede çevirmen Hayrî, deyimı “iş yapamaz hâle gelmek/ getirilmek” anlamına gelen "خضع للتقاعس عن العمل" ifadesiyle çevirmiştir. Çevirmenin ifadesi göz önüne alındığında bahsi geçen deyimın kısmen yakın anlamlı bir ifadeyle sezdirildiği fark edilmektedir. Bunun yanı sıra deyimın bağlama göre, sadece anlamsal yakınlık yoluyla anlatılmak istendiği ve kaynak metinde yer alan deyimle şeklen benzerlik göstermediği de aşikârdır. Bu durumda çevirmenin kısmen benzeştirme yoluna gittiği söylenebilir.

Söz konusu deyimın diğer çevirileri incelendiğinde, çevirmen Amâsî ve Azzâvî tarafından yapılan çeviriler arasında gerek cümle yapısı gerekse tercih edilen strateji bakımından benzerlikler göze çarpmaktadır. Cümlelerde her iki çevirmen de deyimı “bağlamak, kısıtlamak” anlamlarına gelen "قيد" ifadesiyle çevirmişlerdir. Zahiren bu ifade, kaynak dilde yer alan deyimle biçimsel benzerlik gösterse de Arapça sözlüklerde deyimın bu tür bir ifadeyle kullanımına rastlanmamıştır. Bu durum çevirmenlerin deyimler arasında şekli benzerlik kurmasına karşın deyimsele anlamın

dışına çıktıklarını göstermektedir. Dolayısıyla birebir yapılan çevirinin her deyimde geçerli olmadığını dikkate almaksızın çevirmenlerin deyimini hatalı çevirerek hedef dile aktardıkları düşünülmektedir.

Çevirmen Barsık tarafından yapılan çeviride ise deyim, hedef dil Arapçaya "جعل مكتوف اليدين" şeklinde aktarılmıştır. Söz konusu ifade Dâvud'un deyimler sözlüğünde (2003) "مكتوف الأيدي" olarak yer almaktadır. Sözlük anlamıyla "elleri bağlı" anlamına gelen bu ifade, deyimsel olarak tanımlarda da belirtildiği üzere "aciz olmak, çaresiz kalmak" anlamlarında kullanılmaktadır (Dâvud, 2003; s. 512). Dolayısıyla çevirmenin burada deyimini tam benzeştirme yoluyla çevirdiği anlaşılmaktadır.

Örnek 5:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"Bu histen kurtulmak için yaptığım bütün hamleler boşa çıktı." (Ali, 148)	كل شيء فعلته للتغلب على هذه المشاعر الساحقة أثبت أنه بلا جدوى... (خيرى، 274)	Hacer Hayrî
	وكل المحاولات للتخلص من هذا الشعور باءت بالفشل. (الأماسي، 202)	Cihâd el-Amâsî
	كل الجهود التي بذلتها للتخلص من هذا الشعور ذهبت أدراج الرياح.. (داغستاني، 216)	Merve Dağıstanlı Barsık
	فعلت كل شيء لأتخلص من ذلك الشعور. (العزاوي، 156)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Eserde geçen deyimini Aksoy (1993), "umudun, düşüncenin ya da emeğin boşa çıkması" şeklinde ele almış "beklenen şeyin elde edilememesi, sonuç vermemesi" anlamında tanımlamıştır (Aksoy, 1993; s. 545). Söz konusu deyim Arapça karşılığını Şimşek ve Uzun (1991) "ذهب عمله أدراج الرياح" ifadesiyle "yapılan işin boşa gitmesi" şeklinde tanımlamışlardır (Şimşek ve Uzun, 1991; s. 191). Dâvud (2003) ise Arapça sözlüğünde bu deyim "ذهب أدراج الرياح" şeklinde benzer ifadeyle yer vermiş ve deyim "fayda sağlamayan, başarısızlıkla sonuçlanan" iş ya da durumlarda kullanıldığını belirtmiştir (Dâvud, 2003; s. 272). Deyimin sözcük çevirisine bakıldığında "rüzgârın basamakları gitti" anlamı ortaya çıkmaktadır. Bu durum deyim gerçekte anlamda kullanılmadığını, mecazi bir anlam barındırdığını göstermektedir.

Bu doğrultuda incelenen ilk cümlede, çevirmen Hayrî'nin deyimi “faydasız, nafile” anlamlarına gelen "بلا جدوى" ifadesiyle çevirdiği fark edilmektedir. Çevirmenin bu ifadesi deyimi anlamsal olarak karşılarsa da deyimle şeklen bir benzerlik bulundurmamaktadır. Bu bağlamda çevirmenin deyimi kısmen benzeştirerek hedef metne aktardığını söylemek mümkündür.

Bir diğer cümlede ise çevirmen Cihâd el-Amâsî, deyimi "باعت بالفشل" ifadesiyle hedef dile çevirmiştir. Arapçada “başarısız olmak, başarısızlığa uğramak” anlamlarına gelen bu ifade, Dâvud’un (2003) sözlüğünde belirtilen deyim tanımıyla örtüşmektedir. Buna karşın kullanılan ifadenin deyimle biçimsel benzerliğinin bulunmadığı dikkat çekmektedir. Dolayısıyla çevirmenin bu ifadeyle, deyimi “kısmen benzeştirme” stratejisini kullanarak hedef dile aktardığı düşünülmektedir.

Barsık tarafından yapılan çeviride ise, çevirmen deyimi "ذهبت أدراج الرياح" şeklinde Arapça sözlüklerde belirtilen ifadeyle çevirmiştir. Bu ifade, her ne kadar kaynak metinde geçen deyim tam karşılığı olarak Arapça sözlüklerde yer alsada da biçimsel olarak farklılık göstermektedir. Böylece çevirmenin söz konusu deyim hedef metin aktarımında “kısmen benzeştirme” stratejisini kullandığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra çevirmen Barsık’ın kaynak metindeki deyimi hedef dile deyimsel karşılığıyla aktardığı bu yönüyle de bu çeviri stratejisini tercih eden diğer çevirmenlerden ayrıldığı dikkat çekmektedir.

Son çeviride ise Azzâvî, kaynak metinde geçen deyim anlamsal olarak yer vermemiş ve deyimi tamamen çıkararak, cümleyi kendi bağlamında yorumlamıştır.

Örnek 6:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"Omuzlarını silkti ve tekrar arkasını döndü." (Ali, 118)	ارتجفت بكتفها فقط وتجنبنتي مرة أخرى. (خيرى، 213)	Hacer Hayrî
	هزت كتفها وعادت إلى وضعيتها الأولى مدبرة ظهرها نحوي. (الأماسي، 161)	Cihâd el-Amâsî
	هزت كتفها وأدارت ظهرها مرة أخرى. (داغستاني، 170)	Merve Dağıstanlı Barsık
	هزت كتفها وأدارت ظهرها. (العزاوي، 122)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Kaynak metinde geçen “omuz silkmek” deyimi mecazen “aldırış etmemek, ciddiye almamak” anlamlarında kullanılmaktadır (Akyalçın, 2012; s. 416). Bu deyim

hedef dil Arapçada "هَزَّ كَتْفَهُ / كَتَفَهِ" şeklinde yer almaktadır (Dâvud, 2003; s. 543). Deyimde geçen "هَزَّ" sözcüğü “sarsmak, titretmek, silkmek” anlamlarına gelirken "كَتَفَ" sözcüğü “omuz” anlamında kullanılmaktadır. Sözlük anlamıyla “omuz/omuzlarını silkmek” olarak kullanılan bu ifade, deyimisel olarak da Türkçede belirtilen tanımlarla aynı anlamı taşımaktadır. Nitekim Dâvud (2003) deyimler sözlüğünde, söz konusu deyim “umursamamak, ilgilenmemek” anlamlarına gelen "عدم المبالاة" ifadesiyle açıklamıştır (Dâvud, 2003; s. 543).

Bu bağlamda çevirmen Amâsî, Barsık ve Azzâvî tarafından yapılan çevirilere bakıldığında, çevirmenlerin deyimleri aynı strateji ve ifadeler kullanarak hedef dile aktardıkları görülmektedir. Üç çevirmen de deyim, sözlükte geçen "هَزَّتْ كَتْفِهَا" ifadesiyle çevirerek gerek biçimsel gerek anlamsal uyumu yakalamış ve kaynak metin deyimleriyle eşdeğerliği sağlamıştır. Buradan hareketle çevirmenlerin deyim çevirisinde “tam benzeştirme” stratejisini benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Hacer Hayrî tarafından yapılan çeviride ise deyim, "ارتجفت بكتفها" [omuzlarını salladı, titretti] ifadesiyle hedef dile aktarılmıştır. Çevirmen bu ifadeyle kaynak dilde yer alan deyim biçimsel olarak benzeştirmiş ancak deyimsel olarak anlamdan uzaklaşmıştır. Zira bu ifade, deyim hedef dil karşılığıyla yakınlık gösterse de benzer deyimsel anlamı taşımamaktadır. Dolayısıyla çevirmenin hatalı çeviri yaptığı düşünülmektedir.

Örnek 7:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Seninle hiç şöyle uzun boylu konuşamadık evladım.” (Ali, 46)	لا يمكننا أن نتناقش حقاً بالتفصيل مع بعضنا البعض، يا ابني. (خيرى، 71)	Hacer Hayrî
	لم نجلس معكم ونتحدث كما يجب، يا للأسف يا بني! (الأماسي، 57)	Cihâd el-Amâsî
	لم نجلس ونتحدث معاً مطولاً أبداً يا ولدي. (داغستاني، 62)	Merve Dağıstanlı Barsık
	لم نتمكن من الجلوس والتحدث كما يجب، للأسف يا ولدي. (العزاوي، 43)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Eserde geçen “uzun boylu” deyim “derinleştirerek, ayrıntılara girerek” anlamına gelen mecazi bir ifadedir (Aksoy, 1988; s. 919). Söz konusu deyim, Arapçada gerçek anlamıyla "طويل القامة" [uzun boylu] şeklinde ifade edilirken

mecazen Türkçedeki ile aynı deyimsel anlamlara gelen "بالتفصيل، بإسهاب، مطول" gibi ifadelerle kullanılmaktadır (İşler ve Özay, 2008; s. 1121).

Bu doğrultuda ilk cümlede Hacer Hayrî, deyimini “detaylı, ayrıntılı bir şekilde” anlamlarına gelen "بالتفصيل" ifadesiyle çevirmiştir. Kaynak metinde yer alan deyimın mecazi anlam taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda çevirmenin kullandığı ifade, deyimsel anlamla çelişmemektedir, ancak anlamca benzerlik gösteren bu ifade, kaynak metindeki deyimle şeklen uyuşmamaktadır. Bu sebeple çevirmenin deyimini “kısmen benzeştirme” yaparak hedef dile aktardığını söylemek mümkündür.

Bu strateji altında değerlendirecek bir diğer çeviri, Merve Dağıstanlı Barsık tarafından yapılmıştır. Çevirmen, cümlesinde "مطولاً" ifadesini kullanarak deyimini tanımlarda geçen deyimsel anlamıyla çevirmiştir. Bu ifadede de deyimın anlamca örtüştüğü buna karşın şeklen benzerlik göstermediği fark edilmektedir. Dolayısıyla çevirmenin “kısmen benzeştirme” yoluyla deyim çevirisi yaptığı anlaşılmaktadır.

Çevirmen Amâsî ve Azzâvî tarafından yapılan çevirilerde ise, iki çevirmen de deyimini “gerektiği gibi” anlamına gelen "كما يجب" ifadesiyle çevirmişlerdir. Söz konusu deyimın anlamları göz önüne alındığında, çevirmenlerin kullandığı bu ortak ifadenin deyim anlamıyla doğrudan ya da dolaylı olarak bir ilgisi bulunmamaktadır. Buradan hareketle çevirmenlerin deyim anlamını fark edemedikleri dolayısıyla hatalı çeviri yaptıkları düşünülmektedir.

Örnek 8:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"İçimi çekerek kalktım." (Ali, 27)	نهضت مع تهيدة. (خيرى، 36)	Hacer Hayrî
	استجمعت نفسي ونهضت. (الأماسي، 31)	Cihâd el-Amâsî
	تهتدت ونهضت. (داغستاني، 35)	Merve Dağıstanlı Barsık
	نهضت من مكاني. (العزاوي، 24)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Kaynak metinde geçen “iç çekmek” deyimini “hüzünlenmek, içinden ah etmek” anlamlarına gelmektedir (Parlatır, 2008; s. 481). Aksoy (1988) ise bu deyimini “içini çekmek” olarak belirtmiş ve “üzüntüsünü derin bir soluk alarak göstermek” şeklinde tanımlamıştır (Aksoy, 1988; s. 734). Söz konusu deyimın hedef dil karşılığı, Arapça sözlüklerde “iç geçirmek, iç çekmek” anlamlarına gelen "تهتد" fiiliyle sağlanmaktadır (İşler ve Özay, 2008; s. 921).

Bu kapsamda çevirmen Hayrî ve Barsık tarafından yapılan çevirilerde deyim "تتهدي" fiiliyle, tanımlarda belirtilen anlam doğrultusunda çevrildiği görülmektedir. Çevirmenlerin kullandığı bu ifade, kaynak dil deyimiyse anlamca uyumlu olmasına karşın biçimsel açıdan farklılık göstermektedir. Böylece deyim çevirmenler tarafından kısmen benzeştirilerek hedef dile aktarıldığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda incelenen bir diğer çeviride ise Cihâd el-Amâsî, deyim "استجمعت" "Kendimi topladım" anlamına gelen bu ifade, deyimsel anlamda kullanılmakta olup Arapça sözlüklerde yer almaktadır, ancak kaynak metindeki deyim dikkate alındığında, çevirmenin kullandığı bu ifadeyle deyim arasında anlamsal yakınlığın olduğunu söylemek güçtür. Bu sebeple çevirmenin deyimini tamamen farklı anlamlara gelen deyimsel bir ifadeyle hedef dile aktardığı ve deyimini hatalı çevirdiği anlaşılmaktadır.

Çevirmen Azzâvî tarafından yapılan son çeviride ise, deyim cümle içerisinde kullanılmadığı fark edilmektedir. Dolayısıyla çevirmen bu cümlede "çıkarma" stratejisini tercih etmektedir.

Örnek 9:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"Beni bir tarafa bırakarak kendine ait projelerden bahsetmesi biraz tuhafıma gitti." (Ali, 139)	لمسني ذلك بشكل مدهش قليلاً أنها تحدثت عني أقل من أنها تحدثت عن خططها الخاصة بها. (خيرى، 256)	Hacer Hayrî
	تركها لي على الهامش وتحدثها عن خططها الخاصة بها أشعرنى بالذهول. (الأماسي، 190)	Cihâd el-Amâsî
	تملكني بعض العجب حين رأيتهما تتحدث عن مشاريع خاصة بها دوني.. (داغستاني، 201)	Merve Dağıstanlı Barsık
	بالنسبة لي بدا لي غريباً أن تتحدث عن وضعها وتهمشني. (العزوي، 146)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

"Bir tarafa bırakmak" deyimini "benimsememek, ertelemek" anlamlarında kullanılmaktadır (TDK, 2000). Bu deyim Saraçoğlu (2010) ve Parlatır (2008) sözlüklerinde "kenara atmak" olarak belirtmişler ve "değer vermemek, önemsememek" şeklinde tanımlamışlardır (Saraçoğlu, 2010; s. 757 ve Parlatır, 2008; s. 560). Söz konusu deyim Arapça karşılığı ise sözlüklerde "وضع جانباً/ ألقى جانباً" olarak yer almaktadır. Sözlük anlamı "yana koydu/ kenara attı" anlamlarına gelen bu

ifade, deyimisel olarak “ihmal etti, görmezden geldi” anlamlarına gelmektedir (al-Ruhban ve al- Muhanni, 2016; s. 35).

Bu doğrultuda ele alınan cümlelerde çevirmen Amâsî'nin deyimى ترك (فلان) على "ترك (فلان) على" şeklinde çevirdiği görülmektedir. Kaynak metinde yer alan bu deyim farklı ifadelerle kullanımı göz önüne alındığında, çevirmenin deyim gerek biçimsel gerek anlamsal açıdan belirtilen çerçeveye uygun olarak hedef metne yansıttığı düşünülmektedir. Böylece çevirmenin tam benzeştirme stratejisiyle deyim çevirisi yaptığını söylemek mümkündür.

Çevirmen Azzâvî tarafından yapılan çeviride ise deyim “önem vermemek, ikinci plana atmak” anlamlarına gelen "همَّش" fiiliyle sağlanmıştır. Çevirmenin tercih ettiği bu ifade, bahsi geçen deyim anlamsal olarak karşılamaktadır. Ancak biçimsel olarak iki ifade arasında benzerlik bulunmamaktadır. Bu sebeple çevirmenin kısmen benzeştirerek deyim çevirisi yaptığı düşünülmektedir.

Bu kapsamdaki son çevirilerde ise çevirmen Hayrî ve Barsık'ın, deyim anlamını karşılayan herhangi bir ifadeye yer vermedikleri gözlemlenmiştir. Kaynak metindeki deyim hedef dilde karşılığı bulunmasına rağmen çevirmenlerin, deyim kullanmayarak çıkarma stratejisini tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Örnek 10:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"Buna bir göz atınca hayretimden donakaldım." (Ali, 22)	ما شاهدته جعلني أتصلد متأثراً. (خيرى، 27)	Hacer Hayrî
	وعندما ألقىت عليها نظرة، تجمدت من الدهول. (الأماسى، 23)	Cihâd el-Amâsî
	وحين ألقىت نظرة عليها تسمرت في مكاني من العجب. (داغستانى، 27)	Merve Dağıstanlı Barsık
	وعندما نظرت ذهلت مما رأيته. (العزاوي، 18)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Örnekte geçen “göz atmak” deyim “üzerinde durmadan bakıp geçmek” anlamında kullanılmaktadır (Aksoy, 1988; s. 678). Deyimin Arapça karşılığı Dâvud'un (2003) sözlüğünde "ألقى نظرة" olarak birebir formda yer almış ve “incelemeden kısa bir bakış atmak” şeklinde tanımlanmıştır (Dâvud, 2003; s. 123).

Bu bağlamda ilk olarak Amâsî ve Barsık'ın cümleleri ele alındığında, çevirmenlerin sözlükte belirtilen "ألقى نظرة" ifadesini kullanarak deyim benzer şekilde çevirdikleri fark edilmektedir. Gerek biçim gerek anlam olarak kaynak

metindeki deyimle tam uyum gösteren bu ifadeyle çevirmenler, deyim çevirisinde tam benzeştirme yöntemini tercih etmektedirler.

Çevirmen Hayrî'nin cümlesinde ise deyim "شاهد" fiiliyle hedef metne çevrilmiştir. “Görmek, bakmak, tanıklık etmek” anlamlarına gelen bu fiil ile çevirmenin, deyimi sadece anlamsal açıdan yaklaştırdığı, deyimle şekli bir benzerlik kurmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla çevirmen burada kısmen benzeştirme yöntemini tercih etmektedir.

Azzâvî'nin deyim çevirisinde ise “bakmak” anlamına gelen "نظر" fiili kullanılmış ve deyim anlamı kabaca karşılanmaya çalışılmıştır. Çevirmenin bu ifadesi kaynak metindeki deyimle şeklen benzerlik göstermemektedir. Dolayısıyla deyimi sadece anlam yönüyle değerlendiren çevirmen, çevirisinde kısmen benzeştirme stratejisini uygulamaktadır.

Örnek 11:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Bu anda neler duyduğumu ona söyleyecek bir kelime bulamadığım için göğsümün daralır gibi olduğunu, boğazımın kurduğunu hissettim.” (Ali, 104)	لكن لم أجد كلمات مرة أخرى للتعبير عن كل هذا، ما أشعر به في تلك اللحظة. لاحظت كيف ينبض صدري بشدة وحلقي يجف. (خيرى، 187)	Hacer Hayrî
	في هذه اللحظة، ولعدم إيجادي كلمة تعبر عما أشعر به، أحسست بضيق في صدري وجفاف في حلقي. (الأماسي، 142)	Cihâd el-Amâsî
	ولأنني لم أجد في تلك اللحظة كلمات أعبر من خلالها لها عن شعوري أحسست بأن صدري قد انقبض وبأن حلقي قد جف.. (داغستاني، 150)	Merve Dağistanlı Barsık
	ولأنني لم أجد ما أقوله لها في تلك اللحظة شعرت بضيق في صدري وجفاف في حلقي. (العزاوي، 108)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

“Göğsü daralmak” deyimi hem gerçek hem mecazi anlamlarda kullanılan bir ifadedir. Nitekim Parlatır (2008) deyimi gerçek anlamıyla “zor nefes alıp vermek, göğsü sıkışmak” olarak tanımlarken; mecaz anlamıyla “içi sıkılmak” şeklinde tarif etmiştir (Parlatır, 2008; s. 394). Deyimin benzer ve yakın anlamlı kelimelerle oluşturulmuş Arapça karşılığı sözlüklerde yer almaktadır. Örneğin Dâvud (2003), Arapça sözlüğünde bu deyime "انقبض قلبه" [kalbi daralmak] olarak yer vermiş ve deyimi “sıkıntı, keder ve üzüntü hissetmek” şeklinde tanımlamıştır (Dâvud, 2003; s. 152). Aynı deyim bir başka sözlükte ise Türkçedeki formula birebir örtüşen "انقبض

"صدره" ifadesiyle yer almış ve benzer anlamlarda kullanılmıştır (er-Ruhban ve el-Muhannî, 2016; s. 54).

Deyimin hedef dil çevirilerine göz atıldığında, ilk cümlede çevirmen Hayrî'nin deyimini "ينبض صدري" [göğsüm atıyor] ifadesiyle çevirdiği dikkat çekmektedir. "Kalbin çarpması, nabzın atması" gibi anlamlara gelen "نبض" fiiliyle kurulan bu ifade, daha çok heyecan ya da korku gibi duygu durumlarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Çevirmenin bu ifadesi kaynak dildeki deyimle karşılaştırıldığında aynı anlama gelmemektedir. Dolayısıyla ifadenin söz konusu deyimle tamamen farklı anlam taşıması, çevirmenin deyimini doğru anlamlandıramadığını göstermekte olup deyimın hatalı çevrildiğini düşündürmektedir.

Barsık tarafından yapılan çeviride ise deyimın "صدري قد انقبض" [göğsüm daraldı] ifadesiyle, deyimın sözlüklerde belirtilen hâliyle hedef metne aktarıldığı görülmektedir. Biçim ve anlam olarak kaynak dildeki deyimle tam uyum gösteren bu ifadeyle çevirmen, deyim çevirisinde tam benzeştirme stratejisini uygulamaktadır.

Çevirmen Amâsî ve Azzâvî tarafından yapılan diğer çevirilerde ise deyim, "أحسست / شعرت بضيق في صدري" şeklinde benzer ifadelerle hedef dile aktarılmıştır. Birebir çevirisi "göğsümde darlık hissettim" anlamına gelen bu ifade, kaynak dildeki deyimle şeklen örtüştüğü gibi anlamsal açıdan da uyuşmaktadır. Bağlam gereği deyimini gerçek anlamıyla çevirmeyi tercih eden çevirmenler, bu yaklaşımlarıyla tam benzeştirme yöntemini benimsemektedirler.

Örnek 12:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Babam mektubunda: "Bir iki senede bu işi öğrenip gelirsen, bizim buradaki sabunhaneyi büyütür, ıslah eder ve senin idarene veririm, sen de ticaret hayatına atılarak altın bileziğin sayesinde mesut ve müreffeh olursun!" diyordu.” (Ali, 50)	كما كتب والدي أيضاً: "عندما تعود بعد سنتين من التعلم، سوف أكبر وأحدث معمل الصابون المحلي الخاص بنا ثم أعينك كمدير. لذلك تكون بداية جيدة لك في الحياة العملية وتستطيع أن تعيش بسعادة وراحة بمقتضى مصدر الدخل الممتاز." (خيري، 81)	Hacer Hayrî
	كان يقول في مکتوبه "تتقن الحرفة في غضون سنة أو سنتين وتعود، عندها سأوسع مصنع صابوننا وأصلحه ومن ثم أسلمه لك، وبالتالي تدخل أنت أيضاً إلى عالم التجارة وتسد وتفرح بأطعم الذهب". (الأماسي، 64)	Cihâd el-Amâsî
	كان والدي يقول لي في الرسالة: "تعلم هذه الصنعة خلال سنة أو اثنتين ثم ارجع إلى هنا لتوسيع معملنا لصناعة الصابون وإصلاح حاله، سأعهد إليك بإدارته وستتطلق في عالم الحياة التجارية لتعيش بسعادة ورفاهية بفضل الصنعة التي تتقنها!". (داغستاني، 69)	Merve Dağıstanlı Barsık
	قال والدي في مکتوبه: "سوف تتعلم هذه الحرفة خلال سنة أو سنتين ثم تعود إلى هنا، حينها سأقوم بتوسيع مصنع الصابون الخاص بنا وأصلحه وأكتبه باسمك وأسلمك إياه، بالتالي تدخل أنت في عالم التجارة وتكون سعيداً ومرفه الحال بفضل الأسوارة الذهب التي بعثها لأجلك". (العزاوي، 48)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

“Altın bilezik” deyimini “para getiren sanat ya da meslek” olarak tanımlanmaktadır (Aksoy, 1988; s. 466). Türk kültüründe genellikle gençlere nasihat vermek ve onları meslek sahibi olmaları yönünde teşvik etmek amacıyla kullanılan bu deyim, Arap kültüründe de yer almaktadır. Nitekim sözlükte “sanat elde altın bileziktir” anlamına gelen "الصنعة سوار ذهبي في اليد" ifadesi, bu deyimini iki kültürde de aynı anlamlarda kullanıldığını göstermektedir (Almaany, 2022).

Bu doğrultuda incelenen ilk cümlede çevirmen Hayrî’nin kaynak metindeki deyimini hedef metne yansıtmadığı görülmektedir. Zanaat becerisi kastedilen bu deyimde çevirmen, deyim anlamını karşılayan herhangi bir ifadeye yer vermemektedir. Bu sebeple çevirmenin deyimini tamamen çıkararak çıkarma stratejisini tercih ettiği anlaşılmaktadır.

Çevirmen Barsık tarafından yapılan çeviride ise deyim, "الصنعة التي تتقنها" ifadesiyle hedef metne aktarılmıştır. “Sanat, beceri, meslek” anlamlarına gelen

"أَتَقَنَ" sözcüğü ve "işini iyi yapmak, hakkından gelmek" anlamlarına gelen "صنعة" fiilinin çekimlenmiş formuyla oluşturulan bu ifade, literal olarak "iyi yapabildiğin meslek" şeklinde çevrilmektedir. Buradan anlaşıldığı üzere çevirmenin bu ifadesi söz konusu deyimle biçimsel benzerlik göstermemekte olup sadece anlamsal yakınlık barındırmaktadır. Bu sebeple çevirmenin deyimini kısmen benzeştirerek hedef metne aktardığını söylemek mümkündür.

Çevirmen Amâsî'nin deyim çevirisinde ise "altın set/setler" anlamına gelen "أَظْمَ الذَّهَبَ" ifadesinin kullanıldığı fark edilmektedir. Deyimde geçen "bilezik" ile çevirmenin kullandığı "set" sözcüklerinin aynı anlam alanı içinde olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla çevirmenin bu ifadeyle hem biçim hem de anlam yönüyle deyimini tam benzeştirerek hedef metne aktardığı söylenmektedir.

Bu kapsamda değerlendirilen son cümlede de çevirmen Azzâvî'nin deyimini "الأسوارة الذهب" ifadesiyle çevirdiği görülmektedir. Sözlük anlamı "altın bilezik" anlamına gelen bu ifadeyle çevirmen, tanımlarda belirtildiği üzere deyimini biçim ve anlam yönüyle tam benzeştirme yaparak hedef metne çevirmektedir.

Örnek 13:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"Buna rağmen ilk dalan gene ben oldum." (Ali, 133)	رغم ذلك نمت أمامها. (خيري، 244)	Hacer Hayrî
	-	Cihâd el-Amâsî
	مع ذلك كنت أنا أول من غط في النوم. (داغستاني، 192)	Merve Dağıstanlı Barsık
	ومع ذلك كنت أنام قبلها. (الغزوي، 140)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Kaynak metinde geçen "dalmak" ifadesi bağlam gereği "uykuya dalmak" olarak anlaşılmaktadır. Bu ifade Aksoy'un (1988) sözlüğünde "kendini tutamayarak bir süre uyumak ya da çevrede olup bitenlerle ilgilenmez olmak" şeklinde hem gerçek hem de mecaz anlam taşıyan deyim olarak yer almaktadır (Aksoy, 1988; s. 918). Deyimin hedef dil karşılığı ise *Arapçada Sık Kullanılan Tabirler* adlı kitapta aynı mantık ve kurguyla oluşturulan "غرق في النوم" [uykuya dalmak] ifadesiyle yer almaktadır (er-Ruhban ve el-Muhannî, 2016; s. 127).

Bu bağlamda kaynak ve hedef metin cümlelerine bakıldığında deyimini sadece gerçek anlamda kullanıldığı anlaşılmaktadır. Nitekim değerlendirilen cümlelerde çevirmen Hayrî ve Azzâvî'nin deyimini "نام" fiilinin farklı çekimlerini kullanarak hedef

metne aktardığı görülmektedir. “Uyumak” anlamına gelen bu fiil, söz konusu deyimini anlamsal açıdan yakalamaktadır. Dolayısıyla ifadede sadece anlamsal benzerliğin bulunması, çevirmenlerin deyim çevirisinde kısmen benzeştirme yöntemine başvurduğunu göstermektedir.

Barsık tarafından yapılan çeviride ise deyim, "غط في النوم" şeklinde hedef metne nakledilmiştir. “Horlamak” anlamına gelen "غط" fiiliyle kurulan bu ifade, Arapçada “horul horul uyumak” olarak tanımlanmaktadır. Bu fiil aynı zamanda “daldırmak, batırmak” anlamlarına gelmektedir ki bu şekilde kurulan ifadeyle “uykuya dalmak” eylemi yaygın kullanılan bir eşdizimle anlatılmaktadır. Deyimin sözlük anlamı düşünüldüğünde, çevirmenin bu ifadeyle derin uykuyu tarif etmek istediği anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra deyimın genel olarak benzer anlama gelen ifadelerle kurulması da aralarında şekli benzerliğin bulunduğunu göstermektedir. Böylece çevirmenin deyimde tam benzeştirme stratejisini tercih ettiği söylenmektedir.

Çevirmen Amâsî’nin ise hedef metinde değerlendirmesi yapılacak bir çevirisine rastlanmamıştır. Dolayısıyla çevirmenin çıkarma stratejisine başvurduğu anlaşılmaktadır.

Örnek 14:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Onun bu vakte kadar yatmayarak bizi beklemiş olduğunu anladım ve derin bir nefes aldım; oldukça hâli vakti yerinde ve kadınlığının tam ateşli çağlarında bulunan bu dul kadına karşı birtakım tatlı emeller beslediğini bütün pansiyon halkı biliyordu.” (Ali, 64)	وأدركت أنه أتى لمساعدتي اللانهائية، أنه لم يذهب للفراش لأنه ينتظر عودتنا حتى هذه الساعة المتأخرة. ولم يكن ملاحظ في البنسيون أنه لمح هذه الأرملة الثرية حقاً، التي تجد نفسها في قمة أنوثتها. (خيرى، 109)	Hacer Hayrî
	ونظراً لأنه لم ينام حتى هذه الساعة، فهمت بأنه كان ينتظرنا فتتفست الصعداء، كان كل نزل المجمع يعرفون أن هير دويكه شديد الشراء، كان يغذي الأرملة التي كانت في ذروة إشتعالها على آمالٍ وأحلامٍ لذيذة. (الأماسي، 84)	Cihâd el-Amâsî
	أدركت أنه لم ينام وكان ينتظر عودتنا. تتفست الصعداء. جميع من في النزل كانوا يعرفون أن ذلك الرجل ميسور الحال يغذي بعض الامال الجميلة حيال الأرملة التي كانت عواطفها الأنثوية لا تزال في أوج اتقادها. (داغستاني، 90)	Merve Dağıstanlı Barsık
	فهمت بأنه كان ينتظرنا، كل من في السكن يعلمون بأن هذا الرجل غني جداً. وكان يُغذي الأرملة المشتعلة هذه على أحلام وآمال. (العزاوي، 64)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

“Hâli vakti yerinde” zengin, paraca durumu iyi olan kimseler için kullanılan bir deyimdir (Parlatır, 2008; s. 441). Söz konusu deyimın hedef dil karşılığı Arapça sözlüklerde "ميسور الحال / غني" gibi benzer anlama gelen farklı sözcüklerle yer almaktadır (İşler ve Özay, 2008; s. 493).

Bu bağlamda çevirmenlerin cümlelerine göz atıldığında deyimın farklı sözcüklerle fakat benzer stratejilerle hedef metne aktarıldığı dikkat çekmektedir. Nitekim Hayrî, deyimı "الثرية" sözcüğünü kullanarak hedef metne çevirmiştir. “Zengin” anlamına gelen bu sözcüğün deyimde belirtilen anlamı tam olarak karşıladığı görülmektedir. Buna karşın aynı sözcüğün kaynak metindeki deyimle biçimsel olarak benzeştiğini söylemek mümkün değildir. Bu doğrultuda çevirmen, deyim için kısmen benzeştirme yöntemine başvurmuştur.

Çevirmen Amâsî tarafından yapılan çeviride ise deyim “çok zengin” anlamına gelen "شديد الثراء" ifadesiyle hedef dile çevrilmiştir. Çevirmen bu ifadeyle kaynak metinde yer alan deyimı sadece anlamsal açıdan benzeştirmektedir. Dolayısıyla çevirmenin kısmen benzeştirme stratejisini benimseyerek deyim çevirisi yaptığı anlaşılmaktadır.

Bir diğer çeviride ise Barsık, deyimı Arapça sözlüklerde belirtilen "ميسور الحال" ifadesini kullanarak hedef metne aktarmıştır. Çevirmenin bu tercihiyle söz konusu deyim arasında anlamsal benzerlik bulunmasına karşın şekli bir benzerlik yer almamaktadır. Bu sebeple çevirmenin kısmen benzeştirme yöntemine başvurarak deyim çevirisi yaptığı anlaşılmaktadır.

Bu bağlamda yapılan son çeviride ise Azzâvî, deyim anlamını "غني" sözcüğüyle sağlamıştır. Çevirmen, söz konusu deyimle aralarında biçimsel benzerlik bulunmayan bu sözcükle deyimı sadece anlamsal açıdan benzetmekte ve kısmen benzeştirme stratejisini uygulamaktadır.

Örnek 15:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"Fakat bu esnada ya hiç konuşmaz yahut da havadan sudan , Ankara'nın pahalılığından, İsmetpaşa mahallesindeki kaldırımların bozukluğundan bahsederdik ." (Ali, 27)	لكن على الرغم من ذلك لم نتحدث غالباً ونحدث في معظم عن الأحوال الجوية وغلاء الأسعار في أنقرة والحالة السيئة لأرصعة حي إسمياتس. (خيري، 37)	Hacer Hayrî
	لكننا في تلك الأثناء لم نكن نتكلم أبداً، وإذا تحدثنا فإن محور حديثنا لا يتعدى الماء والهواء، أو غلاء المعيشة في أنقرة، أو سوء حال أرصعة حي عصمت باشا. (الأماسي، 31)	Cihâd el-Amâsî
	لكننا كنا في تلك الأثناء لا نتحدث البتة أو نتحدث عن أمور عامة مثل الغلاء في أنقرة والأرصعة المتكسرة في حي عصمت باشا. (داغستاني، 35)	Merve Dağıstanlı Barsık
	وأحياناً كنا لا نتحدث أبداً أو نجلس معاً نتبادل الحديث عن أمور الطقس والماء أو ضنك العيش في أنقرة أو عن سوء خدمات البلدية في منطقة عصمت باشا التي يسكن فيها. (العزاوي، 24)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Kaynak metinde geçen “havadan sudan konuşmak” deyimini mecazen “sıradan sözler etmek, gelişigüzel konular konuşmak” şeklinde tanımlanmaktadır (Parlatır, 2008; s. 452). Söz konusu deyim Arapçada ise yakın anlamlara gelen farklı ifadelerle yer almaktadır. Nitekim Uysal (1997) Arapça sözlüğünde, “boş konuşma, dedikodu” anlamlarına gelen "القليل والقال" ifadesiyle bu deyimle yer vermektedir (Uysal, 1997; s. 364). Bir başka Arapça sözlükte ise deyim, "دردش" [gevezelik etmek] fiiliyle yer almakta ve benzer deyimsel anlamları taşımaktadır (İşler ve Özay, 2008; s. 507).

Bu bağlamda yapılan incelemede, çevirmenlerin deyimini genel olarak literal anlamda çevirdikleri dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak çevirmen Hayrî'nin, deyimini "تحدث عن الأحوال الجوية" ifadesiyle hedef metne aktardığı fark edilmektedir. İfadenin sözlük anlamı “hava şartlarından bahsetmek” anlamına gelmektedir ki bu ifade kaynak metinde belirtilen deyimle anlamsal açıdan uyuşmamaktadır. Deyimi şeklen benzeştiren ve sadece gerçek anlamıyla değerlendiren çevirmen, bu ifadeyle deyimden kastedilen mecazi anlamından tamamen uzaklaşmaktadır. Dolayısıyla çevirmenin burada deyimini hatalı çevirerek hedef metne aktardığı söylenmektedir.

Benzer şekilde, Amâsî tarafından gerçekleştirilen çeviride ise deyim, Arapçada “su” anlamına gelen "الماء" ve hava anlamına gelen "الهواء" sözcükleriyle hedef metne

çevrilmiştir. Çevirmenin bu sözcüklerle birebir çeviri yöntemini uyguladığı anlaşılmaktadır. Buna karşın kullanılan bu ifadelerin Arapçada deyimsel karşılığının bulunmaması, deyim bağlama uygun çevrilmediğini göstermektedir. Böylece çevirmen, kaynak metindeki deyim farklı anlamlandırarak hatalı çeviri yapmaktadır.

Bir diğer çeviride ise Barsık, deyim “genel konulardan bahsetmek” şeklinde açıklanan "تحدث عن أمور عامة" ifadesiyle hedef metne nakletmiştir. Bu ifadeyle söz konusu deyim arasında biçimsel benzerlik bulunmasa da anlamsal yakınlığın olduğu dikkat çekmektedir. Bu sebeple çevirmen, sadece deyim anlamını karşılamak suretiyle kısmen benzeştirme yöntemini uygulamaktadır.

Son çeviride ise Azzâvî’nin, çevirmen Amâsî ile benzer ifadeler kullanarak deyim çevirisi yaptığı fark edilmektedir. Çevirmen, Amâsî’den farklı olarak “hava” kelimesinin eş anlamlısı olan "الطقس" sözcüğünü kullanmakta ve "الطقس والماء" [hava ve su] ifadesiyle deyim çevirisi yapmaktadır. Bu ifadeyle çevirmen, mecaz anlamı yansıtmadan deyim yalnızca gerçek anlama dayandırarak hedef metne aktarmaktadır. Dolayısıyla biçimsel benzerlik kurmasına rağmen bağlamdan uzak kalan bir çeviri ortaya koymuş ve hatalı çeviri yapmıştır.

Örnek 16:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Artık bütün tereddütlerim, bin bir türlü manasız tahminlerim uçup gitmişti. ” (Ali, 70)	وفي الوقت نفسه تطاير كل ما لدي من شكوك وأفكار بلا معنى [معنى]. (خيرى، 121)	Hacer Hayrî
	كل تردداتي وآلاف تخميناتي طارت مختفية. (الأماسي، 93)	Cihâd el-Amâsî
	كل ما ساورني من تردد وتخمينات عبثية تلاشى في لحظة. (داغستاني، 99)	Merve Dağıstanlı Barsık
	كل تردداتي وتخميناتي عديمة المعنى قد ولت. (العزاوي، 71)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Örnekte geçen “uçup gitmek” deyim “ortadan kaybolmak, yok olmak” anlamlarına gelen; hem gerçek hem mecaz anlamda kullanılan bir deyimdir (Parlatır, 2008; s. 855). Deyimin Arapça karşılığı ise sözlüklerde “uçmak, kaybolmak” anlamlarına gelen "طار" fiiliyle yer almaktadır. Bu fiil, Arapçada gerçek anlamıyla kullanıldığı gibi farklı eş dizimsel ifadelerle mecazi anlamlarda da kullanılmaktadır (Şimşek ve Uzun, 1991; s. 267).

Bu bağlamda yapılan değerlendirmelerde çevirmen Hayrî’nin deyim “تطاير” fiiliyle hedef dile aktardığı görülmektedir. “Uçuşmak, dağılmak” anlamlarına gelen bu fiil, sözlükte geçen "طار" fiilinin mezîd (artırılmış) formudur. Çevirmen bu

ifadeyle gerek anlam gerek biçim yönüyle kaynak metinde belirtilen deyimle tam bir uyum yakalamaktadır. Böylece çevirmenin tam benzeştirme stratejisiyle deyim çevirisi yaptığını söylemek yerinde olacaktır.

Bu doğrultuda incelenen ikinci çeviride ise çevirmen Amâsî'nin benzer yaklaşım sergilediği dikkat çekmektedir. Çevirisinde "طار" [uçmak] fiilini kullanarak deyim anlamını vermek isteyen çevirmen hem şekli hem anlamsal bütünlük kurarak tam benzeştirme stratejisini uygulamaktadır.

Barsık tarafından yapılan bir diğer çeviriye bakıldığında ise deyim "bir anda yok olmak" anlamına gelen "تلاشى في لحظة" ifadesiyle hedef dile nakledildiği fark edilmektedir. Burada kullanılan ifadenin söz konusu deyimle biçimsel benzerlik göstermediği açıktır. Dolayısıyla çevirmen bu ifadeyle deyimi yalnızca anlamsal açıdan yaklaştırmakta ve kısmen benzeştirme stratejisini tercih etmektedir.

Son çeviride ise Azzâvî'nin deyim anlamını "ولى" fiiliyle sağlamak istediği dikkat çekmektedir. Sözlük anlamı "kaçıp gitmek, çabucak geçmek" anlamlarına gelen bu fiil, kaynak metinde yer alan deyimle şeklen benzeşmese de anlamsal açıdan yakınlık göstermektedir. Böylece çevirmenin kısmen benzeştirerek deyim çevirisi yaptığını söylemek mümkündür.

Örnek 17:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"Nurettin Bey de, haysiyetine dokunulmuş gibi yüzünü buruşturarak: " (Ali, 39)	ولوى نور الدين بك وجهه وقال بنغمة مهيبة: (خيري، 58)	Hacer Hayrî
	اعترض نور الدين بك عابساً وكأنه مُس في كرامته: (الأماسي، 48)	Cihâd el-Amâsî
	كشّر نوري بيك وكان أحداً قد مس كرامته وقال: (داغستاني، 53)	Merve Dağıstanlı Barsık
	تضايق نور الدين متحسناً: (العزاوي، 36)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Örnekte geçen "yüzünü buruşturmak" deyimini hoşnutsuzluk ya da öfke belirtmek amacıyla kullanılan bir deyimdir (Saraçoğlu, 2010; s. 1249). Söz konusu deyim hedef dil Arapçada ise çeşitli şekillerde ifade edilmektedir. Nitekim bu ifadeler arasında "عبس" [suratını asmak] ve "كشّر" [yüzünü buruşturmak] fiilleri yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra "لوى" [yüzünü çevirmek] ve "تجهّم" [yüzünü asmak] fiilleri de deyim anlamını karşılayan diğer ifadeler arasında yer almaktadır (Almaany, 2022).

Bu kapsamda yapılan incelemelerde, çevirmenlerin hedef metinde deyim çevirisine yer verdikleri ve bunu farklı ifadelerle sağladıkları gözlemlenmektedir. Bu bağlamda ilk olarak çevirmen Hayrî'nin "لوى وجهه" ifadesi dikkat çekmektedir. Çevirmen burada sözlükte geçen "لوى" fiilini kullanarak başlı başına deyim anlamını yansıtmaktadır. Bunun yanı sıra deyim anlamını güçlü kılmak adına fiil ile beraber "وجهه" [yüz] sözcüğüne de yer veren çevirmen, bu ifadeyle kaynak metindeki deymi gerek anlam gerek biçim yönüyle örtüştürmekte ve tam benzeştirme stratejisini benimsemektedir.

Amâsî tarafından yapılan bir diğer çeviride ise deyim "عابسا" ifadesiyle çevrildiği fark edilmektedir. "عيس" fiilini hâl formuyla hedef metne aktaran çevirmen, bu ifadeyle sözlükte geçen deyim anlamını karşılamaktadır. Ne var ki aynı ifadenin kaynak metin deymiyle şeklen uyuştüğünü söylemek mümkün değildir. Bu durumda çevirmenin sadece anlam odaklı çeviri yaparak kısmen benzeştirme yöntemini uyguladığı söylenmektedir.

Bir sonraki çeviride, çevirmen Barsık da benzer stratejisiyle dikkat çekmektedir. Nitekim çevirmen, tanımlarda belirtildiği üzere deymi "كشّر" fiiliyle hedef metne aktararak deyim anlamını karşılamaktadır. Bu durumda deyimle şekli benzerlik kuramayan çevirmenin, kısmen benzeştirme stratejisini tercih ettiği söylenmektedir.

Son çeviride ise Azzâvî, deymi sözlüklerde belirtilenlerin dışında farklı bir ifadeyle aktarmaktadır. "Canı sıkılmak, rahatsızlık duymak" anlamlarına gelen "تضايق" fiilini kullanan çevirmen, bu ifadeyle deyim anlamını kısmen de olsa yakalamaktadır. Dolayısıyla söz konusu deyimle aralarında sadece anlamsal yakınlık bulunduran, şekli bir benzerlik kuramayan çevirmenin kısmen benzeştirme yöntemini uygulayarak deyim çevirisi yaptığı düşünülmektedir.

Örnek 18:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
"Son söylediğim cümle ile yalanımı nasıl ele vermiş olduğumu düşününce büyük bir şaşkınlığa uğradım." (Ali, 61)	وعندما علمت أنني فضحت نفسي بالكلمات الأخيرة بأني كاذب، فقدت وقاري تماماً. (خيرى، 102)	Hacer Hayrî
	عندما استوعبت أنني قد كذبت عليها في آخر جملةٍ قلّتها لها، وقعت في ذهولٍ شديد. (الأماسي، 79)	Cihâd el-Amâsî
	حين فكرتُ في أن جملةتي الأخيرة قد فضحت كذبي أصابني ارتباك عظيم. (داغستاني، 86)	Merve Dağıstanlı Barsık
	وعندما استوعبت كذبتني التي قلّتها لها في آخر جملة، ذهلت من تصرفي ونهضتُ من مكاني. (العزاوي، 60)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

“Ele vermek” deyimini “ortaya çıkarmak, açığa vurmak” olarak tanımlanmaktadır (Parlatır, 2008; s. 339). Kaynak metinde yer alan bu deyim mecazi bir söylemle, genellikle olumsuz durumları belirtmek amacıyla kullanılmaktadır. Arapçada ise aynı deyimden benzer bir deyimse karşılığı bulunmamaktadır. Nitekim Arapça sözlüklerde deyim için belirgin bir ifadeye de rastlanmamaktadır.

Bu bağlamda çevirmenlerin cümleleri ele alındığında, Hayrî ve Barsık tarafından yapılan çevirilerde deyimlerin aynı ifadelerle hedef metne aktarıldığı görülmektedir. Her iki çevirmen de cümlesinde "فضح" fiilini kullanarak deyim çevirisi yapmaktadır. Arapçada “gün yüzüne çıkarmak ya da kusurunu ortaya çıkarmak” anlamlarına gelen bu fiil, deyimden Türkçedeki tanım ve kullanımlarına tam olarak uymaktadır. Buna karşın aynı uyumun şekli açıdan bulunduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla çevirmenler, hedef dilde birebir karşılığı bulunmayan bu deyimden sadece anlamsal olarak benzetmekte ve kısmen benzeştirme yöntemini uygulamaktadırlar.

Amâsî ve Azzâvî tarafından gerçekleştirilen diğer çevirilere bakıldığında ise çevirmenlerin kaynak metinde yer alan deyimden hedef metne aktarmadıkları fark edilmektedir. Deyimi anlamca yakın bir ifadeyle belirtmek yerine tamamen çıkarmayı tercih eden çevirmenler, bu yaklaşımlarıyla bağlamdan uzak bir çeviri yapmaktadırlar.

Örnek 19:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Yerde son nefesimi verirken ihtimal ki, bu sesleri de duyar ve gülümseyerek ölürdüm.” (Ali, 125)	وكننت أود أن أستمع إلى صوتها الملقى في دمي على الأرض، وأن أمضي بابتسامة... (خيري، 228)	Hacer Hayrî
	وربما سأبتسم وأنا أسمعها تنادي باسمي بينما ألفظ آخر أنفاسي. (الأماسي، 171)	Cihâd el-Amâsî
	ومن المرجح أنني سأسمع هذه الأصوات وأنا مسجي على الأرض ألتقط أنفاسي الأخيرة ثم ساموت باسمًا. (داغستاني، 180)	Merve Dağıstanlı Barsık
	من المحتمل بأنني سأبتسم وأنا أسمعها تنادي باسمي بينما أنا ألفظ أنفاسي الأخيرة. (الزاوي، 131)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

“Son nefesini vermek” “ölmek” anlamına gelen deyimse bir ifadedir (Saraçoğlu, 2010; s. 1039). Türkçede ölüm gibi üzücü bir olayı doğrudan söylemek yerine dolaylı yoldan ifade etmeyi sağlayan bu deyim, hedef dilde de benzer amaçlarda kullanılmaktadır. Nitekim *Arapçada Sık Kullanılan Tabirler* adlı sözlükte söz konusu deyim "لفظ أنفاسه الأخيرة" ifadesiyle yer almaktadır (er-Ruhbân ve el-Muhannî, 2016; s. 124). Arapçada “dışarı atmak, çıkarmak” anlamlarına gelen "لفظ" sözcüğü ve “son nefes” anlamına gelen "أنفاس أخيرة" sözcükleriyle oluşturulan bu deyim, Türkçedeki deyimse ifadeyle benzer anlam taşımaktadır.

Bu doğrultuda değerlendirilen cümlelerde, çevirmen Amâsî, Barsık ve Azzâvî'nin benzer ifadeler kullanarak deyim çevirisi yaptıkları dikkat çekmektedir. Amâsî ve Azzâvî çevirilerinde deymi Arapça sözlüklerde belirtilen [لفظ أنفاس أخيرة] ifadeyle hedef dile aktarmaktadırlar. Bu ifade kaynak metindeki deyimle aynı anlamı taşıdığı gibi biçimsel olarak da benzerlik bulundurmaktadır.

Barsık tarafından yapılan bir diğer çeviride ise deyim “son nefesini almak” anlamına gelen "التقط أنفاس أخيرة" ifadesiyle hedef dile aktarılmaktadır. Kaynak metinde “son nefesini vermek” şeklinde yer alan deyim, çevirmenin kullandığı bu ifadeyle anlamsal olarak ters düşmemektedir. Zira iki ifadeyle de verilmek istenen anlam aynıdır. Bunun yanı sıra çevirmenin ifadesi, söz konusu deyimle şekli olarak da yakınlık göstermektedir. Dolayısıyla bu bağlamda değerlendirilen üç çevirmenin de deymi tam benzeştirme stratejisine uygun olarak hedef dile aktardıkları söylenmektedir.

Öte yandan çevirmen Hayrî ise deymi “toprağın üzerine atılan kan” şeklinde tamamen farklı ifadeler kullanarak hedef metne çevirmektedir. Öyle ki kaynak

metinde yer alan cümleyi dahi olduğundan farklı şekilde anlamlandıran çevirmen, bu yaklaşımıyla gerek cümle gerek deyim çevirisinde hatalı çeviri yapmaktadır.

Örnek 20:

Kaynak Metin	Hedef Metinler	Çevirmenler
“Herkesin merakını uyandırmayı da göze alarak, perdeler açılıp kapandıkça, dikkatle içeri bakıyordum.” (Ali, 70)	جازفت لجذب الانتباه عموماً ونظرت بعناية في كل غرفة التي كانت ستائر ها مفتوحة. (خير ي، 120)	Hacer Hayrî
	في كل مرة كانت ترفع ستائر إحداها، كنت أستमित للنظر داخلها بشكل يثير الانتباه. (الأماسي، 92)	Cihâd el-Amâsî
	مخاطراً بإثارة فضول الجميع كنت أصدق ملياً في داخل المقصورات كلما فتحت الستائر أو أسدلت. (داغستاني، 98)	Merve Dağıstanlı Barsık
	كلما رفعت ستارة إحدى المقصورات أنظر متلهفاً لمن في داخلها. (العزاوي، 70)	Menâl Tahsîn el-Azzâvî

Örnekte geçen “göze almak” deyimini Aksoy (1988), “birinden veya bir yerden gelebilecek tehlikeyi önceden kabullenmek” şeklinde tanımlamaktadır (Aksoy, 1988; s. 680). Mecaz anlam içeren bu deyim Arapçada ise deyimse bir karşılığı bulunmamaktadır. Nitekim sözlüklerde deyim karşılığı olarak "جازف/ خاطر ب" [risk almak] gibi anlamca yakın ifadeler yer almaktadır (İşler ve Özay, 2008; s. 470).

Bu kapsamda ilk olarak çevirmen Hayrî'nin Arapça sözlüklerde yer alan "جازف" fiilini kullanarak deyim çevirisi yaptığı fark edilmektedir. Bu ifade, belirtildiği üzere kaynak metinde geçen deyim sadece anlamsal açıdan karşılamaktadır. Aynı ifadenin söz konusu deyimle şeklen benzerlik göstermediği açıktır. Dolayısıyla çevirmen bu ifadeyle deyim kısmen benzeştirerek hedef metne aktarmaktadır.

Barsık tarafından yapılan çeviride ise deyim aynı anlama gelen başka bir ifadeyle aktarıldığı dikkat çekmektedir. Cümlesinde "خاطر" fiilini farklı forma uyarlayarak deyim çevirisi yapan Barsık, bu ifadeyle deyim şeklen benzeştirmese de anlamsal olarak tamamen karşılamaktadır. Bu durumda çevirmen, aralarında tek yönlü benzerlik bulunması sebebiyle deyim kısmen benzeştirerek hedef metne aktarmaktadır.

Amâsî ve Azzâvî tarafından yapılan diğer çevirilerde ise deyim hedef dilde anlamca yakın ifadeleri bulunmasına karşın, çevirmenlerin deyim karşılayacak herhangi bir ifadeye yer vermedikleri fark edilmektedir. Dolayısıyla çevirmenler, çevirilerinde çıkarma stratejisini uygulamaktadırlar.

3.2. *Kürk Mantolu Madonna* Çevirilerinde Deyimsel Unsurlar ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular

Bu bölümde *Kürk Mantolu Madonna* romanına ait dört Arapça çeviride, çevirmenlerin Mona Baker çeviri stratejilerini ne düzeyde kullandıkları ele alınmıştır. Bunun yanı sıra stratejilerin çevirmenler tarafından kullanım oranlarına yer verilmiş ve elde edilen nicel veriler karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

3.2.1. Çevirmenlere Göre Çeviri Stratejilerinin Kullanım Oranları

Kürk Mantolu Madonna romanı üzerinde yapılan inceleme sonucunda toplam 332 (üç yüz otuz iki) deyimse1 ögenin yer aldığı tespit edilmiştir (Bkz Ek 2).

Aşağıda söz konusu deyimse1 ögelerin kullanımları ve çevirmenlerin bu bağlamda tercih ettikleri stratejiler nicel verilerle açıklanmıştır.

3.2.1.1. Hacer Hayrî çevirisi

Çevirmen	Çeviri Stratejileri ve Hatalı Çeviri	Sayı	Yüzde
Hacer Hayrî	Tam Benzeştirme	67	%20
	Kısmen Benzeştirme	161	%48
	Çevirmeme/ Çıkarma	70	%21
	Açıklama	0	%0
	Hatalı Çeviri	34	%11

Tablo 6 Çevirmen Hayrî'nin Deyim Çevirisinde Kullandığı Stratejiler ve Hatalı Çeviriler

Yukarıdaki tabloda Hacer Hayrî'nin çeviri stratejileri kullanım oranı açık bir şekilde sunulmuştur. Tablodan da anlaşıldığı üzere kaynak dil deyimini hedef dile yaklaştırmayı ve hedef dil yapısını korumayı amaçlayan çevirmen, *kısmen benzeştirme* stratejisini diğerlerine oranla daha sık kullanmıştır. Bu stratejinin ardından *çevirmeme/ çıkarma* ve *tam benzeştirme* stratejileri çevirmenin tercih ettiği diğer stratejiler olurken çevirmenin %11 ile hatalı çeviri yaptığı da görülmüştür. Öte yandan çevirmen, kaynak dilde kültüre özgü deyimse1 ifadelerin yer almaması sebebiyle *açıklama* yöntemine başvurmamıştır.

3.2.1.2. Cihâd el-Amâsî çevirisi

Çevirmen	Çeviri Stratejileri ve Hatalı Çeviri	Sayı	Yüzde
Cihâd el-Amâsî	Tam Benzeştirme	170	%51
	Kısmen Benzeştirme	108	%33
	Çevirmeme/ Çıkarma	37	%11
	Açıklama	0	%0
	Hatalı Çeviri	17	%5

Tablo 7 Çevirmen Amâsî'nin Deyim Çevirisinde Kullandığı Stratejiler ve Hatalı Çeviriler

Tablo 7’de belirtildiği üzere Cihâd el-Amâsî, *Kürk Mantolu Madonna* roman çevirisinde kaynak ve hedef dil arasında benzer deyimlerin bulunduğu dikkat çekmiş ve *tam benzeştirme* stratejisini en yüksek değerde kullanmıştır. Bu stratejiyi *kısmen benzeştirme* ve *çevirmeme/ çıkarma* stratejileri takip ederken çevirmenin %5 oranında hatalı çevirileri bulunmaktadır. Öte yandan çevirmen Amâsî de deyim çevirisinde *açıklama* stratejisine yer vermemiştir.

3.2.1.3. Merve Dağıstanlı Barsık çevirisi

Çevirmen	Çeviri Stratejileri ve Hatalı Çeviri	Sayı	Yüzde
Merve Dağıstanlı Barsık	Tam Benzeştirme	170	%51
	Kısmen Benzeştirme	155	%47
	Çevirmeme/ Çıkarma	4	%1
	Açıklama	0	%0
	Hatalı Çeviri	3	%1

Tablo 8 Çevirmen Barsık'ın Deyim Çevirisinde Kullandığı Stratejiler ve Hatalı Çeviriler

Yukarıdaki tabloda belirtildiği üzere, *Kürk Mantolu Madonna* romanının Merve Dağıstanlı Barsık tarafından yapılan çevirisinde en çok uygulanan strateji, *tam benzeştirme* stratejisi olmuştur. Bu strateji gerek öge aktarımı gerek istatistik oranı bakımından çevirmen Amâsî'nin tercihiyle birebir benzerlik göstermektedir. Bu doğrultuda Barsık için kaynak ve hedef dil arasındaki kültürel yakınlığa dikkat çekerek benzer deyimlerin kullanımına yer verdiği söylenmektedir.

Çevirmenin bu kapsamda sıkça kullandığı bir diğer strateji ise *kısmen benzeştirme* olmuştur. Bu stratejinin ardından *çevirmeme/ çıkarma* stratejisi ve hatalı

çevirileri %1 oranla en az başvuru alan yöntemler olmuştur. *Açıklama* ise Barsık tarafından tercih edilen bir strateji olarak görülmemiştir.

3.2.1.4. Menâl Tahsîn el-Azzâvî çevirisi

Çevirmen	Çeviri Stratejileri ve Hatalı Çeviri	Sayı	Yüzde
Menâl Tahsîn el-Azzâvî	Tam Benzeştirme	108	%33
	Kısmen Benzeştirme	131	%39
	Çevirmeme/ Çıkarma	73	%22
	Açıklama	0	%0
	Hatalı Çeviri	20	%6

Tablo 9 Çevirmen Azzâvî'nin Deyim Çevirisinde Kullandığı Stratejiler ve Hatalı Çeviriler

Tablo 9'dan anlaşılabacağı üzere *Kürk Mantolu Madonna* roman çevirisinde deyimlerin hedef dile uygun olarak aktarılmasını benimseyen Azzâvî, *kısmen benzeştirme* stratejisini diğerlerine oranla daha fazla kullanmıştır. Bu stratejiyi en yakın %33 oranla *tam benzeştirme* ve %22 oranla *çevirmeme/ çıkarma* stratejileri takip ederken çevirmen %6'lık oranında deyimleri hatalı çevirmiştir. Öte yandan çevirmen Azzâvî'nin de deyim çevirisinde *açıklama* stratejisine yer vermediği saptanmıştır.

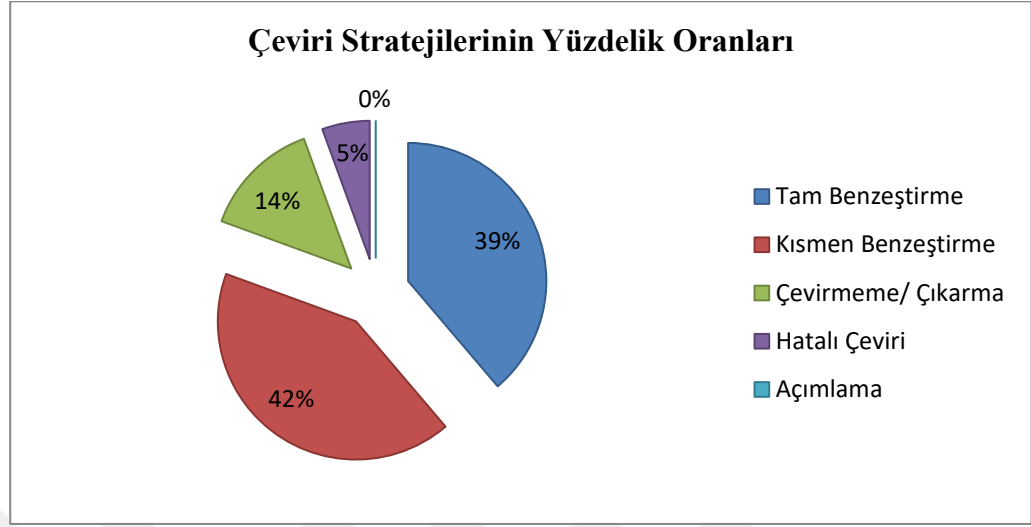
3.2.2. Çeviri Stratejileri Bağlamında Çevirmen Tercihlerine Dair İstatistiksel Veriler

Kürk Mantolu Madonna romanında saptanan 332 deyimsel ögenin hedef dil aktarımında, çevirmenlerin genel olarak *tam benzeştirme* ve *kısmen benzeştirme* stratejilerine yer verdikleri tespit edilmiştir. Bu tespit Tablo 10'da gösterilmiştir.

Çeviri Stratejileri ve Yanlış Yorumlama	Çevirmenler				Toplam
	Hayrî	Amâsî	Barsık	Azzâvî	
Tam Benzeştirme	67	170	170	108	515
Kısmen Benzeştirme	161	108	155	131	555
Çevirmeme/ Çıkarma	70	37	4	73	184
Açıklama	0	0	0	0	0
Hatalı Çeviri	34	17	3	20	74

Tablo 10 Çevirmenlere Göre Çeviri Stratejilerinin ve Hatalı Çevirilerin Frekans Değeri

Bu bağlamda sunulan veriler doğrultusunda çeviri stratejilerinin kullanımına dair yüzdelik oranlar Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1 Çeviri Stratejilerinin ve Hatalı Çevirilerin Yüzdelik Oranları

Buna göre her bir çevirmenden elde edilen veriler ışığında toplam 555 deyimssel ögenin *kısmen benzeştirme* stratejisi kullanılarak hedef dile aktarıldığı saptanmıştır. Bu stratejiyi 515 adet öge aktarımıyla *tam benzeştirme* stratejisi takip etmektedir. Bunun yanı sıra çevirmen Hayrî ve Azzâvî tarafından sıkça başvurulmuş *çevirmeme/ çıkarma* stratejisi de toplam 184 öge aktarımında kullanılmıştır. *Açıklama* stratejisine ise hiçbir çevirmen tarafından başvurulmadığı gözlemlenmiştir. Çevirmen Hayrî 34 deyimssel ögeyi aktararak hatalı çevirilere en çok maruz kalan çevirmen olmuştur.

4. TARTIŞMA

Bu bölümde çalışmanın odak noktasını oluşturan konu kapsamında yapılmış alan yazın çalışmaları incelenmiş ve mevcut çalışmayla aralarında bulunan benzer ve farklı yönleri dikkat çekilmiştir.

Bu bağlamda ele alınan çalışmalardan ilki Eray (2018) tarafından ortaya konmuş olan “*Diriliş Ertuğrul Dizisinin Arapça Altyazı Çevirilerinde Deyimsel Aktarım*” adlı yüksek lisans tezidir. Söz konusu tez, görsel-işitsel çeviri kapsamında değerlendirilmesi sebebiyle mevcut çalışmadan ayrılrsa da dizinin altyazı çevirilerindeki deyimsele ifadelerin aktarımında Mona Baker çeviri stratejilerine başvurulmuştur. Buna göre araştırmanın sonucunda “benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin diğer stratejilere oranla daha fazla kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Araştırmacının bu çalışması gerek çeviri stratejileri gerek sonuç itibariyle mevcut çalışmayla benzerlik göstermektedir.

Bu çerçevede öne çıkan bir diğer çalışma Fatma Betül Aslan’ın (2019) “*Yaşar Kemal’in ‘Yer Demir Gök Bakır’ Adlı Romanının Türkçeden Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi*” başlıklı doktora tezidir. Bu tez çalışmasında da deyimler Mona Baker çeviri stratejileri bağlamında ele alınarak mevcut çalışmayla benzerlik göstermektedir. Öte yandan araştırmacının deyimleri eşdeğerlik açısından incelediği dikkat çekmektedir. İnceleme sonucunda en fazla “anlamca farklı kelimelerle eşdeğer” ve “açıklama” yoluyla çeviri stratejisinin kullanıldığı saptanmıştır. Bu sonuç genel olarak benzerlik gösterse de mevcut çalışmada “açıklama” yoluyla çevirinin tercih edilmemesi sebebiyle farklılık bulunmaktadır.

Bu kapsamda yapılan son çalışmalardan olan “*Sabahattin Ali’nin Kürk Mantolu Madonna Adlı Romanının Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Yönünden İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezinde ise Shurafa (2022), deyimleri Mona Baker çeviri stratejileri ve eşdeğerlik bağlamında incelemiştir. Bu çalışma, kaynak eser ve konu açısından mevcut çalışmayla örtüşmektedir. Buna karşın kaynak eser olarak yararlanılan *Kürk Mantolu Madonna* romanının birden fazla Arapça çevirileri bulunmasına rağmen çalışmada sadece bir çevirinin ele alındığı dikkat çekmektedir. Ayrıca çalışmada atasözü kavramına değinilse de bu yönde herhangi

bir incelemenin yapılmadığı gözlemlenmiştir. Son olarak kaynak eserde 220 adet deyimsele ögenin yer aldığı belirtilmiş ancak mevcut çalışmada bu sayı 332 olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda yapılan araştırma sonucunda ise deyim çevirisinde “benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin diğer stratejilere oranla daha fazla kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu sonuç ise mevcut çalışmayla örtüşmektedir.

Konu dâhilinde yapılan alan yazın taramasında tezlerin yanı sıra makaleler de bulunmaktadır. Bu bağlamda Dönmez (2018) tarafından hazırlanan “*Orhan Pamuk’un Sessiz Ev Romanındaki Atasözü ve Deyimlerin Arapça Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi*” adlı makalede atasözü ve deyimler birlikte ele alınmış ve stratejik olarak değerlendirilmiştir. Araştırmaya göre çalışmada altı atasözü ve 168 deyim tespit edilmiştir. Buna göre atasözü ve deyim çevirisinde en fazla “benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin tercih edildiği; bu stratejiyi ise “benzer anlam, benzer biçimle çeviri” stratejisinin takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut çalışmada atasözleri konu kapsamına dâhil edilmemiştir. Buna karşın araştırmacının sonucu genel olarak mevcut çalışmayla benzerlik göstermektedir.

Bu kapsamdaki bir diğer çalışma Düzgün ve İlhan (2020) tarafından hazırlanan “*Corci Zeydan’ın ‘Selâhaddîn Eyyubî’ Romanındaki Deyimlerin Türkçe Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi*” adlı makaledir. Söz konusu makalede kaynak dil Arapça ve ara dil İngilizceden hedef dil Türkçeye aktarılan deyimler incelenmiştir. Araştırmada en fazla “benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin kullanıldığı; buna karşın “açıklama” yoluyla çeviri stratejisine hiç yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçla mevcut çalışmanın büyük oranda benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Bildik (2022) tarafından gerçekleştirilen “*Mustafa Kutlu’nun ‘Ya Tahammül Ya Sefer’ Adlı Hikâyesinin Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi*” adlı makalede ise deyimler, Mona Baker çeviri stratejileri çerçevesinde ele alınmıştır. İncelemeye göre araştırmacının genel eğilimden farklı bir sonuç elde ettiği ve deyimlerin en fazla “benzer anlam, benzer biçim” yoluyla çevrildiği tespit edilmiştir. Bu sonuç mevcut çalışmadan kısmen de olsa ayrılmaktadır.

Bu kapsamda değerlendirilen son çalışmalardan “*Teysir Halef’in ‘Darwin’in Serçeleri’ Romanındaki Deyimlerin evirilerinin Mona Baker’in eviri Stratejilerine Göre İncelenmesi*” başlıklı makalede ise Hengil (2023), kaynak dil Arapçadan hedef dil Türkçeye aktarılan deyimleri ele almıştır. Çalışmada yirmi örnek ele alan araştırmacı, %45 oranla en fazla “benzer anlam, farklı biçimle eviri” stratejisinin kullanıldığını saptamış ve mevcut çalışma ile benzer sonuçlar elde etmiştir.

Konu kapsamında değerlendirilen alan yazın taramasında, deyim çevirileri için çoğunlukla Mona Baker (1992) eviri stratejilerine başvurulduğu dikkat çekmektedir. Bu yönde yapılan araştırmalarda “benzer anlam, farklı biçimle eviri” stratejisinin diğer stratejilere göre daha fazla tercih edildiği anlaşılmaktadır. Mevcut alışma bulgularının literatürdeki genel eğilimi desteklediği söylenebilir.

Bunun yanı sıra araştırmalarda deyim çevirisi için kullanılan kaynakların sadece bir hedef dil çevirisine odaklandığını görülmektedir. Mevcut çalışmada ise eserin dört Arapça evirileri ele alınmıştır. Bu açıdan çalışma, veri çeşitliliği ve yorumlama zenginliği bakımından diğer araştırmalardan farklılık göstermektedir. Çalışmanın bu yönüyle alana katkı sağlaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

5. SONUÇ

Toplumcu gerçekçi yönüyle bilinen Sabahattin Ali, Türk edebiyatının önemli yazarlarından biridir. İnsan ve topluma dair hiçbir olaya kayıtsız kalamayan yazar, bu durumu eserlerinde yalın bir üslûpla kaleme almıştır. Sabahattin Ali, eserlerinde halk diline sıkça yer vermiş ve halkın içinden bir yazar olmayı da başarmıştır. Yazarın halk ile bu denli iç içe olması, birçok eserinde deyim gibi topluma mal olmuş söz varlıklarının kullanılmasına katkı sağlamıştır. Nitekim çalışmada ele alınan ve yazarın en çok okunan romanları arasında sayılan *Kürk Mantolu Madonna*, deyim kullanımı açısından oldukça zengin bir eserdir.

Kürk Mantolu Madonna romanının Hacer Hayrî, Cihâd el-Amâsî, Merve Dağıstanlı Barsık ve Menâl Tahsîn el-Azzâvî tarafından yapılan, dört Arapça çevirisinde yer alan deyimssel ögeleri inceleyen bu çalışmada, 332 adet öge saptanmıştır. Belirlenen bu ögeler Mona Baker'in deyimlere ilişkin çeviri stratejileri bağlamında çözümlenmiştir. Çalışmada çevirmenlerin izledikleri stratejilerin oranları saptanmış ve bu bilgilerden hareketle toplamda hangi stratejinin daha fazla kullanıldığına dair değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Kürk Mantolu Madonna romanındaki deyimssel ögelerin tamamı incelendiğinde, çevirmenlerin toplam öge aktarımıyla en fazla kullandıkları stratejinin *kısmen benzeştirme* stratejisi olduğu görülmektedir. Deyimssel ögelerin Arapçaya aktarımında toplam 555 defa kullanılan bu stratejiyle çevirmenler, kaynak dil ve kültürüne hâkim olmalarının yanı sıra hedef dil ve kültürüne de hâkim görünmektedirler. Bu sayede çevirmenlerin hedef metni zedelemekten, deyimini en yakın karşılığıyla hedef dile aktardıkları söylenebilir.

Çevirmenlerin en fazla kullanılan ikinci strateji ise *tam benzeştirme* stratejisi olmuştur. Bu stratejinin deyimssel ögelerin aktarımında toplam 515 defa kullanıldığı bilgisinden yola çıkarak, çevirmenlerin Arapçada yakın anlamda deyimler seçtikleri gözlemlenmiştir. Bu durum her iki dilin benzer veyahut ortak deyimlere sahip olduğunu da göstermektedir.

Çevirmenler zaman zaman kaynak dilin deyimini *çevirmemeyi*, bir başka deyişle deyimini atlamayı ya da çıkarmayı tercih etmişlerdir. Toplamda 184 deyimssel öge çevirmenlerce “çevrilmemiş”tir. Çevirmenlerin böyle bir stratejiye

başvurmalarının arka planında birçok sebep yatmaktadır. Bu sebeplerin başında çevirmenlerin kaynak metinde geçen deyimlerin hedef dilde tam karşılığını bulamamaları, kültür odaklı deyimleri anlayamadıkları öne çıkmaktadır. Öte yandan deyimlerin çevirmenler tarafından sehven kullanılmama ihtimalinin olabileceği de hesaba katılmalıdır.

Açıklama stratejisi özellikle kültürel deyimlerin hedef dilde karşılığı bulunmadığı durumlarda tercih edilmiştir. Mevcut çalışmada bu tür kültüre özgü deyimler tespit edilmemiştir. Dolayısıyla bu çalışmada *açıklama* yoluyla çeviri stratejisinin kullanılmadığı sonucu çıkarılabilir.

Çevirmenler zaman zaman deyimleri hatalı çevirmişlerdir. Toplamda 74 deyimsel öge çevirmenler tarafından hatalı çevrilmiştir. Çevirmenler arasında 34 hatalı çeviri ile Hayrî başta yer almaktadır. Çalışmada ele alınan örneklerden yola çıkarak çevirmenlerin böyle olumsuz bir sonuca gitmeleri, deyimın sadece gerçek anlamıyla değerlendirilip mecaz anlamının göz ardı edilmesi veya çok anlamlı bir deyimın bağlamını anlamama gibi sebeplerle açıklanabilir.

Bu sonuçlar da gösteriyor ki, deyim çevirisi matematiksel bir eylem değildir. Bu nedenle çeviriler arasında farklılıkların olması bir dereceye kadar doğaldır. Çevirmenlerin seçimlerinin niteliğini çevirmenlerin deyimlere dair art alan bilgileri, kaynak ve hedef kültüre aşinalıkları, metindeki deyimleri ne derece fark ettikleri ve kaynak ve hedef dile olan hâkimiyetleri belirlemektedir. Bu hususlar göz önüne alındığında çalışmada toplam %81’lik oranı oluşturan *tam ve kısmen benzeştirme* stratejileriyle yapılan deyim çevirilerinin kabul edilebilir nitelikte olduğu söylenebilir. Bu ise çevirmenlerin önemli düzeyde deyim bilgisine sahip olduklarını göstermektedir. Buna karşın, çalışmada toplam %19 oranla hatalı çeviri ve *çıkarma/çevirmeme* durumlarının görülmesi, bazı deyimlerin bazı çevirmenler tarafından manipüle edildiği anlamına gelir. Kitap olarak yayımlanmış ve okurlara sunulmuş bir eserde bu oranda çevrilmemiş veya hatalı çevrilmiş deyimın bulunması deyimlere ilişkin çevirmen yeterliliklerine daha fazla önem verilmesinin gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgular dikkate alındığında şu önerilerde bulunmak mümkündür:

1. Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserinin dört farklı Arapça çevirilerinin ele alındığı bu çalışmada sadece Arapça çevirileri kapsamına almıştır. Eserin İngilizce çevirisi mevcut olsa da değerlendirmeye alınmamıştır. Çevirilerin İngilizce, Arapça ve Türkçe dillerinde karşılaştırmalı olarak ele alınması durumunda diller arasındaki benzerlik ve farklılıkların çeviriye nasıl yansıdığının görülmesi açısından yararlı olabilir.
2. Bu çalışmada, incelenen kitaplarda deyim unsurlarının nasıl çevrildiği incelenmiştir. Başka araştırmacılar kaynak ve hedef dildeki eserleri, çeviribilimin farklı yön ve yöntemleri bakımından karşılaştırmalı olarak inceleyebilir.
3. Bu çalışmada Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı eserinde yer alan deyimler, Mona Baker çeviri stratejileri bağlamında incelenmiştir. Farklı araştırmacılar deyimleri farklı çeviri stratejileri bağlamında inceleyebilir.
4. Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı romanının Arapça çevirileriyle sınırlandırılmış olan bu çalışmanın sonuçları yazarın Arapçaya çevrilen diğer eserleri de “bütüncü”ye dahil edilerek incelenebilir.
5. Bu çalışmada Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı romanı incelenmiştir. Araştırmacılar yazarın diğer eserlerini farklı strateji ve kuramlar bağlamında araştırabilir.

KAYNAKLAR

- Akdağ, A. I. (2010). *Oulipo Teknikleri Çerçevesinde Bir Çeviri Çalışmasına Kültürel, Biçemsel ve Söylemsel Yaklaşım*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Aksan, D. (1990). *Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim) 3*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Aksan, D. (2004). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1984). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 – Deyimler Sözlüğü*-. İnkılâp Kitabevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1 – Atasözleri Sözlüğü*-. İnkılâp Kitabevi.
- Akyalçın, N. (2012). *Türkçemizin Anlamsal Zenginlikleri Deyimlerimiz*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Ali, S. (2012). *Madonnâ Zât el-Mi'taf el-Ferv* (Hâcer Hayrî, Çev.). Kahire: Sphinx Agency.
- Ali, S. (2016). *Madonnâ Sâhibet el-Mi'taf el-Ferv* (Cihâd el-Amâsî, Çev.). Dâr Eser.
- Ali, S. (2019). *Kürk Mantolu Madonna*. Yapı Kredi Yayınları.
- Ali, S. (2020). *Madonnâ Zât Mi'taf el-Firâ'* (Merve Dağıstanlı Barsık, Çev.). İstanbul: Dâru'l-Muḳaddime.
- Ali, S. (2021). *Madonnâ Zât Mi'taf el-Firâ'* (Menâl Tahsîn el-Azzâvî, Çev.). Dâr Bağdâdî.
- Aslan, F. B. (2019). *Yaşar Kemal'in 'Yer Demir Gök Bakır' Adlı Romanının Türkçeden Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi; Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Baker, M. (1992). *In Other Words: A Coursebook On Translation*. London, USA and Canada: Routledge.
- Bezirci, A. (1994). *Sabahattin Ali – yaşamı, kişiliği, sanatı, eserleri*-, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Bildik, Y. (2022). “Mustafa Kutlu’nun “Ya Tahammül Ya Sefer” Adlı Hikâyesinin Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Bağlamında İncelenmesi”.*Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(42), 401-436.
- Bilgin, A. (2014). *Kur'an'daki Deyimler ve Zemahşeri'nin Keşşaf'ı*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Catford, J.C. (1965). *A linguistic theory of translation*. London: Oxford University Press.
- Coşkun, P., Altunışık, P. ve Yıldırım, P. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamaları*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Davies, E. E. (2003). A goblin or a dirty nose? The treatment of culture-specific references in translations of the Harry Potter book. *The Translator*, 9 (1), 65-100. Retrieved October 17, 2015 <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13556509.2003.10799146>. (Erişim tarihi: 25.06.2018)
- Dâvud, M. M. (2003). *Mu'cemu't-Ta'bîrî'l-İşlâhî fî'l-'Arabîyyeti'l-Mu'âşıra*. el-Ḳâhira: Dâru'l-Ḡarîb.

- Diushenkulova, A. (2018). *Sabahattin Ali'nin "Kürk Mantolu Madonna" romanının Türkçeden Kırgızcaya aktarılması ve karşılaşılan problemler*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Doğru, E. (2011). *Dilin Derin Devleti Deyimler*. Ankara: Fecr Yayınları.
- Dönmez, M. İ. (2018). "Orhan Pamuk'un Sessiz Ev Romanındaki Atasözü Ve Deyimlerin Arapça Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi", *International Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art*, 3 (1), 19- 32.
- Durmuş, İ. (2004). "Mesel" maddesi. *TDV İslam Ansiklopedisi* (s. 293-297). Ankara.
- Düzgün, O. ve İlhan, S. (2020). "Corci Zeydan'ın "Selâhaddîn Eyyubî" Romanındaki Deyimlerin Türkçe Çevirilerinin Mona Baker Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi", *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 20 (50), 229- 258.
- Dweik, B. ve Thalji, M. B. (2016). "Strategies for translating proverbs from English into Arabic". *Academic Research International*, 7 (2), 120-127.
- el-Amâsî (2020). *Mufekkiretu'l-Mutercim: Ma'a Cihâd el-Amâsî*, el-Arabî el-Cedîd, <https://www.alaraby.co.uk/culture>, Erişim tarihi: 20.11.2020.
- el-Meydânî, (1987). *Mecmeu'l-Emsâl*. Beyrut: Dâru'l- Ceyl.
- Eray, A. (2018). *Diriliş Ertuğrul Dizisinin Arapça Altyazı Çevirilerinde Deyimsel Aktarım*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- er-Ra'y (2022). *Beyne Hânâ ve Mânâ Dâ'at Lihana*. <https://alrai.com/article/10757599>, Erişim tarihi: 15.12. 2022.
- er-Ruhbân, A. ve el-Muhannî, R. (2016). *Arapçada Sık Kullanılan Tabirler (Deyimler ve Atasözleri)*. İstanbul: Akdem Yayınları.
- Göktürk, A. (1994). *Çeviri:Dillerin Dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gürçağlar, Ş. T. (2014). *Çevirinin ABC'si*. İstanbul: Say Yayınları.
- Hengil, Ö. (2023). "Teysir Halef'in "Darwin'in Serçeleri" Romanındaki Deyimlerin Çevirilerinin Mona Baker'in Çeviri Stratejilerine Göre İncelenmesi". *Söylem Filoloji Dergisi*, 460- 473.
- Hengirmen, M. (2017). *Atasözü ve Deyimler Sözlüğü 2, Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Howwar, M. (2013). Seeking the nature of idioms: A socio-cultural study in idiomatic English and Arabic meanings. *International Journal of Scientific and Research Publications* (3)2, pp. 13.
- İşler, E. ve Özay, İ. (2008). *Türkçe Arapça Kapsamlı Sözlük*. Ankara: Fecr.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-20.
- Koç, C.T. (2018). "Necîb Mahfûz'un "Midak Sokağı" Romanındaki Atasözlerinin Çeviride Eşdeğerlik Açısından Değerlendirilmesi". *Nüsha Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, 18 (46), 123-142.
- Kuran, N.P. (1993). *Kültürlerarası iletişim olarak Çeviri: Ingeborg Bachmann ' ın "Das Dreißigste Jahr" adlı öyküsünün Türkçe ve İngilizce çevirileri üzerinde bir eleştiri denemesi*. Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü.
- Kutlu, M. (1972). *Sabahattin Ali*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Lincoln, Y. and Guba, E. (1986). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New Directions for Program Evaluation*, 73-84.

- Loescher, W. (1991). *Translation performance, translation process and translation strategies*. Tuebingen: GutenNarr.
- Newmark, P. (1981). *Approaches to translation*. Oxford: Oxford University Press.
- Nida, E. A. (1964). *Towards a science of translating*. Leiden: E.J.Brill.
- Nida, E. A. and Taber, C. R. (1982). *The Theory and Practice of Translation*, Leiden: E. J. Brill.
- Ortaç, T. (2019). *Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna (Madonna in a Fur Coat) adlı eserinin kültür aktarımı bağlamında incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Özcan, M. (2013). *Kur'an-ı Kerîm'deki Bazı Deyimlerin Çeviri Stratejileri Açısından Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Parlatır, İ. (2008). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü II*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Pekbak, S. (2021). *Sabahattin Ali'nin 'Kürk Mantolu Madonna' Adlı Eserinin Almancaya Çevirisinin Kültürel Öğeler Açısından Değerlendirilmesi; Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Püsküllüoğlu, A. (1995). *Türkçe Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Riley, P. (2007). *Language, culture and identity: An ethnolinguistic perspective*. London: Continuum.
- Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 45-51.
- Shurafa, H. (2022). *Sabahattin Ali'nin Kürk Mantolu Madonna Adlı Romanının Arapçaya Çevirisindeki Deyimlerin Eşdeğerlik Yönünden İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Siefring, J. (2004). *Oxford Dictionary of Idioms*. Oxford University Press.
- Sinan, A. T. (2015). *Türkçenin Deyim Varlığı*. İstanbul: Kesit.
- Suçin, M. H. (2010). Turkish and Arabic Reduplications in Contrast. *Australian Journal of Linguistics*, 30 (2), 209-226.
- Suçin, M. H. (2013). *Öteki Dilde Var Olmak – Arapça Çeviride Eşdeğerlik*. Ankara: Say Yayınları.
- Şimşek, M. S. ve Uzun, T. (1991). *Arapça-Türkçe (Deyimler-Kalıp İfadeler-Atasözleri) Sözlüğü*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Tekalp, S. (2017). James Joyce'un "The sisters" adlı kısa hikâyesinin Türkçe çevirilerinde kültürel unsurlar ve çeviri stratejileri. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(2/1), 182-191.
- Tylor, E. B. (1871). *Primitive culture: Researches into the development of mythology, philosophy, religion, art, and custom*. London: J. Murray.
- Uysal, H. (1997). *Arapça- Türkçe- İngilizce Deyimler Sözlüğü*. Konya: Uysal Kitabevi.
- Vardar, B. (1982). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. Ankara: TDK Yayınları: 492.
- Yalçın, P. (2015). *Çeviri Stratejileri Kuram ve Uygulama*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin Temel Kavram ve Kuramları*. İstanbul: Multilingual.

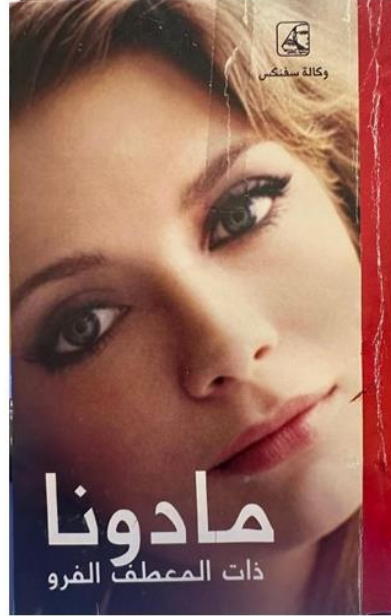
Yıldırım, P. ve Şimşek, P. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.
Ankara: Seçkin Yayıncılık.
Yücel, F. (2016). *Çevirinin Tarihi*. İstanbul: Çeviribilim Yayınları.

EKLER

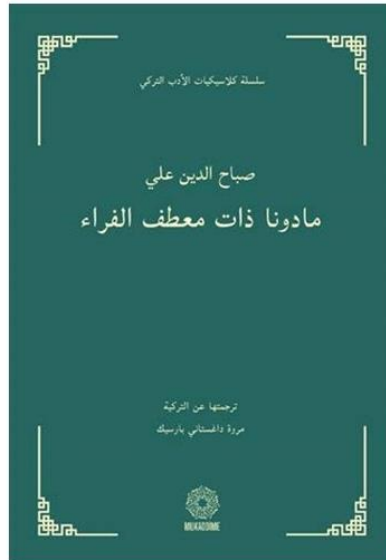
EK 1. Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* Romanının Arapça Çevirilerinin Kapak Görselleri

Hâcer Hayrî çevirisi,
çevirisi, 2012

Cihâd el-Amâsî
çevirisi, 2016

Merve Dağıstanlı
Barsık çevirisi, 2020

Menâr Tahsîn el-
Azzâvî çevirisi, 2021

EK 2. Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* Adlı Romanında Geçen Deyimlerin Çevirileri ve Bu Deyimlerin Çevirisinde Kullanılan Çeviri Stratejileri ve Hatalı Çeviriler (Derlemden örnekler)

Örnek 1

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
DEYİM	KAYNAK METİN	HAYRİ	ÇEVİRİ STRATEJİSİ	AMASİ	ÇEVİRİ STRATEJİSİ	DAĞISTANI	ÇEVİRİ STRATEJİSİ	AZZAVİ	ÇEVİRİ STRATEJİSİ
1	Adamdan saymak/sayınmak	"Şirkette olsun, evde olsun, kendisine ruhen tamamen yabancı insanların onu adamdan sayınmalarını hoş görmekle kalmıyor, bunda adeta bir nevi isabet de buluyordu." (Ali, 33)	ليس يبدو فقط أنه يجد من الطبيعي أنه في كل مكان في المكتب في المنزل، أمام الناس، الذين اضطروا أن يكونوا غرباء عليه كما لا ينتج شيء، لربل يتنبه عند الترحيب. (خيري، 46-47)	سواء في البيت أو في الشركة، كان دائماً ما يقابل تجاهل الناس له وعدم اعتبارهم له كرجل يصدر رجب، ويرى ما يقوله تصرفاً معيباً. (الألمسي، 39)	Yanlış yorumlama	هؤلاء في العمل أو في المنزل لم يكن ليكتفي بالتسامح مع الناس غريبين عن روحه غربة تامة ولا يعولونه إنساناً بل كان يجد في ذلك نوعاً من الصواب. (داغستاني، 43)	Tam benzeştirme	سواء في المنزل أو في الشركة، كان يقابل تعامل الناس معيلاً معه وعدم وضعه في محل احترام كرجل يصدر رجب ولا يولي، ويرى بأن ما يقوله صائب. (الغازي، 30)	Kismen benzeştirme
2	Ağrılık çökmek	"على الرغم أن اليوم يبدو على اجتهادي لتتطرق الصوت المألوف لتتسبب المنظم السير طويلاً (خيري، 244)	Kismen benzeştirme	وزعم هبوط الثقل ببطء على جفني، إلا أنني كنت انتظر سماع صوت أُناسي المنتظمة التي تعودت على سماعه كل مساء. (الألمسي، 183)	Tam benzeştirme	وزعم أن الناس بدأ يقلل جفني فزني كنت انتظر سماع صوت تلك الأُناس المنتظمة التي اعتدت سماعها كل ليلة. (داغستاني، 192)	Tam benzeştirme	وزعم هبة لغاسي إلا أنني لم أتم إلى أن سمعت صوت أُناسي التي اعتدت على سماعها كل مساء. (الغازي، 139-140)	Kismen benzeştirme
3	Akil etmek	"استغرق قلباً جدياً أرتياكي بعض الشيء، وأن يصل إلى ذهني أن أتبع. (خيري، 127)	Kismen benzeştirme	بالكاد تخلصت من بعض ذهولي في تلك اللحظة وتبعيت مصافحاً إياها. (الألمسي، 97)	Çevirmeme	في هذه اللحظة فقط تخلصت قليلاً من ذهولي وخبطي أن أتبع. (داغستاني، 104)	Kismen benzeştirme	لم أتمكن من التخلص من ذهولي وصدمتي نهضت مسرعاً فأسك دها. (الغازي، 74)	Çevirmeme
4	Akil öğretmek	"كنت أعطيها المشورة ونصحتي أن تصمد وقدمت لها العون. (خيري، 173)	Çevirmeme	أرشدتها، لغتها الصواب والحقا، وكنت دائماً لها. (الألمسي، 132)	Tam benzeştirme	فأنا من شعبي على أن تكون صلياً وأنا من كنت أضحها وأدعها. (داغستاني، 139)	Kismen benzeştirme	وعلى الرغم من أنني كنت في الباحة من عيري إلا أنني كنت أرشدتها وأعلمها الصبح من الحقا، وكنت أدعها. (الغازي، 100)	Tam benzeştirme
5	Akıntıya kapılmak	"إنسان، bilhassa kadın ve erkek münasebetleri o kadar karmakarışık ve arzularımız, hislerimiz o kadar anlaşılır ve bulanık ki, hiç kimse ne yaptığını bilmiyor ve akıntıya kapılıp gidiyor." (Ali, 97)	تكون هذه العلاقات الإنسانية معقدة للغاية خصوصاً تلك التي بين الرجل والمرأة، ووجدناها لا يمكن تفسيرها وشماعنا لا يمكن أن يعرفون ماذا يفعل، ولكن يمكنه بسهولة أن يحتاج التيار. (خيري، 172)	علاقات النساء والرجال معقدة جداً، ووجدناها وشماعنا عصية على الفهم لدرجة أن لا إنسان يعلم ما يقوله تماماً، لكن يذهب منحرفاً مع التيار. (الألمسي، 131)	Tam benzeştirme	العلاقات الإنسانية ولا سيما النساء والرجال معقدة، ووجدناها وأحاسيسنا عصية على الفهم وسهية إلى درجة أن لا أحد فيها يدرك ما يقوله وتترك نفسه منحرف مع التيار. (داغستاني، 138)	Tam benzeştirme	جميع العلاقات البشرية ولا سيما العلاقة بين الرجل والمرأة معقدة جداً، مشاعنا ووجدناها عصية وفهم مقبولة لدرجة أن لا أحد يدرك ما يقوله جميعنا منحرف مع التيار. (الغازي، 99)	Tam benzeştirme

Örnek 2

156	İçin kenimemek	"Beni (ipim) kenimren sadece büyük bir yanzık hissiydi ve gene bu yanzığın tesiriyle, bana yakın olduğumu anadığım bir insana karşı birçok noktada kendimi aldatmaya hazırımdım." (AII, 84)	İçin ha kenimemem يوانجيا Yonumlama	ما كان يطابق قط هو عموري بالوجه بسبب تأثيرات هذه الوجهة فلا تنسبه كتمت شيئاً لأن أبلغ نفسي في كثير من الأمور عدم خصم الزكيات أنه قريب مني. (دغستاني، 128) (الأداسي، 128)	Kamen benzeitime	الشيء الوحيد الذي يطابق هو الوجهة التي أبلغت على تأثيرها عيني اجتماعي شيئاً أبلغ نفسي في أشياء كثيرة. (المزوي، 97)	Kamen benzeitime
157	İleri gtmek	"Neys ki o da İleri gtmesi." (AII, 80)	يوجد Yonumlama	لم يبالغ في ذلك عن كل حال (الأداسي، 108)	Kamen benzeitime	الحسن الحد أي لم تذهب أبعد من ذلك (دغستاني، 114)	Qevirmeme
157	İleri gtmek	"Ona yalan söylemek, kendimi taklirf etmek, hiçbir şeyi değiştirmek için o kadar gayret sarf ediyör, hatta bu gayrette bazen İleri gdmek kendi aleyhimdeki noktadan o kadar tabaniz ettiyordum ki, bu suretle gene hakikatten ayrılmış oluyordum." (AII, 103)	Yanig Yonumlama	كنت أجاهد نفسي جداً لا أكذب على أحد الكتاب أو أكتب عليهما ولا أخرج صوري ولا ألق في شيء، وكنت أذهب في ذلك بعيداً جداً لدرجة أنني كنت أحياناً أزرع حورتي السليمة، وهي التي تهبها لشكرك. كنت أبعث أيضاً عن الحقيقة (دغستاني، 148)	Yanig Yonumlama	جاهدني لا أكذب أو أكتب الكلام، كنت أبالغ في اظهار عيوني وذلك يعني عن الحقيقة (المزوي، 106)	Kamen benzeitime
158	İnce dölünmek	"Fakat için için bunlar bu kadar İnce dölündüğüm halde bir türlü kendimi hadiseere uyduramıyordum?" (AII, 147)	Qevirmeme	لكن لماذا لا أستطيع التكلم مع ما حصل رغم تلكتي وعقلياني اللقي (الأداسي، 202)	Tam benzeitime	لكن لماذا لا أستطيع التكلم مع ما حدث لي، رغم تلكتي وعقلياني؟ (المزوي، 155)	Kamen benzeitime
159	İnsan ayağı değmemek/ basmamak	"Çam ağacıyla kaplı dağlarda İnsan ayağı basmamak zannedilen yerlere nemele (körpölere, işemeli alanlara astardım." (AII, 100)	Tam benzeitime	في الجبال المكسوة بالأشجار العمودية رأيت حورتي وكيفية توظيف حورتي في ذلك كان يقدّر أنه لم تسلمها لهم إنساناً. (الأداسي، 136)	Tam benzeitime	في الجبال المكسوة بالأشجار العمودية رأيت حورتي وكيفية توظيفها في ذلك كان يقدّر أنه لم تسلمها لهم إنساناً. (المزوي، 143)	Tam benzeitime
160	İş olsun diye	"Zaten halis Alman kanında bir Protestan olan anımem de, sırf İhtiyar olduğu için ve iş olsun diye bu işlere bağ." (AII, 110)	Qevirmeme	على الرغم من ذلك أيضاً اعتادت وأبقي على هذه العادة فقط بمعطها بروقراطية إنسانية (أصل) لأني كبريت في السن وذلك تجعل العادات، (المزوي، 197-198)	Kamen benzeitime	على والدي البروتستانتية صالحة لهم (الألمان اللقي) تتعلق بعائل هذه العادات والتقاليد بسبب تقديري بأن ليس أجدعاً تسلي نفسيها ببعض الأمور. (دغستاني، 157)	Kamen benzeitime

Örnek 3

Taş çıkarmak	"Biraz evvel zihnimde birini arkasına geçen her biri mühlüm ve aklı verici olmakta öğdime taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 89)	akılların tozunu toz yapıyor, taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 89)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	kamen	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)
Taş gibi durmak	"Böyle bir adam, önünde bütün küçüklüğü ile çrpınan birine karşı taş gibi durmaktan başka ne yapabiliyor?" (Alı, 23)	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	kamen	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)
Tatsızlık çıkarmak	"Hiç kimse evin nazı döndüğünü zormuyor, sadece kendini çok daha yitkilek bir hayata ayık gördüğü için, yemeleri beğenmemek, bir sayı dudak büküp bunun kurmak suretiyle, yeni bir tatlılık çıkartıyor." (Alı, 50)	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	kamen	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)
Telaşa düşmek	"Benim masama yaklaştım görünce büyük bir telaşa düştüm." (Alı, 72)	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	kamen	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)
Ticaret hayatına atılmak	"Babam mektubunda: "Bir iki senede bu iş öğrenip gelisen, birim buradaki sabunhaneyi bölüştür, işah eder ve senin idarene veririm, sen de ticaret hayatına atılarak aın biletğin sayesinde masut ve müreffeh olursun!" diyordu." (Alı, 50)	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	kamen	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)
Tuvalet tazelemek	"Burada, ebiselerin kolan yerlerini göre ile tutturmay çışan veya ayna karşısında tuvalet tazeleyen kadın vardı." (Alı, 113)	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	kamen	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)
Yeni bulaşıcıları hafif bir yağmur suyu tüylerin diken diken ediyordu." (Alı, 87)	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	kamen	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)	geçirmeme	İşin hayatına bir ağırlık katıyor. Akılların tozunu toz yapıyor. Taş çıkartan o güzel fikirlerden bir tanesi bile meydanı yaktı." (Alı, 120)

Örnek 4

326	Ağızdan doküme	"Sarıhoş bir ağlan çocuğunun ağzından döktürür gibi, şikâyetle treylen şarkılar söylüyordu." (Ali, 71)	Yeni fihristi ağızdan söylemek. Metin ağızdan söylemek. (122, Xirî)	Geçimeme	Tam benzeştime	Tam benzeştime	Katı ağızdan söylemek. Katı ağızdan söylemek. (71, Xirî)	Tam benzeştime
327	Ağızdan çıkmak	"Her söz, hatta ağzından çıkacak her ses, saadeti bulandırarak diye korkuyordum." (Ali, 104)	Ağızdan çıkmak. Metin ağızdan söylemek. (187, Xirî)	Tam benzeştime	Kısmen benzeştime	Tam benzeştime	Katı ağızdan söylemek. Katı ağızdan söylemek. (104, Xirî)	Kısmen benzeştime
328	Çıkmaza girmek	"Onun da benim gibi, dostluğumuzun, olduğu yerde kalmak suretiyle, bir çıkmaza girdiğini fark ettiğî muhakkaktır." (Ali, 109)	Ağızdan çıkmak. Metin ağızdan söylemek. (196, Xirî)	Tam benzeştime	Tam benzeştime	Tam benzeştime	Katı ağızdan söylemek. Katı ağızdan söylemek. (109, Xirî)	Tam benzeştime
329	Başından geçmek	"Geçip başından geçmiş maceralarım yok, fakat kendim kadar hümet etmediğim ve kendim kadar kuvvetli bulmadığım bir insanı sevebileceğimi akıma bile getirmedim." (Ali, 99)	Ağızdan çıkmak. Metin ağızdan söylemek. (178, Xirî)	Geçimeme	Geçimeme	Geçimeme	Katı ağızdan söylemek. Katı ağızdan söylemek. (99, Xirî)	Geçimeme
330	İçinden geçmek	"Sesinde bir sıcaklık vardı. İçinden geçenleri sezmiş bendiyordu." (Ali, 27)	Ağızdan çıkmak. Metin ağızdan söylemek. (36, Xirî)	Geçimeme	Kısmen benzeştime	Tam benzeştime	Katı ağızdan söylemek. Katı ağızdan söylemek. (27, Xirî)	Kısmen benzeştime
331	İçinden geçmek	"İçinden geçenleri söyleyememek, en kuvvetli, en derin, en güzel tarafımı müthiş bir kışkıncık ve itimatsızlıkla saklamak çetinden onu kendime benzetiyordum." (Ali, 54)	Ağızdan çıkmak. Metin ağızdan söylemek. (88, Xirî)	Kısmen benzeştime	Tam benzeştime	Tam benzeştime	Katı ağızdan söylemek. Katı ağızdan söylemek. (54, Xirî)	Tam benzeştime
332	Kendini bağanmek	"Dünyada hiçbir mahluk bu kadar kolay muvaffakiyetler peşinde koşmaz ve hiçbir mahluk bir erkek kadar hodbin, kendini begenniş ve nahvetli, fakat aynı zamanda korkak ve rahatna düşkün değildir." (Ali, 97-98)	Ağızdan çıkmak. Metin ağızdan söylemek. (174, Xirî)	Kısmen benzeştime	Tam benzeştime	Tam benzeştime	Katı ağızdan söylemek. Katı ağızdan söylemek. (98, Xirî)	Yeni benzeştime
333								

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ARSLAN, Nurdan
Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	2024
Lisans	Gazi Üniversitesi	2013
Lise	Adana Kız Lisesi	2007

